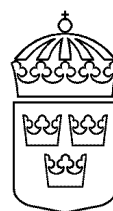

Riksdagens protokoll

2001/02:125

Fredagen den 14 juni

Protokoll
2001/02:125

Kl. 09.00 – 12.26
14.00 – 15.25

1 § Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 BO LUNDGREN (m):

”Du kanske tror att det är Persson
eller bankerna eller regeringen
Men det är folket som bygger landet
Folket är dom enda som kan det”

Fru Talman! Orden är hämtade från en låt av Ulf Lundell. Och så är det.

Det är folket – enskilda människor – som har byggt och bygger landet. Det är människors arbete, företagande och idéer som gör att allas välbefinnande ökar och som gör att vi får in skatt till skolan, sjukvården och polisen.

Men Socialdemokraterna har vänt folket ryggen. Krångel och byråkrati kväver företagande. Höga skatter ger färre jobb och berövar människor kontrollen över deras egna liv. Och ändå får man inte valuta för skattepengarna.

Under de senaste månaderna har jag rest mycket och träffat hundratal människor runtom i Sverige som Socialdemokraterna har svikit.

I Hedemora Evert som sedan länge köade för en höftledsoperation.

Utanför Grebbestad ett pensionärspar som kanske måste lämna sitt hem eftersom fastighetsskatten höjts så kraftigt.

I Lilla Edet människor som sett radio- och TV-affären läggas ned eftersom ingen ville försäkra den efter flera inbrott och rån.

Och över hela landet människor som fastnat i nyfattigdom.

För mig är alla som sliter i vardagen – trots att det lönar sig dåligt och trots att de inte får valuta för skattepengarna – samhällets verkliga hjältar. Men de får inte medalj, och många känner att varken tid eller pengar räcker till.

Marie är ensamstående mamma till Petter, som är fem år. Hon arbetar heltid och har 16 000 kr i lön. Efter de höga skatterna, hyra, räkningar och bidrag har hon och Petter mindre än 3 000 kr kvar att leva på. Att förbättra situationen genom egna insatser är näst intill omöjligt.

Marie sade så här i en intervju: ”Jag har en dröm om att få åka till simhallen med min son.” Det verkar otroligt att man ens kan fundera över något sådant, men sådan är nyfattigdomen i Socialdemokraternas högskattestat. Och Marie är långt ifrån ensam. I går skrev Rädda Barnens

ordförande i Dagens Nyheter om att 345 000 barn i Sverige har föräldrar som får socialbidrag eller lever helt utan marginaler.

En annan av vardagens hjältar är Bo, som driver ett bageri med 25 anställda i Borlänge. Han jobbar hårt för att försörja sig själv och för att kunna fortsätta att ge sina anställda arbete. Hos Bo, som betalar höga skatter på allt från mjöl till serveringspersonal, kostar en kanelbulle 7 kr. All vinst som han lyckas uppnå beskattas dubbelt.

Socialdemokratiska Borlänge kommun driver också bageri men med skattepengar i ryggen. Därför kostar en kommunbulle bara 5 kr. Det skulle kunna driva Bos företag till konkurs och göra att hans anställda förlorar jobbet.

Ska det vara så här? Jag tycker inte det.

Under våren har vi på affischer kunnat läsa att Socialdemokraterna är stolta men inte nöjda. Jag förstår att Göran Persson inte är nöjd, men jag fattar inte hur han kan vara stolt.

Hur kan Göran Persson vara stolt över att fastighetsskatten driver pensionärer från deras hem? Hur kan han vara stolt över att hårt arbetande människor som Marie inte har tillräckligt mycket kvar efter skatt och känner att de inte räcker till? Hur kan han vara stolt över att företagare konkurreras ut av kommunala bolag?

Fru talman! Efter åtta år med Socialdemokraterna är det nästan en miljon människor som skulle kunna arbeta som inte gör det. Efter åtta år med Socialdemokraterna är fler sjukskrivna än någonsin, och för varje dag som går tappar Sverige i välbstånd jämfört med andra länder. För några veckor sedan kom en undersökning som visade att om Sverige hade varit en delstat i USA skulle den ha varit den fattigaste.

Om man jämför Sveriges och Finlands utveckling sedan 1994, när Socialdemokraterna började regera, blir eftersläpningen tydlig. Hade vi haft lika hög tillväxt som Finland, hade ett svenskt hushåll i dag haft ytterligare 4 000 kr i inkomst varje månad. Med de pengarna hade Marie kunnat ta sin son till badhuset, spara för framtiden och göra mycket annat.

Jag förstår inte hur Göran Persson kan vara stolt.

Under lång tid har politiken i Sverige inriktats alldeles för mycket på att fördela resurser och nästan inte alls på att skapa goda förutsättningar för att det ska finnas resurser att fördela. Det verkar som om de flesta politiker har glömt att tillväxt genom arbete och företagande är grunden för allt välbstånd. Valrörelsen förra gången, 1998, präglades av mantrat ”vård, skola, omsorg”, men nästan inte alls av hur finansieringen av dessa verksamheter skulle kunna tryggas. Det är därför Sverige släpar efter.

Eftersläpningen innebär inte bara att vi tappar i välbstånd jämfört med andra länder utan också att skatterna måste vara högre för att vi ska få in pengar till viktiga samhällsfunktioner, eftersom vår kaka att ta ut skatter av är mindre än andras.

Med samma tillväxt som i Finland sedan 1994 och med en lika stor andel av ekonomin som i dag hade skolan haft 9 miljarder kronor mer, sjukvården 13 miljarder mer och polisen 2 miljarder mer än i dag.

Och dessutom: ju högre skatterna blir, desto sämre blir den ekonomiska utvecklingen och desto färre blir jobben. Det blir ännu svårare att finansiera de offentliga utgifterna, vilket leder till att Socialdemokraterna

höjer skatten ännu mer. Då blir barnen med föräldrar som behöver bidrag flera.

LO har krävt en generell höjning av kommunalskatten med 2 kronor, och runt om i landet lägger Socialdemokraterna nu fram sina skattehöjningsförslag.

Trots att vi hade ännu ett världsrekord i skatter förra året lämnar var fjärde elev grundskolan utan de kunskaper som man behöver ha med sig i livet. Tiotusentals människor köar för vård i socialdemokratiska lands-ting, och vi har polisbrist i hela landet.

Jag förstår inte hur Göran Persson kan vara stolt.

Ni har regerat i åtta år och hela tiden skjutit problemen framför er. Det snackas mycket, men det görs desto mindre.

Sedan 1994 har Socialdemokraterna tillsatt 965 olika utredningar om det ena, om det andra, om det tredje och om det fjärde, men de har inte gjort någonting för att förbättra företagandeklimatet. Och i stället för att göra något för att komma till rätta med den exploderande sjukfrånvaron säger Göran Persson att förslag ska komma efter valet. Frågan är förstås efter vilket val.

Fru talman! Aldrig har så många vackra ord betytt så lite för så många.

Bokslutet över åtta år med Socialdemokraterna borde i sig vara tillräckligt för att byta regering. Men det är värre än så.

Med Socialdemokraterna kommer Sverige att fortsätta att halka efter andra länder också under den kommande mandatperioden. Av regeringens egen vårproposition framgår att jämfört med OECD-genomsnittet kommer ett svenskt hushåll år 2006 att ha en inkomst som är ytterligare upp till 31 000 kr lägre: 2 500 kr per månad.

Med Socialdemokraterna stiger också skatten. Då kommer Marie och många fler att fortsätta att känna sig stressade och pressade för att pengarna inte räcker till, och företagare som Bo riskerar att få slå igen.

Med Socialdemokraterna kommer tusentals barn år efter år att lämna skolan utan de kunskaper som de behöver för att förverkliga sina livsdrömmar.

Med den socialdemokratiska vårdgarantibluffen kommer vårdköerna att finnas kvar, och många kvinnor kommer också i fortsättningen att känna sig otrygga när de går hem på kvällen.

Fru talman! Med en borgerlig regering får vardagshjältarna sin belöning:

Alla som kan arbeta ska kunna ha ett jobb.

Skatten ska vara så låg att den som har ett jobb kan leva på sin lön.

Man ska få valuta för den skatt man betalar.

Tillsammans har vi borgerliga partier presenterat program för fler jobb och högre tillväxt, för en öppnare arbetsmarknad, för en skola som kan ge alla goda kunskaper och för vård i tid i hela Sverige.

Den största skillnaden mellan Göran Persson och mig gäller synen på människan och förhållandet mellan människan och politiken.

Jag vill bygga ett samhälle som tar till vara den kraft som finns inom varje människa. Stat och kommun ska inte göra det som människor själva eller tillsammans med andra kan göra lika bra eller bättre.

Jag vill satsa på ökad tillväxt genom bättre förutsättningar för arbete och företagande.

Det är genom tillväxt och mer kvar efter skatt som alla barn kan ha föräldrar som inte behöver bidrag och som känner att både pengar och de själva räcker till.

Bort med krångel och överbeskattning så att vi får fler och växande företag. Då blir det fler som försörjer färre.

Bort med fastighetsskatten, och gör de första 4 000 man tjänar varje månad skattefria. Ett extra avdrag för varje barn. Då har man råd att arbeta mindre, och samtidigt lönar det sig alltid att arbeta mer.

Låt lärare och skolledare forma en skola där alla elever kan få de kunskaper de behöver. Inget barn ska lämnas efter. Gemensam finansiering och rätt för alla föräldrar och elever att välja skola – kommunal eller fri.

Låt patienterna välja läkare och få en verklig garanti för vård i tid. Gemensam finansiering och rätt för den som vill att erbjuda vård och omsorg.

Starka familjer som ger barnen en trygg uppväxt där både tid och pengar räcker till. Barnomsorg på föräldrarnas – inte på politikernas – villkor.

En stark rättsstat med tillräckligt många poliser i hela landet.

Det är detta det här valet handlar om. Antingen fortsätter vi som nu eller byter vi till en ny politik och till en regering som står på folkets sida.

(Applåder)

Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag får anledning att komma tillbaka till flera av de saker som Bo Lundgren tog upp i sitt anförande.

Jag har dock en fråga om någonting som han bara gick förbi, som är av utomordentligt stor vikt för Sverige och för en blivande regeringsbildare – vilket ju valet kan resultera i – att svara på.

Jag hämtar från Moderaternas hemsida det tal som Bo Lundgren höll för två dagar sedan i Washington, när den svarta Internationalen samlades. Så här skriver Lundgren, och så här säger han efter att först ha lagt ut texten lite om relationen mellan EU och Nato: ”En naturligt nästa steg är ett medlemskap i NATO. Det kräver emellertid verkligt politiskt ledarskap, vilket dessvärre saknas i dagens regering.”

Jag förstår att Bo Lundgren hoppas på en ny regering med ett verkligt politiskt ledarskap. Är det Natomedlemskap? Ska jag tolka talet på så sätt?

Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det är ingen större nyhet för Göran Persson eller någon annan att när de baltiska länderna nu kommer att inbjudas som medlemmar i Nato och när Polen och andra länder som tidigare tillhörde Warszawapakten har gått in i det som nu är ett annorlunda Nato som är mer inriktat på att tvinga fram fred och att bibehålla fred så tycker vi att Sverige också som ett naturligt steg måste delta i Nato.

Men det här är en process, Göran Persson, som måste ha förankring hos människor. Det är därför man måste ta en diskussion. Det är därför jag tycker att den doktrin om säkerhetspolitiken som Göran Persson och jag är överens om och som gäller i dag är viktig, inte minst därför att den

är modernare och ger möjlighet till just den här debatten. Jag vill att vi ska skapa en legitimitet för att Sverige ska kunna bidra till säkerhet, både i vår region och runtom i världen, och då är ett nästa naturligt steg medlemskap i Nato.

Det är lite konstigt, när Göran Persson har gott om repliktid, att han som nästan alltid väljer att ta de stora övergripande frågorna. De är viktiga, självklart. Också där behöver vi ledarskap. Men låt mig ta ledarskapet på den lite mindre, mer vardagsnära nivån.

Marie, som känner att inte pengarna räcker, och inte tiden heller, skulle tjäna på att vi fick en tillväxt i Sverige, att de hundratusentals människor som lever i utanförskap vet att det finns jobb och stimuleras till att ta jobben. Ni har inte gjort någonting för att förbättra företagandeklimatet under de år ni har suttit i regeringsställning. Ni har tvärtom försämrat genom ökade skatter och mer krångel och byråkrati. Göran Persson: Varför inte ta upp frågan om hur människor i Sverige ska få jobb när de saknar det och frågan om hur man ska kunna leva på sin lön när man har jobb? Varför har ni misslyckats så totalt med företagandepolitiken?

(Applåder)

Anf. 4 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag avser att återkomma till detta, men på en gång kan jag säga då: Arbetslösheten i går var 3,4 %. Inflationen är låg. Sverige är, trots en omvärld av ekonomisk nedgång, i det läget att människor har arbete och framtidstro. Vad gäller tillväxt och tillväxtförutsättningar rankas vi högt av många internationella oberoende organisationer. Vi har ingenting att skämmas för. Vi är stolta, men vi är inte nöjda. Vi ska gå vidare. Vi ska förbättra.

Men inte med en orättvis politik där de personer som Bo Lundgren talar om kommer att få pyttesmå skattesänkningar som dessutom kommer att betalas av dem själva. Dessa betalningar som de gör i form av sänkt akassa och försämrad sjukförsäkring används sedan för att ge miljoninkomsttagarna jättelika skattesänkningar. Det är så den orättvisa och dåliga moderatpolitiken ser ut, som handlar om tillväxt. Den ska vi verkligen granska!

Däremot, Bo Lundgren, saker som rör det övergripande, som du uttrycker det – och det *är* övergripande: Särskilt om man har ambition att bli statsminister är det övergripande hur man hanterar landets säkerhet.

Vi diskuterade för några månader sedan och blev överens om en säkerhetspolitisk doktrin, där vi gjorde klart att Sverige är alliansfritt. Direkt efter detta reser Bo Lundgren till den enda kvarvarande supermakten och talar om att får vi bara en kraftfull regering så kommer vi minsann att bli medlemmar i Nato. Så kan möjligen en oppositionspolitiker agera som *inte* vill regera. Men en oppositionspolitiker som har ambitionen att samla landet bakom någonting som i det grundläggande förenar brett över blockgränser – och säkerhetspolitiken är grundläggande – kan inte slarva på det sättet.

Säg, Bo Lundgren, att det som finns på er hemsida är fel översatt från engelska, så att det finns något slags reservväg ut. Det här är bedrövligt. (Applåder)

Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Ta lärdom av din kollega i Finland, Paavo Lipponen. Han inser att tiderna förändras. Han inser att det som en gång var kanske inte är framtiden. Han vill ha en bred debatt och har tagit initiativ till en grupp som följer utvecklingen kring vad som händer i samband med att de baltiska länderna blev medlemmar av Nato.

Visst, Sverige är militärt alliansfritt. Vi ska inte hasta fram någonting. Det gäller att skapa en folklig förankring för de förändringar av vår säkerhetspolitik som kan vara nödvändiga. Då måste vi också ha en öppen diskussion.

För mig är ett medlemskap i Nato ett naturligt nästa steg som ett led i det som vi har skrivit i vår doktrin, nämligen att vår säkerhet bygger på samarbete med andra nationer än gemenskapen.

Det spännande är att Ryssland och Nato nu börjar samarbeta. Vi håller på att få en situation i vårt närområde där vi tillsammans med EU-medlemskap och annat kan skapa fred inte bara i vår tid, utan också i våra barns och barnbarns. Det ansvaret, att vara med och hjälpa till, tycker jag att vi i Sverige också ska vara beredda att ta. Då får man inte vara fast i det gamla. Då måste man se det nya.

Göran Persson talade om en orättvis politik. Jag tycker att det är orättvist när man talar om den öppna arbetslösheten och glömmar de hundratusentals som inte jobbar. Nästan 500 000 människor är förtidspensionerade i Sverige – många därför att de inte har något jobb. De som är arbetslösa är ofta mer stressade än andra.

Jag tycker att det är orättvist att ni driver en politik som gör att det – som alltid när politikerna fördelar pengarna och misslyckas – för de flesta innebär köer. De som kan välja i Socialdemokraternas Sverige, Göran Persson, är de som har tillräckligt mycket kvar efter skatt för att kunna köpa en privat sjukvårdsförsäkring. Jag vill inte förbjuda privata sjukvårdsförsäkringar, men i mitt Sverige ska ingen behöva betala extra för att få vård i tid. Därför vill vi ge en riktig vårdgaranti till alla medborgare.

(Applåder)

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är bra att frågan om Nato kommer upp. Det bedrövliga är nämligen inte bara vad som står på Moderaternas hemsida, utan det bedrövliga är att den socialdemokratiska regeringen har sytt ihop sig med Moderaterna i en säkerhetspolitisk doktrin som öppnar för just detta medlemskap. När vi i Vänstern tog klart ...

Anf. 7 TALMANNEN:

Repliken gäller Bo Lundgren.

Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

... avstånd från detta fick vi av Bo Lundgren höra att vi inte var pålitliga i säkerhetspolitiken – och andra instämde i detta.

Jag tycker att Bo Lundgrens prat om Marie är intressant. Hur kommer det sig att Bo Lundgren tycker att det är riktigt att Marie har 16 000 kr i månaden, och inte mer? Hur kommer det sig att kvinnor som gör viktigt och nödvändigt arbete får lägre lön än män? Hur kommer det sig att en

nyutexaminerad gymnasist som går in vid industrin får 16 000 kr i be-
gynnelselön, och en kvinna som arbetar inom vården och uppnår sin
slutlön efter 25 år har samma och kommer inte längre? Det är problemet,
Bo Lundgren. Problemet är inte låg skatt, utan fel värdering av det arbete
som görs.

Jag vill också av Bo Lundgren höra vad era förslag kommer att inne-
bära för Marie. Hur stor skattesänkning får hon? Hur stor skattesänkning
får hennes chef? Hur stor skattesänkning får Bo Lundgren? Hur mycket
avgifter kommer Marie att betala när ni har dragit ned på anslagen till
kommuner och landsting? Vad innebär det för henne som vill ha en bra
barnomsorg, en bra skola och en bra vård? Berätta vad era skattesänk-
ningar innebär. Berätta vad era minskade anslag till kommunerna innebär
för Marie, Bo Lundgren.

(Applåder)

Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jag står kvar vid samma ståndpunkt som alltid. Vänster-
partiet är inte pålitligt i säkerhetspolitiken. Tack för övrigt för stödet i
debatten med Göran Persson.

Skillnaden mellan oss är rätt tydlig. Ni hörde själva Gudrun Schyman
tala om anslag till kommunerna. Men det räcker inte med anslag till
kommunerna. Det kommunerna behöver är att fler jobbar och att deras
skattekraft förbättras.

Jag visade i mitt huvudanförande hur många miljarder skola, sjukvård
och polis skulle få om vi hade haft samma tillväxt de senaste åren som
Finland har haft. Om ni tillsammans med Socialdemokraterna – för ni har
tillsammans ansvaret – i stället hade bedrivit en tillväxtpolitik hade vi
haft de resurser som behövts. Men om det bara handlar om anslag kom-
mer kakan att växa mindre snabbt. Då kommer anslagen inte att räcka,
och skatterna blir högre. Det är helt fel tänkt.

Berätta för en gångs skull, Gudrun Schyman – när nu Göran Persson
inte kan göra det – om ni har funderat på att det kanske vore bra att ta
bort krångelbyråkrati för att göra det lättare att driva företag i Sverige.

Vi har också debatten om skatter. Om man inför en maxtaxa tjänar
jag mycket mer på det än en låginkomsttagare som Marie. Det blir på det
viset. Den stora frågan är: Vill man sänka skatten för alla eller inte?

Ni har varit med om att införa en regel som gör att Åse Kleveland,
som är chef för Filminstitutet, fick 160 000 kr i skattelättnad bara för att
hon är utländsk medborgare. Jag tycker inte om sådana regler.

Det viktiga för mig är att alla ska ha sänkt skatt. Marie får med vår
politik 1 500 kr mer i månaden under den kommande mandatperioden.
Antagligen blir det mer eftersom tillväxten kan bli större. Det kan vi
dock inte garantera, utan det får vi se. Men vi vet att politiken blir bättre.

Marie tjänar också på att vi har en politik där hon kan välja mellan
olika alternativ. I de kommuner och landsting i Sverige där man tillåter
alternativ stiger lönerna snabbare. Gudrun Schyman vill förbjuda alterna-
tiven och hålla kvar kvinnorna i låga löner.

(Applåder)

Anf. 10 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Det är inte lite som Bo Lundgren har fått om bakfoten. Vi vill höja lönerna inom den offentliga sektorn. Majoriteten där är kvinnor. Vi vill att vi ska ta vårt arbetsgivaransvar.

Vi tillsammans, Bo Lundgren, alla som sitter här och alla som tittar och lyssnar, är ägare av den offentliga sektorn. Ägande är att kunna ha makt. Vi tycker att vi ska utöva den makten.

Vi ska ta vårt arbetsgivaransvar och höja lönerna. Det är oförsämt att lön inte betalas utifrån arbete och kompetens, utan utifrån kön. Så ser det ut i Sverige år 2002. Det får bli ett stopp på detta.

Vi ska gå i bräsch som goda arbetsgivare. Det tror vi är bra för Marie. Då får vi dessutom in mer skattepengar som vi kan använda till andra omsorger som Marie behöver för att klara sin vardag.

Det som är skillnaden mellan oss, Bo Lundgren, är hur vi ska använda de pengar som finns. Ska vi sänka skatter som innebär att de som har höga inkomster får mycket mer egna pengar att röra sig med, eller ska vi använda pengar till det som vi vet är alla människors behov? Precis det är skillnaden mellan höger och vänster. Det är också skillnaden mellan hur vi ser på människor och solidariteten i samhället.

Ska vi utgå från rättigheter när vi pratar om solidaritet, eller är det en välgörenhetstanke – att om de som har mycket får mer så spiller det över på dem som har lite? Där går skillnaden mellan höger och vänster.

Jag vill höra varför Bo Lundgren inte tycker att det är rimligt att Marie, eller någon annan kvinna som arbetar inom vården eller skolan, får en anständig lön. Varför tycker du att du som arbetsgivare inte ska ge en anständig lön? Kan du svara på det?

(Applåder)

Anf. 11 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det är Gudrun Schyman som har varit med och regerat de senaste åren. Hon kritiserar det hon själv har ställt till med. Hon och Göran Persson och Miljöpartiet har ansvaret för att det ser ut som det gör.

Jag vill naturligtvis att alla ska ha en anständig bra lön och kunna leva på lönen efter skatt. Det vill jag åstadkomma. Det gör jag genom att inte låsa in människor hos en arbetsgivare utan se till att deras värde och kompetens belönas genom att de kan välja mellan flera olika arbetsgivare.

Sedan till Vänstern. Vänstern är ute i svensk politik. Lyssna bara på Gudrun Schyman: Höjd lön, minskad arbetstid, större anslag och mer bidrag. Vem ska betala? Det sägs inget om tillväxt. För mig är det: Fler människor som arbetar, högre tillväxt, bättre standard och mer kvar efter skatt.

(Applåder)

Anf. 12 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Bo Lundgren om en sak som han inte har tagit upp alls. Jag tycker att Moderaterna blir mer och mer ett enfrågeparti som bara pratar om ekonomiska frågor och skattesänkningar. Låt mig ta upp en av de många väsentliga frågor som mer

eller mindre ignoreras av Moderaterna inte bara i retorik utan också i praktisk politik i riksdagen.

Det handlar om de globala klimatförändringarna. Vi ser redan i dag konsekvenserna av dem i form av ökade stormar, snöbrist, översvämningar, döda korallrev, stigande havsvattennivåer som tvingar människor att evakuera sina hem och flytta därifrån, och torka i de fattigaste länderna i världen.

Enfrågepartiet Moderaterna pratar bara om skattesänkningar. Låt mig därför bemöta detta på den ekonomiska planhalvan. Klimatförändringarna är inte gratis. Försäkringsbolagen i världen har insett det och höjer nu premierna kraftigt i områden med ökad översvämningsrisk. Det är samhället och människorna som får betala det. När turismen drabbas på grund av snöbrist är det vi som får betala. Miljöförstörelsen är inte gratis.

Moderaterna är det enda partiet i Sveriges riksdag som inte vill ha ett mål för att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige. Det är inget som står i motsats till ökade satsningar på skola, vård och omsorg. Hur ska den här planeten se ut när Maries barn växer upp? Vi kan inte skjuta problemen framför oss. Att inte vilja göra någonting alls är i det här fallet en väldigt aktiv åtgärd som innebär att problemen lämnas över till våra barn och barnbarn. Vad säger Bo Lundgren om det?

Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Först vill jag säga ett välkommen till Maria Wetterstrand till den nya uppgiften. Jag hoppas att vi kommer att kunna få många meningsfulla och intressanta diskussioner och debatter. Det är tufft, men intressant och stimulerande.

Jag talade om mycket annat. Jag talade om sjukvården, skolan och bristen på poliser. Det finns många saker som är viktiga för oss moderater. Det är också viktigt att lämna över till våra barn, barnbarn och barnbarnsbarn en värld som inte är förstörd av miljöförureningarna.

Det är därför Moderaterna till skillnad från många andra partier säger nej till att förtidsavveckla kärnkraften. Den viktigaste insatsen för att minska växthusgaser är naturligtvis att ta till vara den rena och säkra energi vi har. Det är ett slöseri med både pengar och miljö att förtidsavveckla kärnkraften.

(Applåder)

Anf. 14 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Jag får väl passa på att välkomna Bo Lundgren in i miljödebatten. Det är inte särskilt ofta som Moderaterna befinner sig där. Jag tycker att svaret lämnar lite övrigt att önska.

Moderaternas främsta åtgärd för att göra någonting åt de globala klimatförändringarna är att låta bli att avveckla kärnkraften. Först och främst innebär kärnkraften att man lämnar över radioaktivt avfall till våra barn och barnbarn som är radioaktivt i hundratusentals år och som vi inte vet vad vi ska göra med.

Förutom det undrar jag hur de klimatförändrande utsläppen kan minska av att man låter bli att avveckla kärnkraften. Det är inte så att det är okej att de hålls på samma nivå som i dag, utan de måste ned. Kyoto-protokollets mål om att minska utsläppen med 5 % är alldeles för lågt satt

för att våra barn och barnbarn ska kunna slippa en del av de problem som väntar oss.
(Applåder)

Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Att förtidsavveckla kärnkraften innebär ökad belastning på miljön. Det är därför man inte ska avveckla den. Sedan ska vi välkomna teknisk utveckling och tillväxt som gör att vi använder allt mindre av energi och blir allt effektivare i vår resursanvändning. Det är grunden för att få en bättre miljö. Vi måste naturligtvis lämna till våra barn och barnbarn den goda jord som vi en gång fått ärva.
(Applåder)

Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Jag vill börja med att ställa en fråga som jag vet att många har ställt sig under de senaste veckorna och under vårens politiska utveckling. Det är frågan om det finns en grogrund för högerpopulism med främlingsfientlighet och rasism i Sverige. Det har varit mycket spekulationer om detta.

Finns det en grogrund? Det är klart att det finns. Sverige är inte något unikt undantag i världen. Vi är inte på något sätt vaccinerade, för det finns inget vaccin. Det är inte fråga om något virus som sprider smitta omkring sig.

Högerpopulistiska partier uppstår av vissa bestämda orsaker i vissa bestämda politiska system. Det är politiska system som undandrar viktiga beslut från människors möjligheter att påverka och att vara delaktiga. Det är politiska system som säljer ut solidaritet i samhället och som omvandlar människors värde till ett marknadsvärde.

Det är sådana politiska krafter som öppnar dörren för högerextrema och främlingsfientliga strömningar. Vi ser det i många länder runtom i Europa. Det är högerregeringar som vilar sitt regeringsinnehav på stöd av högerextrema partier.

Vi har hittills här i Sverige och i riksdagen haft en uttalad ambition att hålla borta den typen av organiserad främlingsfientlighet från riksdagen. Jag tycker att det är bra. Men det räcker inte bara med vackra ord. Det krävs att vi tillsammans försvarar solidariteten i samhället.

Det gäller uttrycken för solidaritet i samhället, de praktiska, faktiska vardagliga uttrycken för att vi vill ha ett samhälle med respekt för varje människas lika värde. Det är där det skiljer sig åt mellan höger och vänster. Det har vi redan hört i den här debatten.

Om vi ser oss om i Europa verkar den skillnaden vara nästan utplånad. Det är bekymmersamt. Därför är det nu ett väldigt viktigt möte som statsministern kommer att åka på. Det är EU:s toppmöte i Sevilla i nästa vecka där just dessa frågor kommer att tas upp.

Det är redan nu tydligt att det finns propåer från de etablerade politikerna i Europa alltifrån Tony Blair till José Maria Aznar om att man ska vidta ganska drastiska åtgärder för att stoppa den s.k. illegala invandringen. Det är alarmistiska uttalanden som ger näring åt de främlingsfientliga krafterna.

Att låna de främlingsfientliga partiernas problemskrivning är att leka med elden. Det tror jag är väldigt farligt i det här läget. I själva verket har

antalet asylsökande i EU hittills i år minskat med en fjärdedel jämfört med motsvarande tid förra året, och antalet har halverats jämfört med situationen för tio år sedan.

Så är det. Det kan man inte tro när man hör alla de alarmistiska uttalandena. Debatten går på som om det vore precis tvärtom. Jag hör det också i Sverige. Jag hörde någon som sade häromdagen: De kommer som myror över gränsen. Det är inte sant. Det är väldigt viktigt att vi som vet att det inte är sant talar om det med hög röst.

Vi vet att det inte är på det viset. Vi vet att problemet i dag är revorna i välfärden och bristen på solidaritet. Vi som vet det måste tala högt om det och inte förledas att tro att det handlar om vilken bakgrund människor har.

De regler som man nu i Sevilla tänker ställa sig bakom hotar asylrätten. Den är universell. Man talar om att stoppa illegala invandrare, och vad händer då med dem som flyr för att klara sina liv? De stoppas naturligtvis också, och vad händer då?

Amnesty International har tagit upp detta och kräver att inga åtgärder ska beslutas om med mindre än att det görs en konsekvensanalys med avsikt på de mänskliga rättigheterna och asylrätten. Vi stöder det kravet i Vänsterpartiet, och jag vill fråga Göran Persson: Tänker statsministern driva det kravet vid toppmötet i Sevilla?

Jag kommer tillbaka till solidariteten också i Sverige, för jag tror att den är viktig. Och jag tror att vi här har skillnader mellan höger och vänster. Jag tror att det är helt nödvändigt att vi börjar tala om de värderingar som vi tycker ska styra vårt samhälle och vårt samhällsbygge. Jag tror att det finns en stor risk annars för att många människor också i Sverige kan uppfatta det som att det är lika mellan partierna: De säger samma sak – de talar alla om vård, omsorg och skola! Allt bra till alla genast! Sedan talar de inte om hur det ska betalas, som Bo Lundgren här nyss. Och hur ska vi dela på resurserna? Ska vi dela över huvud taget eller är det var och en som ska roffa åt sig så mycket som möjligt så fort som möjligt?

Det är stor skillnad mellan höger och vänster i synen på människan och i synen på solidariteten. Innebär solidaritet att alla människor har lika värde och i och med det också rättigheter att ställa krav eller innebär solidariteten att vi ska dela med oss när vi har lust och när vi har råd? Det är skillnaden: solidaritet som välgörenhet eller solidaritet som ett mänskligt medborgerligt kontrakt med respekt för alla människors lika värde. Det är skillnaden mellan höger och vänster, och det är en viktig skillnad i valet.

Jag tror att det kommer att bli ett intressant val, just för att jag tror att de här frågorna kommer att framträda. Jag tror att det kommer att bli ett intressant val också för att det inte är så givet hur det kommer att bli. Jag tror att det blir ett intressant val för att många partier kommer att vara tvungna att vara tydliga – också Socialdemokraterna – när det gäller hur de ser på tiden efter valet.

Vi kan ju se det som väldigt många har sett, nämligen att Socialdemokraterna är ett mittenparti och har starka dragningar åt höger – inte bara i utrikesfrågorna. Därför är det viktigt att veta om ens röst på Socialdemokraterna betyder en röst på höger- eller vänsterpolitik. Det är inte

minst viktigt för alla socialdemokratiska väljare som ser på sig själva som vänstermänniskor att veta detta.

Därför är det bra att vi också i en sådan här debatt på kammararens sista dag talar om hur det ska se ut efter valet. Vi gör det gärna i Vänsterpartiet, för vi tycker att det är en bra konsumentupplysning till väljarna redan nu. Efter förra valet var det helt omöjligt att tänka sig att Socialdemokraterna skulle samarbeta med Vänsterpartiet. Det var före valet. Efter valet blev det någonting helt annat.

Under den period som vi nu har samarbetat har vi fått en hel del uträttat – en hel del faktiskt, Bo Lundgren! Det är inte någon period som har präglats av passivitet, utan det är en period som har präglats av hög aktivitet som har inneburit att arbetslösheten har sänkts och att vi har satt stopp för de ständigt återkommande besparingarna i form av minskade anslag till kommuner och landsting. Det tar tid att vända, och det har inte varit tillräckligt. Men vi har gjort någonting.

Vi har haft ökade reformer för 70 miljarder kronor. Vi har haft sänkta skatter för lika mycket. Vi tycker nog att det kunde ha varit mer på reformsidan och mindre på skattesänkningar, men det är så när tre partier samarbetar. Alla får inte som de vill, i alla fall inte genast.

Det har funnits ett stort värde i att vi har haft samarbetet. Det har inneburit att vi här i svenska riksdagen har gjort det som man på många håll inte har gjort, nämligen ändå stått kvar vid idén om solidaritet som byggsten i samhället och idén om en generell välfärdspolitik där inte tjockleken på plånboken och portmonnän ska avgöra om du har möjlighet över huvud taget att delta i samhällsbygget. Det är en viktig princip – det är principen om solidaritet.

Nu ska vi naturligtvis gå vidare, för revorna är inte ihopsydda. Det finns att göra. Fortfarande är inte människor trygga och säkra på att det som finns också kommer dem till godo.

Vi har diskriminering i samhället mot människor som kommer från andra länder och mot kvinnor. Detta handlar också om värderingar. Vi behöver utveckla vårt politiska arbete utifrån en värderingsgrund som handlar om solidaritet, rättvisa och respekt för varje människas lika värde. Det är de frågorna som vi tänker fortsätta att driva också efter valet – förhoppningsvis tillsammans med en radikaliserad socialdemokrati som också vågar se verkligheten när det gäller t.ex. diskriminering av kvinnor både när det gäller våldet mot kvinnor och lönediskrimineringen och som vågar använda både politiska beslut och lagstiftning när det behövs. Vi vill se en socialdemokrati som också vågar ta upp och diskutera frågan om makt och ägande och som inte bara i ord upprörs när varslan duggar tätt och människor får gå från sina arbeten och ställs på bar backe, utan som också vågar diskutera att det finns lagstiftning att ta till. Vi vill se en socialdemokrati som också vågar diskutera demokratins kärna, nämligen att fler människor måste få mer makt inte bara genom att gå och rösta vart fjärde år utan också genom att få inflytande på sin arbetsplats och i sitt bostadsområde och naturligtvis över politiken och vardagen.

Det handlar inte om att bolagisera och privatisera, Bo Lundgren. Det handlar om att människor ska bli delaktiga på ett självklart sätt både när de arbetar på sin arbetsplats och när de placerar sina pensionspengar. Det ska betyda någonting vad jag gör, och jag ska ha möjlighet att påverka.

Det handlar om demokratisering och det handlar om delaktighet – grunden för samhällsbygget.
(Applåder)

Prot. 2001/02:125
14 juni

Partiledardebatt

Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Är det solidaritet att tiotusentals människor tvingas stå i vårdkö? Är det solidaritet att fler och fler elever – nu en fjärdedel – lämnar grundskolan utan de kunskaper som behövs i livet? Är det solidaritet att hundratusentals människor har fastnat i utanförskap, utan jobb och med sämre självkänsla?

Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Nej, det är inte solidaritet, Bo Lundgren. Det är ett uttryck för vad som händer när också finansiella krafter får ett mycket stort inflytande, när arbetsgivarnas makt ökar på arbetstagarnas bekostnad, när stora koncerner använder människor som marionetter, flyttar runt i sina världsomspännande nät och ställer folk på gatan. Detta är absolut inte solidaritet.

Arbetslösheten är det som är roten till det onda som vi ser i samhället när människor inte heller får den vård och omsorg som de behöver. Då kommer pengarna inte in så att vi kan bygga välfärden. Därför är jobben det viktigaste, och då är det solidaritet att i ett läge som nu se till att vi använder de pengar som finns till att människor ska få jobb och att vi bygger upp den välfärd som har fått sådana revor.

Anf. 19 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Under Gudrun Schymans tid som stödperson har hundratusentals människor fastnat i utanförskap därför att företagandepolitiken inte existerar.

Jag har två frågor: Är det solidaritet att en fjärdedel av eleverna inte får de kunskaper som de behöver? Är det solidaritet att tiotusentals människor har fastnat i vårdkön runtom i landet? Det är ju följderna av den politik som Gudrun Schyman står för.

(Applåder)

Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag börjar bli bekymrad av den intellektuella nivån på Bo Lundgrens inlägg. Jag tror att Bo Lundgren är lika väl medveten som jag om att det finns krafter också utanför politiken som styr utvecklingen i samhället. Jag tror att Bo Lundgren är rätt medveten om att de krafter som är kapitalets krafter och den ekonomiska sfärens krafter och deras inflytande har ökat oerhört under det senaste decenniet. Det får effekter för människors vardag, och det kräver en starkare politik.

Bo Lundgren förespråkar ju en svagare politisk sfär där marknadens aktörer, finansiella och andra, ska ha mer att säga till om. Problemet är ju att marknaden inte är bra på att fördela och därför inte kan verkställa solidaritet i vardagen. Vi ska inte heller säga att det är deras uppgift, för det är det ju inte. Men därför är det så viktigt att vi bygger politiska motmakter. Det behöver vi bli bättre på för att uttrycka solidariteten och förhindra att människor slås ut och används som marionetter i den allt-

mer spekulativa och internationaliserade ekonomin. Där finns en kraft. Det är riktigt. Men den ska inte få verka ensam, Bo Lundgren.
(Applåder)

Anf. 21 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Ärade ledamöter och åhörare! Gudrun Schyman tar upp frågan om det finns en grund för högerpopulism i Europa och i Sverige. Ja, jag tror att det alldeles självklart gör det. Det är viktigt att vi tillsammans markerar en skarp gräns mot detta. Jag tänkte återkomma till det i mitt anförande.

Men det finns också en grund för populism i Sverige och här i kammaren. Jag tänkte ta upp två ämnen som Gudrun Schyman berörde i sitt anförande.

Det första handlar om jämställdheten. FN:s kommitté för de här frågorna har kritiserat Sverige ytterligt hårt för den könssegregerande arbetsmarknaden och för den ökande lönediskrimineringen. Den har ökat med 1 000 kr i månaden under den här mandatperioden. Kvinnors långtidssjukskrivningar har fördubblats. Siffrorna för kvinnligt företagande och kvinnligt ledarskap har försämrats under den här perioden. JämO kritiserar Finansdepartementet extra starkt där 5 av 37 utredare är kvinnor – inte fler. Den ekonomiska politiken är ju väldigt viktigt när det gäller jämställdhet. Det här har Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet ansvar för.

Jag skulle vilja höra varför Vänsterpartiet i onsdags röstade nej till ett förslag om en lönerevision i den offentliga sektorn för att hantera kvinnors löner.

Den andra saken som jag vill ta upp är skattesänkningar. Under mandatperioden har majoriteten sänkt skatten med 7 600 kr per år för en undersköterska som har 13 000 kr i månaden i lön. För hennes chef, som har 35 000 kr i månaden, har skattesänkningen blivit 29 000 kr per år. Det är fyra gånger så mycket. Hur gynnar det kvinnorna?

Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag har också hört talas om att det är illa ställt med jämställdheten på Finansdepartementet. Det är väl ett av skälen till varför vi i Vänstern behöver vara där. Vi är ju inte det nu. Vi sitter inte i regeringen, men vi ska ju dit har vi tänkt oss, bl.a. av det här skälet. Det finns mycket övrigt att önska i regeringens politik när det gäller jämställdheten. Med våra 12 % har vi inte kunnat få igenom 100 % av vår politik på det området, men vi ger oss inte. Det kan Lena Ek vara förvissad om.

Det gäller också detta med varför vi inte röstade för lönerevisionen i kammaren, som Lena Ek frågade om. Det berodde på att vi just har beslutat om ett sådant förslag. Det var jättebra att ni skrev den motionen. Då fick vi ett extra tryck i frågan som gjorde att vi kunde fatta ett klokt beslut, även om det inte var precis ordagrant det som stod i Centerns motion, men innebörden var precis densamma.

När det gäller löner och skattesänkningar är det så, Lena Ek, att jag absolut inte ställer mig bakom idéerna om att vi på något sätt ska rätta till kvinnors löner genom att sänka skatten. Vi ska ge betalt för det arbete som görs. Det viktiga värdefulla arbete som görs när kvinnor arbetar ska betalas utifrån vad det är värt. Vi ska inte ha lägre lön därför att vi anses

mindre värda och sedan kompenseras med skatten. Då har vi fortfarande samma låga lön i alla socialförsäkringar, och inte minst i det fantastiskt usla pensionsförslag som ni och de andra borgerliga partierna och Socialdemokraterna har sytt ihop. Det permanentar varje orättvisa på arbetsmarknaden och ger oss kvinnor mindre pengar från vaggan till graven. Det är inte klokt. Detta diskriminerar verkligen, och det har ni ställt er bakom.
(Applåder)

Anf. 23 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Det beslut som fattades innebar som vanligt att man se-
gar på formuleringarna och skjuter det så långt som möjligt in i framti-
den. Så var det med beslutet om lönerevision. I stället borde man ha fattat
ett praktiskt direkt beslut som ger effekt nu.

Gudrun Schyman har inte svarat på skattefrågorna. Ja, lönerna ska
upp för kvinnorna i den offentliga sektorn. Men lönediskrimineringen har
ju ökat med 1 000 kr i månaden under den här mandatperioden. Det har
ni i majoriteten ansvar för, och där ingår väl i alla fall Gudrun Schyman.
Åtminstone låter det så i de ekonomiska debatterna.

Socialchefen får en skattesänkning med 29 000 kr om året. Underskö-
terskan får en skattesänkning med 7 600 kr om året. Det är beslut som
fattats här i kammaren av Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemo-
kraterna. Det går precis på tvärs mot det som Gudrun Schyman och
Vänsterpartiet hävdar i varenda debatt. Det är populism, och det är att
lura väljarna.

Samtidigt har man ett arbetsgivaransvar som politiker ute i kommu-
ner och landsting. I mitt hemlän, Östergötland, har Vänsterpartiet ansvar
för löner och personalförhållanden. Där har kvinnornas sjukskrivningar ökat
precis på samma sätt som i resten av landet. Lönediskrimineringen har
inte minskat utan ökat inom vissa yrkesområden under den här mandat-
perioden när ni har haft ansvaret för löneförhandlingarna och lönerna. Så
kan man inte göra om man menar allvar med jämställdhet.

Svara på frågan varför chefen ska ha fyra gånger så hög skattesänk-
ning som kvinnan som han är chef över!

Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag trodde att Lena Ek förstod att jag inte tycker att vi
ska komma åt lönediskrimineringen av kvinnor genom att hålla på med
skattetabellerna. Jag tycker att vi ska ge betalt för arbetet. Det är en fråga
om värderingar. Det är en fråga hur vi ser på människan. Varför ska det
vara mindre betalt när kvinnor gör ett arbete? Det har väl ingenting med
skatterna att göra? Det har med lönen att göra. Det handlar om värde-
ringen av arbetet och arbetets värde och i och med det också människans
värde. Det är det som är det centrala. Skatterna får ju ni stora problem
med när det gäller Moderaternas förslag. Det hör jag ju. Då kommer det
att bli vansinniga skillnader mellan dem som har låga inkomster och dem
som har höga inkomster. Men jag diskuterar inte skatter. Jag diskuterar
diskriminering och mänskliga rättigheter. Det är det som är innebörden i
jämställdheten.

Anf. 25 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag delar Gudrun Schymans utgångspunkt att vi nu ska ha en bra debatt fram till den 15 september som verkligen visar på skillnaderna mellan partierna så att väljarna kan träffa ett bra och informerat val. Så långt var det bra.

Men sedan var det ju egentligen väldigt få besked. Vi hörde att Gudrun Schyman vill höja de offentliganställdas löner. Det är lysande. Hur ska det finansieras? Ja, genom den skatt som de offentliganställda betalar in. Det är ju en genial uppfinning. Det är ett slags evighetsmaskin som skapar oändliga möjligheter för detta parlament att genomföra reformer. Men var och en som tänker ett ögonblick förstår ju att det inte funkar i praktiken.

Sedan tänker jag på ert s.k. Sundsvallsdokument. Där är det ingen klarhet som gäller. Där har ni iscensatt den största mörklägningsoperationen i svensk politik på årtal. Ni har väl lånat in rökmaskiner från Hultsfredsfestivalen för att dölja vad som egentligen beslutades i Sundsvall. Att ni vill socialisera näringslivet är en sak, men det jag vill fråga om gäller detta att ni där beslutade att alla privata alternativ i kommunerna ska upphöra.

Gudrun Schyman skakar på huvudet. Hon har fem minuters talartid kvar så hon kan utveckla detta. Men var och en som är läskunnig – det är tyvärr inte så många som det borde vara – kan konstatera att det står i Sundsvallsdokumentet. Och jag vill fråga: Får t.ex. de 50 000 barn som nu går i friskolor fortsätta?

En av era representanter i utbildningsutskottet fick denna fråga av en tidning, och han svarade: Men frågan är ju varför de vill gå i friskolor.

Är det hans eller vår sak att avgöra det? Eller kommer rätten att välja skola att vara kvar i Vänsterpartiets Sverige?

(Applåder)

Anf. 26 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Jag ska hushålla med tiden. Lönerna i den offentliga sektorn ska höjas. Vi kan bestämma det, Lars Leijonborg och jag. Dessa pengar ska vi ta ur statskassan av överskottet i den offentliga ekonomin. Vi använder inga andra pengar än ni.

När Moderaterna vill sänka skatterna vill vi använda pengarna till reformer. De sänker skatterna. Vi vill höja lönerna. Enkelt.

De som går i friskolor kommer naturligtvis att gå kvar där. Vi utfär-
dar inga förbud, Lars Leijonborg.

Anf. 27 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! När Gudrun Schyman förväntas att en gång för alla reda ut detta med Sundsvallsdokumentet börjar hon med att säga: Jag ska ransonera med tiden.

Jag förstår det. Det är inte så lätt för en populistisk politiker att försvara det som de renläriga klubbade igenom i Sundsvall och som sedan har godkänts av andra instanser i partiet och som är gällande partipolitik.

Det är ingen tvekan om att det står att inga nya verksamheter vid sidan av de kommunala verksamheterna ska få tillkomma. De som redan finns ska upphöra så snart det är möjligt med gällande kontrakt. Om

möjligt ska gällande avtal omförhandlas så att de fristående verksamheterna upphör.

Andra representanter för Vänsterpartiet följer ju detta beslut. De argumenterar för det precis som den representant som jag citerade. Friskolorna är ett hot mot den sammanhållna skolan, säger han i samma intervju.

Det är den logiska uttolkningen av det som ni har klubbat igenom. Men det råkar vara så att tiotusentals familjer i Sverige i dag har sina barn i friskolor. De har träffat det valet eftersom de har haft rätt att göra det. Det passar deras livssituation. En hel del av dem röstar säkert på Vänsterpartiet. För att dessa familjer ska kunna träffa ett korrekt val som passar med vad de vill ha ut av sitt val måste de få veta sanningen.

Kommer ni med det ökade inflytande som Gudrun Schyman drömmer om att verka för att rätten att välja skola blir kvar? I så fall: Vad ska ni göra med Sundsvallsdokumentet? Kommer det att upphävas före valet?

Anf. 28 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Vi har gått in i en diskussion som är oerhört central, och vi började på den i Sundsvall. Den handlade om makt och ägande.

Vi tycker inte att det är rimligt att så många människor har så lite att säga till om när det gäller så viktiga saker.

Det kan handla om att man är anställd på ett företag där man har jobbat i många år och där lagt ned sin själ, sin tid, sina kunskaper. Man bor på orten och har sin familj där. Sedan visar det sig att företaget blir uppköpt av någon multinationell koncern som tycker att det finns ett hål någon annanstans i något annat land i världen där produktionen ska förläggas, därför att det passar bättre, det fanns en kapacitetslucka där. Och så blir man ställd på bar backe.

Detta har många människor i Sverige erfarenhet av. Vi tycker att det är en viktig fråga att människor som arbetar i ett företag också har möjlighet att påverka framtiden, att diskutera och vara med och fatta beslut om investeringar i dessa företag. Det är inget konstigt med det. Det är demokrati, ingenting annat. Jag tror inte att Lars Leijonborg behöver hetsa upp sig så mycket över det.

De som har valt skolor kommer naturligtvis att gå kvar i de skolorna. Vi tycker att det vore klokt om kommunerna fick fälla det slutgiltiga avgörandet, eftersom det är kommunen som står för ansvaret och budgeten för både den kommunala och den s.k. fria skolan. Där ska besluten ligga så att så många som möjligt kan delta i de viktiga besluten. Det är inget konstigt med det, Lars Leijonborg. Det kallas demokrati. Vi behöver utvidga demokratin till fler områden i samhället. Det är alldeles uppenbart.

Vi är förundrade över att vi i Vänsterpartiet är ensamma om att diskutera detta.

Anf. 29 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Tyvärr har Gudrun Schyman ganska lite talartid kvar för att svara på min replik.

Gudrun Schyman talade ganska mycket i sitt anförande om demokrati och delaktighet. Hon har också återkommit till det i replikskiftena. Väl-

jarna ska inte bara ha inflytande över politiken vart fjärde år när de går och röstar i riksdagsvalet osv.

I går fattade riksdagen ett första beslut om att ändra grundlagen. Det beslutet innebar att EU och regeringen får mer makt på riksdagens bekostnad. Det gäller inom utrikes- och säkerhetspolitiken samt inom polisiära och straffrättsliga områden. Förslaget innebär också att riksdagen ska kunna godkänna ännu inte slutförhandlade överenskommelser inom EU och i stället låta regeringen slutgodkänna dessa utan att riksdagen har möjlighet att ta ställning.

Båda dessa förslag öppnar för mer överstatlighet. Vi i Miljöpartiet hade räknat med Vänsterpartiets stöd i dessa frågor. Men när det kom till att samla in 35 namn bland ledamöterna i riksdagen för att få en debatt om en folkomröstning svek Vänsterpartiet. Ni sade att ni skulle lägga ned era röster även om tillräckligt många namn samlades in. Ni vill alltså inte ha en folkomröstning i en fråga som kanske är en av de viktigaste demokratifrågorna som vi har debatterat under den här mandatperioden.

Genom det här agerande har ni lyckats med två saker, dels har ni förstört en bra och nödvändig debatt om vilken makt EU ska ha, dels har ni försvagat motståndet mot mer överstatlighet och urholkningar av grundlagen.

Då undrar jag, Gudrun Schyman: Vill ni inte göra ansträngningar i riksdagen för att se till att svenska folket får ta ställning till om de vill att EU ska ha mer makt eller inte?

(Applåder)

Anf. 30 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Vi var emot förslaget. Miljöpartiet och Vänsterpartiet är helt överens om att vi inte ska fatta beslut i riksdagen som gör det möjligt att flytta över mer makt till Bryssel. Därför röstade vi också nej till det förslaget.

Däremot tror jag inte att det är klokt att ha en folkomröstning. Det skulle innebära att man har en eller två månader på sig att ute bland folk diskutera en fråga som är ganska svårt att sätta sig in i. Det vore att förstöra folkomröstningsinstitutet.

Vi kommer att ha en folkomröstning om EMU, och det är jättebra. Men i den här frågan går det inte att pressa fram en folkomröstning före den 15 september. Det vore inte ärligt mot människor.

Men vi är emot beslutet. Vi är helt överens i sakfrågan. Inte mer makt till Bryssel!

Anf. 31 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Det är ju en sanning med modifikation att Vänsterpartiet var emot det här beslutet. Det fanns knappast någon enighet i den vänsterpartistiska riksdagsgruppen, vilket man kunde höra i debatten här i går då flera vänsterpartistiska ledamöter uttryckte en annan uppfattning.

Folkomröstningsinstrumentet ska användas för väsentliga frågor. Det här är en av de viktigaste frågorna när det gäller maktöverföring till Bryssel som vi har fattat beslut om i den här riksdagen sedan vi hade folkomröstningen om EU. Det är ingenting som hindrar att man kan ha en folkomröstning såväl i den här frågan som i frågan om EMU. Jag tror tvärtom, att det skulle leda till ett ökat intresse för frågor som rör maktö-

verföring till EU. Det är någonting som i alla fall jag har saknat under den senaste tiden, en offentlig debatt om hur mycket makt vi ska låta EU få över vår politik i Sverige.

(Applåder)

Prot. 2001/02:125

14 juni

Partiledardebatt

Anf. 32 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Mycket kort: Det finns ett stort hinder, och det är tiden.

Anf. 33 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Bakom oss har vi, som vi alla vet, åtta år av socialdemokratiskt styre, varav sex år med Göran Persson. På senaste tiden har Sverige tappat, det är alldeles uppenbart, både kurs och fart. Och det är självfallet oppositionens plikt att påtala detta. Sverige behöver en annan kurs än den nuvarande vänsterregeringens. Och Sverige måste få en annan fart på sin ekonomi.

Men låt mig allra först ta upp en fråga som inte har med kronor och ören att göra, men som i allra högsta grad berör barnen, morgondagens medborgare.

År 1998, efter sitt första val som partiledare, kom Göran Persson med följande formulering i sin regeringsförklaring: "Alla relevanta politiska beslut skall analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation." Så skrev och sade Göran Persson. Jag kan omöjligt tycka att Göran Perssons regering lever upp till åtagandet.

Onsdagen den 5 juni fattade riksdagen ett beslut som Göran Persson ytterst är ansvarig för, men som helt uppenbart inte analyserats utifrån hur det påverkar barnens situation. Den samlade expertisen i utredningen och alla experter på barns situation som deltog i remissbehandlingen har motsatt sig den lag som regeringen nu driver igenom och som ger homosexuella par rätt att prövas som adoptivföräldrar. För att hindra vad man ser som en diskriminering av en grupp vuxna, diskriminerar man en grupp barn. Och de adopterade barnen har redan en svår situation. Det måste vi alla vara överens om. Löftet att "alla relevanta politiska beslut skall analyseras utifrån hur de påverkar barnens situation" har regeringen trampat under fötterna. Vi glömmer inte det. Och jag skulle nu gärna vilja höra Göran Persson förklara varför hans regering gick på tvärs mot barnexpertisen. Låt oss få det utrett här i dag av landets statsminister.

Fru talman! Låt mig ta upp ytterligare några frågor som i synnerhet har med våra barn att göra, men som oftast ses ur vuxenvärldens perspektiv.

Under den gångna mandatperioden har maxtaxan införts. Här har vi åter ett exempel på ett beslut präglad av förmynderi, flagranta orättvisor och faktiskt också diskriminering. Göran Persson säger till kommunerna: Gör som jag säger så får ni vara med och dela på 5 miljarder kronor. Gör ni inte som jag säger får ni inga pengar alls. Sedan tvingas kommunerna som Perssonska ekon att säga till småbarnsföräldrarna: Nu måste ni göra som vi säger, annars kan inte vi ge er några pengar.

Det är naturligtvis ingen som invänder mot att människor får lägre avgifter. Det gör ingen av oss. Men kalla det inte rättvisa att de som anlitar den av Persson dikterade barnomsorgen får flera tiotusentals kronor i subventioner, medan alla de som vill lösa frågan på annat sätt kammar noll.

I Norge, Danmark, Finland och Island låter regeringarna föräldern eller föräldrarna få bestämma. I Sverige har vi Perssonskt förmynderi.

Mellan 70 000 och 71 000 ett- och tvååringar finns inte med i den kommunalt finansierade barnomsorgen. Vad är det som gör att Göran Persson absolut förvägrar dessa barns föräldrar något ekonomiskt stöd? Det skulle vi vilja veta här och nu.

Kristdemokraterna kommer att förespråka ett skattefritt barnomsorgs-konto till barn mellan ett och tre år. Kontot trappas av i förhållande till hur lång tid barnet har kommunalt finansierad omsorg.

Vi anser också att föräldraförsäkringen ska reformeras. 90 % av alla heltidsarbetande bör omfattas fullt ut av försäkringen, och ersättningsnivån bör höjas till 90 % – för att nu nämna något av innehållet i Kristdemokraternas förslag, som ska ge mer tid för barnen.

Fru talman! Nyligen har regeringen förslagit att elever som inte klarar godkänt på högstadiet ändå ska tas in på gymnasiet. Vad är det om inte cynism? Tala inte om att man bryr sig om svaga grupper när man är beredd att stjälpas av högstadieelever som inte klarar godkänt, stjälpas av dem till gymnasieskolan. Den som påstår att detta skulle vara ett politiskt beslut till gagn för barn kan omöjligt ha som målsättning att stötta den svaga och stärka hennes eller hans självförtroende och självrespekt.

Svensk skola måste bli en kunskapsskola, men också en skola som ger eleverna karta och kompass för livet. Våra barns skolor är kommunernas viktigaste arbetsmiljö. Åtgärder som måste vidtas är:

1. Lugn och arbetsro ska råda och mobbning får inte tolereras.
2. Lärare som är kompetenta och får känna sig betrodda ska ha hand om undervisningen, och elever ska enkelt kunna få kontakt med kurator och skolsköterska.
3. Insikten om att varje elev är unik måste få dominera undervisningen. Och "häcksaxmetoden", som klipper alla i samma form, kombinerad med föreställningen att alla hinner eller klarar samma saker på samma tid, måste bort.

Fru talman! Vissa grupper har inte någon fackförening eller någon intresseorganisation som talar för dem. De kommer så gott som aldrig fram till några mikrofoner eller lyckas göra sig hörda.

Tidningen Aftonbladet hade för en tid sedan en reportageserie om de 200 000 barn i vårt land som får växa upp med en förälder eller båda föräldrarna som alkoholister. 200 000 barn! Det finns ingen simsalabim-lösning. Men nog måste det gå att bry sig om dessa barns svåra situation mer än vad som sker. Och vi kristdemokrater vill verkligen uppmana regeringen och oss alla att ta ett helt annat ansvar, ta helt andra tag mot alkoholmissbruk och droger än vad som för närvarande sker. Det handlar om att befria människor från ett beroende som förnedrar och berövar dem både fysisk och psykisk hälsa, men det rör sig förstås också sekundärt om att försöka täppa till ett jättehål varigenom enorma resurser försvinner bort.

Fru talman! Vi vet allesammans att vården och omsorgen långt ifrån alltid fungerar som den borde ute i landsting och kommuner. Men det är ju inte så att vården blir bättre i vänsterstyrda Norrbotten eller vänsterstyrda Värmland, Kalmar eller Dalarna för att Göran Persson och hans ministrar skäller på Stockholm. Vi skulle väldigt gärna se att allt köande till operationer och all ensamhet och sysslolöshet bland våra gamla i äldreomsorgen lyftes fram nu under valrörelsen. På en del håll gäller budgetunderskott, på andra håll är vården så underbalanserad att medborgare försmäktar i ångest och värk för att man inte ens får besked om *när* man kan få sin operation. Och det är i synnerhet gamla människor som drabbas. Sverige är faktiskt på väg att få ett segregerat sjukvårds- och omsorgssamhälle. Gamla får stå i kö. Besuttna försäkrar sig eller betalar sig förbi köer. Detta är Göran Perssons Sverige.

Vi tror att vården behöver mer resurser. Men vi tror inte att centralisering, som socialdemokrater och vänsterpartister satsar på, är en rimlig medicin. Och att låta förbudsviljan ta död på initiativ och kreativitet inom vården – något som Vänsterpartiet formligen älskar – kan inte annat än försämra vården.

Fru talman! Det är inte högre skatter utan det är högre tillväxt som ger välfärd, som ger resurser till vård, skola och omsorg.

Sverige låg enligt OECD på fjärde plats i välfärdsindexen år 1970 och ligger nu på 17:e plats. Vi ska snart vara tillbaka i topp igen, om man får tro näringsminister Björn Rosengrens prat – senast uppblåst i en av radions s.k. lördagsintervjuer. Han tror således att vi stadigt ska växa ett par procent snabbare än genomsnittet inom OECD, trots att vi i år inte ens når en tillväxt som når upp till 2 %.

Hur ska vi kunna tro på Rosengrens prognoser? Det var hundratusentals som gjorde det när han lanserade Teliaaktien för två år sedan. Då kostade denna uppreklamerade folkaktie 85 kr och skulle enligt näringsministern lätt klättra upp 10 % i pris.

Jovisst, den klättringen varade några timmar. Sedan bar det utför. I dag är aktien värd en fjärdedel av den knappa hundralapp som Rosengren förespeglade marknaden. Jag tycker faktiskt att han skulle be om ursäkt.

Göran Perssons regering har stabiliserat Sveriges ekonomi och skapat förtroende för den, påpekas det ganska ofta. Men hur är det med den saken? Vi vet förstås att kronan efter Riksbankens räntehöjningar på sistone stärkts en smula, men sedan Göran Persson greppade rodret i mars 1996 har den flytande kronan sjunkit så att en US-dollar, som kostade 6:80 när Persson tillträdde, nu kostar närmare 10 kr. Den har varit uppe i 11 kr, som ni vet. Varje dollar har blivit 3 kr dyrare under de sex Perssonåren.

Det motsvarar en devalvering på nära 30 %. Det är inget snack. Det är ett talande bevis för vilket förtroende svensk ekonomi har utomlands – och bland våra egna med för den delen. Hade inte Riksbanken tvingats höja reporäntan, den ligger nu på 4,25 % eller en procentenhet över Europeiska centralbankens, och hade inte Göran Persson förespeglat marknaden att Sverige snart ska gå med i EMU skulle kronan sannolikt vara ännu svagare.

Fru talman! Utan denna sänkta kronkurs skulle svensk export ha stått sig slätt. Så är det ju. Det är sanningen om svensk ekonomi. Socialdemokraternas överbudspolitik i slutet av 80-talet ledde fram till det kronför-

svar som vi fick ge upp i november 1992. Att vi under Göran Persson i praktiken devalverat lika mycket som då i förhållande till dollarn är det ingen i regeringen, eller ens Riksbanken, som utåt låtsas om.

Efter sex Perssonår når Sverige inte ens upp till genomsnittsnivån i OECD:s välfärdsliga. Det är inte att undra på när våra företag reas ut eller rentav flyr Sverige – samtidigt som Göran Persson har mage att gratulera Gnosjö, när företagarna säljer ut, trötta på den småföretagarfi-entliga politiken. Nej, medan tid är: Släpp de svenska småföretagarna loss! Avbyråkratisera och avtaxera! Sänk arbetsgivaravgifter på ett sätt så att små företag får större svängrum! Ta bort skatter som driver företag ur landet, för folkets skull om inte annat, för möjligheten att skaffa fram resurser till vård, skola och omsorg! Ta bort omöjliga regleringar och gör på nytt Sverige till ett land fullt av möjligheter för individer och företag! Tillsammans med övriga icke-socialistiska partier vill Kristdemokraterna skapa förutsättningar för att Sverige ska bli detta möjligheternas land.

Fru talman! Sverige har under ett långt socialdemokratiskt regerings-innehav fastnat i ett slags storebrorssamhälle. Detta blir extra tydligt om man funderar över exempelvis fastighetsskatten. Miljardärer slipper för-mögenhetsskatt på tiotals miljoner per år. Småsparare som skött sig och slitit hela livet för att klara sitt boende ”under skatter digna ned”, för att citera en av socialdemokratins stamsånger. ”Digna ned” eller sälja – det är det val Göran Persson och Bosse Ringholm erbjuder pensionärer som haft fräckheten att bygga ett eget hem i områden som nu räknas som attraktiva.

Fru talman! Den 15 september är det val, som bekant. Att Sverige be-höver en ny regering torde vara uppenbart för alla som har ögonen öppna. Socialdemokratiskt maktinnehav ligger som en tung, våt filt över den kreativitet, de individuella initiativ, den självklara valfrihet som vårt land behöver och har rätt till. Måtte vi få en valrörelse som visar att Sve-rige är ett möjligheternas land, en valrörelse som är inriktad på att skapa större trygghet och trivsel för alla medborgare!

(Applåder)

Anf. 34 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Opinionen ser ut att ha vänt för Kristdemokraterna den senaste tiden efter att det har varit en nedgång ett tag. Kanske är det så att Kristdemokraterna och Alf Svensson har hittat sin vinnande strategi genom att mana fram rädslan för det som är avvikande och annorlunda i debatten om att tillåta adoption för homosexuella. Kanske är det så att Kristdemokraterna och Alf Svensson har hittat en vinnarstrategi när han talar om fusk som en orsak till de ökade sjukskrivningarna.

Vi i Miljöpartiet är bekymrade. Vi tycker att det låter som att Krist-demokraterna är ett nytt mörkblått högerparti där det är rädsor och för-domar som är det nya receptet. Jag skulle väldigt gärna vilja ha en kom-mentar från Alf Svensson om det här.

(Applåder)

Anf. 35 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill hälsa Maria Wetterstrand välkommen som före-språkare för Miljöpartiet. Det hade ju varit trevligare om hon hade börjat

ett replikskifte med mig mer utifrån fakta och, höll jag på att säga, rim och reson.

Det är så tydligt det kan vara för Miljöpartiet att det är vuxenperspektivet som ska gälla. Jag citerade i mitt anförande Socialstyrelsen och Barnombudsmannen. Även om jag inte nämnde dem vid namn talade jag om "all expertis". Det gäller också Svenska läkarförbundet och Rädda Barnen.

Är de också mörkblå, reaktionära eller vad det nu var? Är det ett epitet som Maria Wetterstrand tycker att man ska skriva över Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, Rädda Barnen och Svenska läkarförbundet? Och är det förresten också ett epitet över internationella konventioner? Sverige måste ju ta sig ur internationella konventioner. Är alla andra partier och länder, höll jag på att säga, världen över mörkblå utom just det parti som Maria Wetterstrand företräder?

Det kunde vara intressant att höra Maria Wetterstrands epitet eller den skylt som hon vill hänga över de experter som satt i den parlamentariska utredning som sysslade med frågan. Kan vi få höra det nu, i nästa replik från Maria Wetterstrand, så ska jag tala om fuskets sedan.

Anf. 36 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Det finns framför allt en orsak till att det förekommer en stark rädsla för att homosexuella ska tillåtas prövas som adoptivföräldrar och det är de fördomar som finns mot homosexuella i det här samhället. De fördomarna spås på av Kristdemokraterna i debatten genom att man inte vill ge ens den lagliga möjligheten för homosexuella att prövas som adoptivföräldrar. Det är ju detta det handlar om. I Sverige har man rätt att prövas som adoptivförälder om man är ensamstående. Är man homosexuell och ensamstående och låter bli att tala om att man är homosexuell, då kan man prövas som adoptivförälder. Om man är homosexuell och är öppen med det får man inte ens prövas som adoptivförälder.

När man gör de här prövningarna utgår man alltid från barnens bästa, och det är precis vad man ska göra. Man ska utgå från barnens bästa. Då ska man även – för barnens bästa – kunna tillåta ett homosexuellt par att adoptera lika väl som vilket annat par som helst om man bedömer att det i den situationen är för barnens bästa.

(Applåder)

Anf. 37 ALF SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Var det någon här i kammaren som hörde hur Maria Wetterstrand förklarade de här remissinstansernas ställningstagande? Jag hörde det inte. Jag hörde en del repetition från debatten som var den 5 juni. Att de som ska adoptera ska prövas är väl ändå en självklarhet under alla omständigheter.

Sedan talade man om fördomar. Är det fördomar att det finns internationella konventioner som tycker att det är rimligt att ett barn som ska adopteras och utsätts för den påfrestning det innebär ska få både en mamma och en pappa? Tänk att det karakteriseras som en fördom att hysa den inställningen!

Nej, det är ingen fördom. Maria Wetterstrand försöker plocka poäng i en fråga som lobbyister har drivit, och den lobbyismen har många, också i den här kammaren, dessvärre fallit offer för. Jag undrar vem det är som

späder på när man går upp och talar om fördomar, som Maria Wetterstrand säger. Jag har inga fördomar. Vi vet att varje pojke och flicka har en biologisk mamma och en biologisk pappa. Det är ingen fördom att konstatera det. Därför anser vi att man ska försöka nå så nära den relationen som möjligt om ett barn av någon anledning blir av med sin mamma och sin pappa.

Nu har Maria Wetterstrand inte någon möjlighet att replikera, men hon ska så småningom hålla ett anförande. Då kunde vara intressant att höra om hon anser att det är en fördom från samhällets sida att sambopar inte får adoptera. Är det en fördom? I så fall är vi ju fördomsfulla alla här, såvitt jag begriper.

(Applåder)

Anf. 38 LENA EK (c):

Fru talman! Ärade ledamöter! Ärade åhörare! Nu är det examensdags igen. Nu ska den förda politiken under de senaste fyra åren prövas, och nu ska alternativen vägas mot varandra.

Vi har en bild av skönmålning och upprepning av en del goda resultat men också av en del förskräckligt dåliga resultat. Vi har en ohälsa som i kostnad ökar med 25 miljoner om dagen. Vi har människor som bryter ihop av stress och vanmakt. Vi har köer till vård och nästan ingen rehabilitering, varken hos arbetsförmedlingen, försäkringskassan eller någon annanstans. Och vi har en skola som inte tar ansvar för sina elever.

Alldeles nyss har examenstiden varit. Varje gång jag har varit på skolavslutning – och jag har varit på några avslutningar de senaste veckorna, både med mina egna barn och med andras – har jag tänkt på dem som inte har fått fullständiga betyg och som vet att de inte kommer vidare och som vet att de kommer att få trassla sig fram hela livet. De har inte fått den början, den start, som de förtjänar. 10 000 krossade drömmar är inget bra resultat. 10 000 – så många elever är det som inte har behövrighet att söka vidare till gymnasiet.

Dessa problem har vi påpekat under den tid som har gått. Med samma envishet har vi pekat på att Socialdemokraterna låter konjunkturen göra jobbet men försummar det viktiga arbetet med att fundera över vad vi kan göra åt de problem vi har, vilka strukturreformer vi måste genomföra för att rusta svensk ekonomi och förbättra chanserna till en uthållig, långsiktig och god tillväxt.

Sverige håller på att klyvas socialt och regionalt. Det är Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som bär det tunga ansvaret.

Sverige är ett välfärdsland, men det är ett välfärdsland med revor. För Centerpartiet är det lika viktigt att behålla en solidaritet och en trygghet i samhället som att genomföra reformer för att öka medborgarnas möjligheter att påverka hur deras skola, barn- och äldreomsorg och vård ska se ut och utformas. Över skattsedeln ska vi se till att ge människor i alla delar av landet – Tensta, Rinkeby, Vetlanda, Målexander, Umeå, hela landet – lika villkor oavsett kön eller socialt och etniskt ursprung. Det är en målsättning som faktiskt står i motsättning till socialdemokratins och Vänsterpartiets strävan efter standardlösningar och lika utfall. Men denna målsättning står också i motsättning till den sociala likgiltighet som en del extrema nyliberaler står för.

För att den åldrande Moder Svea ska kunna klara sig framöver krävs tre saker, tre utmaningar som vi faktiskt måste klara av. Det handlar om tillväxten, småföretagandet, för att ge livskraft i landet. Det handlar om barnen, skolan och ett barnvänligt arbetsliv för att minska de sociala klyftorna och för att ge livskvalitet åt människor. Och det handlar om ohälsan och jämställdheten, för att människor själva ska kunna bestämma över sin vardag och ha ett självbestämmande som är värt namnet.

Jag börjar med det första. Det finns, fru talman, inget effektivare medel att uppnå social sammanhållning, regional utveckling, integration och minskade klyftor än att föra en politik som mobiliserar hela landets resurser, hela samhällets resurser, och ger alla människor möjlighet att ge sitt bidrag och finnas med i detta byggande av välfärden som vi vill nå. Då handlar det väldigt mycket om företagande. Den opposition som finns – de fyra borgerliga partierna – har lagt fram ett gemensamt program med 53 förslag om att förbättra för företagandet. Vi leder fortfarande med 53–0.

En av de saker som vi har tagit upp och som har hanterats väldigt mycket är regelbördan. Den kostar för ett litet företag 30 000 kr per anställd och år, enligt uträkningar av nationalekonomer i Sverige och inom OECD. 30 000 per person och år. Det är helt vansinnigt!

Regeringen hade avgivit ett löfte och sammankallade inför förra valet en småföretagardelegation som skulle åtgärda detta. Det har kommit och gått ledamöter i den delegationen. Tredje gången har nu gett upp och tågat ut. Det finns ett annat gäng som skulle se till att nya regler åtminstone inte skulle försvåra för företagandet. Resultatet mättes häromdagen och finns att läsa hos TT och på olika hemsidor. Bara 5 % av de nya regler som har tillkommit under den här mandatperioden har ens värderats ur tillväxt- och företagssynpunkt. Det är ju förfärligt! Regeringen har alltså för andra gången brutit det löfte som man gav inför förra valet när det gäller småföretag.

Nu kommer vi till den tragikomiska tredje rondan i matchen mellan Björn Rosengren och Sveriges företagare: Rosengren versus tillväxt. Nu ska regelbesvären mätas, för näringsministern är inte ens längre säker på att de finns. En miljon kronor lämnas till ett forskningsinstitut för att se om detta ens finns.

Man har fört samma politik som tidigare, utan förändringar. Stel och inte böjd, skulle man kunna säga. På samma sätt som regeringen har backat från sitt vallöfte att förbättra för företagarna har man också lämnat de nya svenskar som finns i Sverige åt sitt öde. För dem är också företagsfrågorna otroligt viktiga. Läkare, ingenjörer och driftiga entreprenörer får vara glada om de får städa på tunnelbanan i Socialdemokraternas Sverige. Tänk på vilka mänskliga resurser som kastas bort! Detta, mina vänner, är ett slöseri med stort s.

För att hela landet ska leva krävs enklare regler och faktiskt också lägre skatter, om man får säga det numera. Det krävs bättre infrastruktur och att staten tar sitt ansvar för den infrastruktur och de områden som staten har ansvar för.

Jag talar om hur man ska få livskraft i hela landet: enklare regler, lägre skatter och bättre infrastruktur och att staten tar sitt ansvar för det som är statens ansvar.

Vi har under de senaste åren i denna kammare haft en politisk debatt som handlat om att staten inte klarar kontrollen av skolan, om att staten inte klarar vägarna och om att infrastrukturen läggs ned. Om de som bor på landet ska använda sin mobiltelefon får de gå ut och ställa sig bakom stora tallen bakom tredje stenen och hålla armen så långt ut som möjligt för att kunna få en blipp på antennmätningen på telefonens display.

När staten, regeringen eller majoriteten på det viset lämnar delar av Sverige åt sitt öde är det inte konstigt att tillväxten sjunker i det här landet. På samma sätt ser det ut i de stora städernas förorter. Infrastrukturen försvinner, och man lägger ned det ena efter det andra. Det är inte lättare där, utan det är lika orättvist.

En entreprenör är en människa. En företagare är en människa. Alla i detta land ska ha rätt att känna att den sociala tryggheten är likvärdig för alla grupper. Så är det inte för företagare i Sverige i dag.

Blir du som småföretagare bestulen på ditt lager får du betala moms på det som tjuven har tagit. Är du gift med en fåmansföretagare får du, även om du jobbar i exempelvis skolan eller sjukvården, inte arbetslöshetsersättning på samma villkor som alla andra bara därför att du är gift med en företagare. Det är som i Gamla testamentet – arvssynden förs vidare till familjen och till nästa generation. Dessutom är föräldraersättningen 70 % lägre för en företagare än för alla andra vanliga människor.

I detta företagsklimat, fru talman, är det inte konstigt om nyföretagandet sjunker. Det är inte konstigt, men det är farligt – för oss allesammans – eftersom det är där som jobben finns och som tillväxten ska finnas.

Fru talman! Jag vill också ägna en del av detta anförande åt barnen – Sveriges framtid. I dag lever vart femte svenskt barn i fattigdom. Det är sådana förhållanden att det är svårt att hitta pengar till en vinterjacka och till julklappar och att det är svårt för föräldrarna, eller föräldern, att fixa mat, hyra och medicin.

Detta är inte värdigt en välfärdsstat, och så här tycker inte vi att man ska ha det. Ansvar för detta bärs av Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Det är också så att arbetslivet i Sverige är barnfientligt, och därmed också kvinnofientligt. Vi har nått av rapporter och vi har träffat människor. Jag har fått många brev och telefonsamtal från kvinnor som blivit uppsagda från sitt arbete mot slutet av graviditeten eller under sin föräldraledighet. Det skulle ha varit mycket enkelt för majoriteten att införa en lag som säger: Låt oss förbjuda att föräldraledighet räknas som uppsägningstid. Låt oss förbjuda arbetsgivare att säga upp föräldralediga män eller kvinnor medan de är föräldralediga. Uppsägningstiden är någonting annat. Den ska räknas för sig själv, på egna meriter, och föräldraledigheten ska få stå för sig själv. Det hade varit mycket lätt för majoriteten att rösta ja till det förslaget, för det yrkandet har Centerpartiet lagt fram här i kammaren. Men det har blivit nedröstat.

Det är också från Centerpartiet som de första motionerna om barnbidrag en gång i världen kom. Frågorna om barnfamiljernas ekonomi och föräldrarnas valmöjligheter är väldigt viktiga frågor för oss. Vi måste hitta ett system där vi förenar en större valfrihet för föräldrar och en mångfald i barnomsorgen med möjligheten till mera tid med barnen och mera pengar till barnfamiljerna.

Därför vill vi bl.a. höja barnbidraget. Vi vill bl.a. se till att den lägsta nivån i föräldraförsäkringen går upp från 90 kr om dagen – för vem kan leva på det, mina vänner? – eller från 120 kr om dagen som man inte heller kan leva på men som är en del av ersättningen under en del av tiden.

Det är viktigt att unga familjer och unga föräldrar inte behöver gå till socialen. Det är också viktigt att man får mera tid med sina barn. Centerpartiet, fru talman, kommer *inte* att samförhandla om ett familjepolitiskt alternativ som är jämställdhetsfientligt eller som har höga tröskeleffekter så att det blir omöjligt att gå mellan barnledighet och arbete. Det är viktigt för föräldrar att kunna delta i arbetslivet. Det är lika viktigt som att kunna ha ett bra familjeliv. Ekvationen när det gäller ett barnvänligt arbetsliv kräver att båda benen är lika starka. Det kommer vi att vara garant för i en ny regering!

Fru talman! När vi talar om barnen får vi inte glömma de mest utsatta barnen. Under den här vintern och våren har jag upprörts över hur Sverige har slängt ensamma asylsökande barn mellan olika myndigheters ansvarsområden, hur de här barnen inte fått en enda rättighet i barnkonventionen uppfylld, hur myndigheter har fegat och skylt på andra – det är inte mitt bord, det är inte mitt skrivbord – och hur ministrar har stuckit huvudet i sanden.

Fortfarande är det så att vi har en sjuåring som riskerar att bli blind och som väntar på avvisning trots att hon inte kan få behandling i hemlandet. Vi har en sjuttonåring som gått under jorden därför att hon riskerar avvisning till ett land där hon riskerar könsstympning. Det är exempel på hur regeringen behandlar barn i det här landet.

Fru talman! Det krävs en ny regering som satsar på tillväxt, livskraft, livskvalitet och självbestämmande och som ger alla lika villkor. I den regeringen hoppas jag att Centerpartiet tar plats efter höstens val.
(Applåder)

Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Lena Ek vill sätta sig i en regering efter valet. Det är naturligt och det är varje politikers ambition. Men den politik som ska föras är det bäst att man presenterar före valet.

Jag frågade Bo Lundgren om hans uttalande i Washington om ett svenskt Natomedlemskap. Nu vill jag fråga Lena Ek: Går Centern in i en regering som kommer att föreslå ett svenskt Natomedlemskap?

Anf. 40 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Självklart är säkerhetspolitiken för alla svenska medborgare en stor fråga. Där har vi en bred blocköverskridande överenskomst som är ganska ny. En fråga som drivs av vissa partier är Natomedlemskapet.

Vi för vår del vill inte att Sverige ska gå med i Nato. Vi vill ha en friare och mera självständig ställning. Det är en lättlost fråga på det viset att det i riksdagens kammare finns en tydlig majoritet för att stå utanför Nato. Därmed tycker jag att vi inte behöver diskutera den saken oss emellan mera. Dessutom har vi samma åsikt i det här fallet.

Det som jag skulle vilja fråga statsministern om, om vi nu ska hålla oss på det utrikespolitiska området, gäller den diskussion som just nu

förs i Europa om flykting- och asylpolitik. Gerhard Schröder och Tony Blair har ju på senare tid uttalat sig för en mycket strängare politik i det fallet. Man har skärpt sin interna lagstiftning rejält. Inrikesministern i Storbritannien sade förra året att man ville förändra Genèvekonventionen om asyl- och flyktingskap på ett sådant sätt att den individuella rätten att söka asyl avskaffas – en princip som de demokratiska västeuropeiska staterna slagits för i hela världen sedan andra världskriget och en princip som gjort att vi har kunnat ta emot människor som torterats i Grekland, Spanien och Portugal eller i länder längre bort. Dessa människor har funnit en plats i vårt samhälle, och där gör de stor nytta.

Vad säger statsministern till sina socialdemokratiska kolleger? Ni ska ju om bara några veckor diskutera asyl- och flyktingpolitiken i EU.

Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag säger i huvudsak det som Lena Ek säger. Därom är vi överens i Sverige. Jag är stolt över att vi står för en generös och liberal asyl- och flyktingpolitik, alltmer ensamma i Europa, icke desto mindre stolt, dock inte nöjd men den europeiska utvecklingen.

Det var bra att Lena Ek deklarerade klart och tydligt Centerns Nato-position. Därmed tillhör Lena Ek den grupp som jag också har räknats in i av moderatledaren enligt vilken vi tydligen saknar det politiska ledarskapet. Vi får väl se när det blir en borgerlig regering hur mycket ledarskap som kan utvecklas i Natofrågan. Vi kommer att diskutera det här i valrörelsen. Svenska folket vill inte gå med i Nato. Vi har en stark säkerhetspolitisk situation, bättre än någonsin. Det finns ingen anledning att skapa osäkerhet omkring den linjen. Centern har varit en garant för att vi har haft en överenskommelse över blockgränsen. Den tycks ligga fast, jag är glad för det. Därmed bör också andra som har ställt upp på den överenskommelsen visa samma kurage och lojalitet, särskilt om man gör anspråk på att leda en eventuellt framtida borgerlig regering.

Anf. 42 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Vi har just upplevt en stund i Sveriges riksdag där Tony Blair har upphört att vara idol. Det tycker jag är skönt.

Politiskt ledarskap kan man diskutera. Frågan är vart det politiska ledarskapet bär. Eftersom jag nu har min sista replik på Göran Persson skulle jag vilja säga att jag tycker att det är synd att lönediskriminering mot kvinnor har ökat med en löneskillnad på 1 000 kr i månaden under den här mandatperioden, att skatteförändringar som har gjorts av majoriteten ger fyra gånger så höga skattesänkningar för en socialchef jämfört med en undersköterska som jobbar inom äldreboendet. Det förstärker lönediskrimineringen. Om man inte lyckas höja löner, dvs. att lönediskrimineringen ökar, och dessutom har en skattepolitik som fördelningsmässigt är fyrdubbelt sned då leder det politiska ledarskapet åt fel håll. Det leder till sociala klyftor som blir farliga för landet.

Åtta av tio regioner i Norden som har tappat i växtkraft under den här mandatperioden finns i Sverige. Det ökar de regionala klyftorna, och det är också någonting som statsministern och regeringen bär ett tungt och allvarligt ansvar för. Så politiskt ledarskap är inte alltid av godo. Jag tror att man som medborgare och människa ska granska innehållet i budskapen.

Anf. 43 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Fru talman! Lena Ek talade i sitt anförande om att höja lägsta beloppet i föräldrapenningen från dagens 90 kr. Vi gröna har redan tagit hand om det. Fr.o.m. i år är lägsta ersättningen i föräldraförsäkringen 120 kr om dagen. Fr.o.m. nästa år är den 150 kr om dagen och året efter det 180 kr om dagen. Där har Centerpartiet bara att stödja den trend som vi redan har satt i verket i våra budgetöverenskommelser med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Dessutom tycker vi att det är viktigare att höja grundnivåerna än att höja de högsta nivåerna. Men vi vill också förlänga föräldraförsäkringen till 18 månader. Då vill jag ställa en fråga till Centerpartiet om ni vill det också.

När vi talar om barnen kan vi inte heller ignorera barnens framtid. Centerpartiet tycks på senare tid ha gjort en djupdykning på miljöområdet efter att tidigare ha kallat sig för ett borgerligt miljöparti, ett grönt parti. Vi har i samarbetet med regeringen under den gångna mandatperioden lyckats öka satsningarna på miljöbudgeten och miljöforskning så att den nivån är tre gånger högre i 2004 års budget än vad den var när Centerpartiet samarbetade med regeringen. Så fort något miljökrav står i motsats till de konventionella intressena inom jordbruket är Centerpartiet emot att man ska göra någonting.

I kärnkraftsavvecklingsfrågan har Centerpartiet gjort upp med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet om en lös idé om att sätta sig ned med kärnkraftsindustrin och försöka komma överens om en avveckling, vilket innebär att man får kvar kärnkraftsreaktorer kanske 30–40 år till.

Hela Sverige ska leva, säger Centerpartiet, men frågan är om det också ska gälla djuren och naturen och framtiden för våra barn.
(Applåder)

Anf. 44 LENA EK (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att hälsa Maria Wetterstrand välkommen. Jag tror att vi ska få många och roliga debatter framöver i den här kammaren och på annat håll.

Icke desto mindre får man granska, fru talman, Marias uttalanden. Det var en halvsanning igen. Under de första 120 dagarna är nivån på 120 kr om dagen. Men sedan, Maria, vad ligger den då på för nivå? Är det inte 90 kr? Jo, det är vad det är. Det är inte förtroendeingivande att leverera fakta på det viset.

Sedan över till miljöfrågorna och kärnkraftsavvecklingen. Det har i årtal dragits i långbänk hur detta ska effektueras, hur man ska göra det så att tillväxten inte skadas, så att arbetstillfällena behålls samtidigt som miljöaspekterna beaktas på ett grundligt och ordentligt sätt. Vi talar för en uthållig tillväxt, vilket ibland skiljer oss från en del andra miljödebattörer som inte vill ha någon tillväxt. Men vi tycker att det är viktigt att ekonomin ökar i omfattning, och vi är övertygade om att det går att kombinera med miljöhänsyn. Först hade vi tre år av diskussioner, eller anorlunda uttryckt bla, bla, bla, om kärnkraftsavvecklingen. Inte förrän Centerpartiet klev in och sade att vi har en lösning på hur detta ska ske, hur man förenar ekonomisk tillväxt med miljömässig uthållighet kom vi fram till ett beslut. Det beslutet håller nu på att verkställas, diskussionerna har börjat med industrin, och det ser ut att gå väldigt bra. Det här är ett exempel på hur Centerpartiet är en garant för dels ekonomisk tillväxt,

dels uthållig miljöpolitik. Jag tror att det här kommer att behövas på fler områden framöver.

Anf. 45 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Faktum kvarstår. De gröna har höjt grundnivån i föräldrapenningen kraftigt från 60 kr till 120 kr, 150 kr, 180 kr. Vi vill också höja nivån på den ersättning som gäller de övriga månaderna.

Vad gäller kärnkraftsavvecklingen undrar jag: Vad är skillnaden mellan det här och att låta kärnkraftsindustrin hålla på så länge de vill, så länge det är lönsamt? Har ni över huvud taget börjat samtalen med kärnkraftsindustrin, eller väntar ni taktiskt till efter valet så att kärnkraftskritiska väljare inte ska upptäcka bluffen förrän det är för sent?

Djupdykningen på miljöområdet är inte bara någonting som jag har hittat på själv. Ingen skulle vara gladare än jag ifall Centerpartiet engagerade sig kraftfullt för en hållbar utveckling på det miljömässiga området. Naturskyddsföreningen och tidningen Sveriges natur hade i sitt senaste nummer inte en enda glad gubbe på Centerpartiet när det gällde deras svar på viktiga miljöfrågor.

Anf. 46 LENA EK (c) replik:

Herr talman! Surt, sade räven om rönnbären. Avvecklingen kommer, samtalen pågår, det ser hittills väldigt bra ut, t.o.m. bättre än i Tyskland där miljöpartiet har initierat den teknik som vi gladeligen har snott från de tyska miljöpartisterna. Bra projekt kan man alltid dra lärdom av, tycker jag. Som sagt: Surt, sade räven.

För att få en hållbar ekonomisk utveckling ska man också titta på den sociala sidan. Där har Miljöpartiet under den här mandatperioden hantarat människors vardag och ekonomiska vardag på ett sådant sätt ...

Anf. 47 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Lena Ek har förbrukat sin tid.

Anf. 48 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Ett eko från Europas mörka förflutna rullar över vår världsdel. Människor som ser annorlunda ut eller ber till en annan gud framställs återigen som hotande. Människor buntas ihop i grupper och görs kollektivt ansvariga för det andra gjort eller påstås ha gjort. På 1930-talet var det judar som karikerades på nidsbilder och som grupp framställdes som skyldiga till alla problem. Nu är det mörkhyade och muslimer som skildras på samma sätt.

I vårt grannland Danmark kan ett politiskt parti nå framgång genom att sätta in en annons med en kvinna med slöja och orden massvåldtäkter, hedersmord och gängkriminalitet och därmed förknippa hela gruppen muslimer med brott, trots att det naturligtvis är en försvinnande liten minoritet bland muslimer som begår sådana brott.

Det sades efter judeförföljelserna i Tyskland att ansvaret delades mellan de onda som utförde dem och de goda som teg. Det är värt att tänka på också i vår tid. Alldeles för många människor som borde veta bättre låter de trångsynta och fördomsfulla sätta dagordningen. Man har ett val.

Man kan skräma med hopen, eller man kan ställa sig emellan och försöka föra förnuftets och försoningens talan.

Mycket står på spel om en vecka i Sevilla. Det handlar om det europeiska projektets själ. Den europeiska unionen bildades ur nazismens ruiner för att det aldrig skulle få hända igen. Kritiker har varnat för Fästning Europa, och vi har svarat: Det kommer inte att ske. Men när Tony Blair talar om att sätta in kanonbåtar mot flyktingskepp har något hänt i europeisk debatt.

Det talas nu mycket om illegala flyktingar. Men det är, som har påpekats, ett svårt begrepp, för det är inget brott att fly. Alla har inte rätt att stanna – nej. Men flyktingar har rätt att få asyl. I det överlastade ranka flyktingskepp som engelska flottan nu ska skjuta varningsskott mot för att få det att vända kan de flesta visa sig vara illegala, men någon kan vara legal. Vill vi förbli länder som hävdar rättsstatens och humanitetens principer kan vi inte acceptera kanonbåtar mot flyktingskepp.

Också jag har en match att gå i Sevilla. De liberala ledarnas möte på torsdagskvällen är tyvärr inte fritt från spänningar på det här området, men huvudmatchen måste Göran Persson ta på fredagen och lördagen på stats- och regeringschefernas möte. Då måste Sverige stå upp för de värden som fick svenska folket att säga ja till unionen. Och, som också har påpekats här tidigare, diskussionen måste återföras till rimliga proportioner. Antalet asylsökande till unionen nu är bara hälften så stort som för tio år sedan.

Om humanitetens och anständighetens gräns hotar att överskridas måste Göran Persson resa sin hand och inlägga det svenska vetot. Jag tror att det skulle vara bra för den fortsatta processen om statsministern rent principiellt gjorde en sådan deklaration här. För som jag sade, det är mycket viktiga värden som står på spel.

Ska det pluralistiska och toleranta samhälle som jag talat för vara möjligt måste integrationen i Sverige fungera bättre. Mycket måste göras för att bryta utanförskapet och bidragsberoendet och återge människor den självrespekt och framtidstro som eget arbete ger. Det handlar om att ändra skattepolitik, bostadspolitik och arbetsmarknadspolitik, och inte minst handlar det om att ändra skolpolitik.

Det finns barn i invandrartäta områden som inte känner någon vuxen som försörjer sig på eget arbete. Det är människor med för mycket tid och för lite framtid. I sådana miljöer kan missbruk och kriminalitet slå rot. Det sociala arvet måste brytas. Bra skolor är ett sätt att göra det, skolor som öppnar nya världar, inspirerar till nya drömmar och föder en känsla av att vissa drömmar faktiskt kan gå i uppfyllelse. Så för de många invandrarbarn och de många andra barn som för sin framtid är beroende av den svenska skolan går Folkpartiet till val på en helt annan utbildningspolitik än den nuvarande.

Det gäller först och främst synen på kunskap. Den skolpolitik som har förts sedan 1960-talet har skapat en tendens att rulla problem i skolan framför sig. Det som inte fastnar i lågstadiet fastnar nog i mellanstadiet. Det som inte lyckas i mellanstadiet lyckas nog i högstadiet. Det som inte blir bra i högstadiet blir nog bra på gymnasiet, och det som inte går in på gymnasiet går nog in på högskolan. En politik som skytt alla instrument för utvärdering, kunskapskontroll och individualisering har skapat ett rulla-framför-sig-syndrom som hela systemet nu lider av.

Högskolan gymnasifieras. Det ordnas preparandkurser på var och varannan högskola, bl.a. i svenska, för att studenterna ska kunna förstå kurslitteraturen. Gymnasiet grundskolefieras. 15–20 % av eleverna sätts nu i särskilda klasser för att lära sig läsa, skriva och räkna.

Det är mot den här bakgrunden som man ska förstå den starka reaktionen mot Thomas Östros förslag att elever ska få börja på gymnasiet utan att vara godkända i ens de viktigaste ämnena. Så var det i början av 90-talet i Göran Perssons gymnasiereform. Alla som hade gått ut grundskolan fick komma in på gymnasiet även om de hade underkänt i alla ämnen. Men Göran Persson tillsatte också en betygsutredning när han var skolminister, och den föreslog att man skulle behöva vara godkänd i nästan alla ämnen för att få komma in på gymnasiet. Det tyckte den borgerliga regeringen var att gå ett steg för långt, så man föreslog riksdagen att eleverna åtminstone skulle vara godkända i de tre allra viktigaste ämnena, och det blev riksdagens enhälliga beslut.

Det här har nu gällt några år och har haft en mycket stor och positiv betydelse. Det skapar motivation på högstadiet, och det gör det möjligt att upprätthålla kvalitetskrav i gymnasiet. Men det har ju blivit sämre i skolan under de här åren, kanske någon tänker. Ja, men det hade blivit ännu mycket sämre utan de här kraven.

Människor som är intresserade av utbildning ser det här mönstret. Thomas Östros, eller åtminstone några av hans närmaste medarbetare, var häromåret inne på att man skulle få börja i högskolan utan att vara godkänd från gymnasiet. Jag sade då, och jag säger nu: Det handlar inte bara om att komma in. Det handlar framför allt om att komma ut från en utbildning. Vi lurar våra unga om vi inbillar dem att de klarar gymnasiet utan att kunna läsa.

Lägg ihop de här båda kraven! Säg att olyckan är framme och Socialdemokraterna vinner valet och Östros sitter kvar och får igenom de här båda tankarna. Då kommer det att gå människor på högskolan som inte har blivit godkända i svenska på högstadiet. Var och en förstår att så kan en kunskapsnation inte hantera sitt utbildningsväsende.

Jag har tänkt på att alla socialdemokratiska partiledare sedan Erlander har varit skolministrar, men där upphör likheterna. Erlanders pappa var folkskollärare och liberal. Tage Erlander brann för kunskap.

Olof Palme och Ingvar Carlsson ville framför allt stryka vänsterfalsangen medhårs i ett skede när flumpedagogik och flumskola var högsta mode i dessa kretsar. Göran Persson hade framför allt en administrativ syn på skolan. Det verkar som om Thomas Östros snarast går i Göran Perssons fotspår. Jag kan försäkra att jag ska se till att Sveriges nya regering får en skolminister som brinner för kunskap.

TV-serien *Vita huset* använder ett begrepp, *Friday trash*. Det betyder att om man har dåliga nyheter ska man se till att de kommer ut sent på fredag eftermiddag. Då är alla journalister på väg till landet.

Jag tänkte på detta i fredags, när Skolverket på eftermiddagen kom med ett pressmeddelande om att lärarförsörjningen är i ännu större kris än vi tidigare har trott. Inom fyra år kommer lärarbristen att vara dubbelt så stor som tidigare har angivits. Redan nu finns det 20 000 obehöriga lärare i skolan.

Detta är naturligtvis mycket allvarligt. Man kan inte bygga en bättre skola utan kunniga och motiverade lärare. Det trick som regeringen har tagit till, att skylla allt i skolan på Ingegerd Wärnersson, fungerar inte. Lärarförsköningen har varit Thomas Östros ansvar i fyra år. Nu ser vi resultatet.

På detta, som på så många andra områden, handlar det om att våga tala klartext. Dit hör att lärare måste kunna räkna med bättre löneutveckling. Bra lärare måste få kosta.

Det handlar också om att tala om en bättre arbetsmiljö, där eleverna visar respekt för lärarna och där också arbetsgivare och övriga samhället visar större uppskattning.

Eleverna ska naturligtvis inte bara respektera sina lärare, utan också varandra. Vi måste göra mer för att få ett slut på trakasserierna och mobbningen i skolan.

Jag har fått inblick i flera mobbningsfall de senaste åren, och få saker har berört mig djupare. Senast var det flickan i Umeå som hämtades med ambulans fem gånger, varav en gång med ambulanshelikopter, medan skolledningen fortfarande hävdar att det har rört sig om olyckshändelser.

Jag har ett utdrag ur dokumentationen kring detta fall. En av många händelser hade inträffat. Lina, som flickan heter, hade blivit knuffad i matkön och återigen fått uppsöka sjukhus. Rektorn förklarade att hon inte kunde garantera Linas säkerhet, varför hon gav Lina råd att i framtiden undvika folksamlingar och se till att hon inte hamnade i centrum.

Biträdande rektorn informerade Linas mor om det inträffade och förklarade då att hon tyckte att Lina borde veta bättre än att ställa sig i matkön, där det var så många som skulle äta samtidigt. Hon borde i stället ha gått in genom läraringången och bett att få mat den vägen.

Skolledningen beslöt också att Lina i framtiden skulle särbehandlas genom att ej hämta mat tillsammans med andra elever, utan erhålla en speciell matbricka från lärarkollegiets servering. Lina fann sig i särbehandlingen, eftersom hon var rädd att utsättas för ytterligare våld, men hon upplevde samtidigt behandlingen som kränkande eftersom åtgärderna sattes in mot henne i stället för mot dem som utövade våldet.

Det är precis detta som det gäller. Det är säkert så, som Ingegerd Wärnersson brukade framhålla, att det också ibland är synd om mobbarna. Men det är mera synd om offren. Offret ska inte tvingas att byta skola, vilket ofta sker i dag. Vi måste få en skolpolitik, mot våld och trakasserier, som entydigt ställer sig på offrens sida.

Skolan är den nuvarande regeringens enskilt största misslyckande. Skolan är ett av de områden, där en ny regering med Folkpartiet skulle göra den allra största skillnaden.

Jag vet att det här inne på sina håll uppfattas som lite udda att i en debatt som denna inte tala mest om kronkurs, skatter, företagsklimat o.d. utan om skolan. Men därute uppfattas det inte så. Där känner många att skolan är den största frågan, en framtidsfråga och en ödesfråga.

En röst på Folkpartiet är en röst på mångfald och tolerans, på integration och entreprenörskap, på jämställdhet och solidaritet med andra länder och folk och med utsatta glömda grupper här hemma. Sist, men inte minst, innebär det ett tydligt ställningstagande för kunskap och bildning.

(Applåder)

Anf. 49 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! I den del av sitt anförande som Lars Leijonborg ägnar åt vikten av en generös flykt- och asylpolitik i Sverige och Europa är jag helt överens med honom. Jag åker till Sevilla med en i detta avseende enig EU-nämnd. Det känner jag som en styrka. Jag kommer att driva våra ståndpunkter. Jag tror inte att vi kommer till ett läge i Sevilla, där vi kommer att ha en votering eller en vetosituation. Det blir mer resone-mangsvis. Jag är stolt över att vi har denna politiska kultur i Sverige.

Jag vill också säga att jag sätter värde på det Lars Leijonborg säger om vikten att stå upp och hävda alla människors lika rätt och lika värde. När man börjar att peka ut grupper kollektivt sitter människovärdet trångt.

Jag har också berörts illa, det ska jag säga, av den debatt som av och till har funnits i hela Europa den senaste tiden och som har förväxlat kritiken av situationen i Mellanöstern med en attack med antisemitiska förtecken på judar i största allmänhet.

Vi har alla rätt att driva kritik av Israels regering, och vi har rätt att hävda folkrätten, men vi har aldrig någonsin rätt att förfalla till antisemitism. Vi har sett vart en sådan utveckling ledde Europa en gång i tiden. Dit ska vi inte tillbaka.

(Applåder)

Anf. 50 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det var en utmärkt replik. Om jag inte hade haft papper i handen hade också jag gärna applåderat. Jag har vid flera tillfällen sagt att jag känner stor sympati för de ställningstaganden som Göran Persson har fått sin regering med på när det gäller utrikespolitiken.

Men det är lite anmärkningsvärt att statsministern väljer att använda sin repliktid så konsekvent under denna debatt. Han undviker de stora inrikespolitiska frågor som många debattörer tar upp. Han talar om Nato, herr talman, och om att Ukraina sökte medlemskap häromveckan. Nato-frågan är väl inget att tala om längre.

När människor nu går till valurnorna den 15 september vill de veta om det ska bli några förbättringar i inrikespolitiken, om någonting ska hända.

Göran Persson var ju ändå skolminister under ett par år. Han har också som regeringschef varit ansvarig för det som har hänt de senaste åren. Han måste ju rimligen ha mängder av tankar och synpunkter på den svenska skolan. Var det rätt, som Persson själv gjorde när han genomförde sin gymnasiereform, att ta in alla oavsett förkunskaper, eller var det rätt, som bl.a. Ylva Johansson stödde, att införa vissa behörighetskrav?

Detta är ingen liten udda fråga, utan det är precis lika viktigt som 3:12-reglerna för småföretagarna eller någonting annat som vi normalt debatterar. Var står socialdemokratin i denna centrala utbildningspoli-tiska fråga? Ska vi lura våra unga att de klarar gymnasiet utan att kunna läsa?

Anf. 51 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Jag vill försäkra Lars Leijonborg att jag inte alls tycker att det är udda att prata om skolan i den här politiska debatten, tvärtom.

Jag är dock övertygad om att det faktum att man beskriver problemen inte löser någonting av skolans problem.

Jag är lite bekymrad, för jag tycker inte att de borgerliga och Lars Leijonborg tycks förstå att ungdomar i dag är helt annorlunda än vad ungdomar var på 50- och 60-talet. Dagens ungdomar är fritänkande människor med stark personlig integritet som har lärt sig kritiskt tänkande och sitt eget värde som individ ända sedan de var små. De kräver uppmärksamhet, respekt för sina åsikter och att få bli bemötta på sina egna villkor. Och för att ge respekt behöver de möta respekt från läraren.

Det här är ingen utveckling som vi kan vrida tillbaka, hur mycket man än tycker att skolan var bättre förr. Jag vill inte heller vrida den tillbaka. Jag tycker att dagens fritänkande elever är att föredra framför en hunsad grupp lydiga elever som lär sig det läraren säger åt dem av rädsla för repressalier.

Det är helt fel metod att försöka hantera dagens ungdomar med kontroll, tvång och mer och tidigare betyg. I stället måste man uppmuntra deras egen kreativitet. Deras ifrågasättande ska ses som en utmaning och ett uttryck för intresse. De måste ges respekt som individer, och deras åsikter om skolan och undervisningen måste tas på allvar.

Skolan ska inte vara en plats där föräldrar förvarar sina barn medan de arbetar eller ens i första hand en arbetsplats för lärare. Det är elevernas skola. Det är de som är bundna dit med plikt, och de ska också ha rätt till inflytande.

(Applåder)

Anf. 52 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Även jag kan hälsa Maria Wetterstrand välkommen i partiledarkretsen. Jag vill inte yttra mig om några avgående, men det är aldrig fel med lite förnyelse i kretsen.

Jag hoppas att ingen tar det personligt; det var verkligen inte avsett så.

Den allmänna retoriken kan jag instämma i. Maria Wetterstrand gör sig till tolk för alla ungdomar och säger att de är kreativa, fritänkande osv. Där är väl sanningen att fritänkandet ibland går för långt.

Svenska ungdomar har tillsammans med ungdomar i 32 andra länder fått fylla i en enkät om hur ordningssituationen är i skolan, t.ex. hur många minuter det tar innan lektionen kommer i gång – hur många minuter det tar att reda ut att strulputtarna har fel läroböcker, att ett gäng kommer för sent osv. Sveriges elever rankade den svenska skolan nästan lägst av dessa jämförda länder. Detta är naturligtvis inte någon bra situation. Jag står alltså för att vi behöver mer arbetsro i den svenska skolan.

För att hjälpa just de elever som behöver mest stöd behöver vi också ta reda på vilka de är. Det stora felet med svensk skolpolitik är att vi har avhänt oss de metoderna – betygssättning, nationella prov osv.

Där tycker vi alltså olika. Men den allmänna retoriken var vacker.

Anf. 53 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Tack, Lars Leijonborg! Jag är fullt medveten om att det finns mycket stök i skolan i dag. Jag har själv jobbat, i alla fall en kortare tid, på en högstadieskola. Men frågan är hur vi löser det problemet. Det är ju inte att beskriva problemet som gör att det löses. Jag är övertygad

om att mer och tidigare betyg inte är huvudpoängen när det gäller hur man ska lösa problemen – tvärtom, tror jag faktiskt.

Skolan lider fortfarande av sviterna efter de borgerliga nedskärningar som gjordes mellan 1991 och 1994. Vi gröna har den här mandatperioden tillsammans med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet faktiskt lyckats höja satsningarna på kommunerna. Det är fortfarande för lite. Vi behöver göra mer. Men det är resurser till skolan som behövs så att man kan anställa fler lärare, fler specialpedagoger och fler kuratorer i skolan. Det är inte tvång och mer betyg som är lösningen på de problem som jag och Lars Leijonborg åtminstone är någorlunda överens om att de existerar.

(Applåder)

Anf. 54 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Här har vi den situation som Gudrun Schyman efterlyste: Vi har en tydlig skillnad mellan två partier som väljarna får ta ställning till. Folkpartiet är för betyg, Miljöpartiet är emot betyg. Det stod i tidningen i morse att 65 % av svenska folket delar vår uppfattning och 3 % Maria Wetterstrands uppfattning.

(Applåder)

Anf. 55 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Kära åhörare! Det här är mandatperiodens sista partiledardebatt och min första. Trots detta är det med viss frustration jag lyssnar på den här debatten. Vi är inne i det tjugoförsta århundradet, och ändå tycker jag att det är en debatt där visionerna och nytänkandet aldrig riktigt lyckas få plats.

Problembeskrivningar saknas inte, tvärtom. Det har uttryckts stor förståelse för den utsatta situationen för sjukskrivna och underbetalda kvinnor, familjer med svag ekonomi, de hårt pressade entreprenörerna inom näringslivet och de boende i glesbygden. Det finns dock luckor i denna problembeskrivning. Jag saknar insikten om den pågående miljökrisen, om skövlingen av jordens ändliga resurser och om växthuseffekten. Jag saknar också en analys av hur den rika världens ständiga strävan efter mer påverkar människorna på andra sidan jorden.

Men det som framför allt oroar mig är tron att samma gamla politik och retorik ska kunna lösa de problem som den själv delvis har gett upphov till.

Miljöpartiet de gröna menar att det behövs både nya angreppssätt och nya prioriteringar. Och för att värna om framtiden måste vi börja med att tänka på barnen. Barnens perspektiv är viktigt, både för att det tvingar oss att se framåt och för att samhället faktiskt har ett särskilt ansvar för barnen.

Man pratar ofta om att vuxna är stressade. Men det mest alarmerande är nog ändå att stressen har nått ända till barnen och in på dagis. Det är ingen slump att det står flera olika organisationer här utanför Riksdagshuset i dag och kräver att vi ska prata om barnen. TCO:s ordförande står i dag utanför Riksdagshuset och pratar om behovet av sänkt arbetstid och förlängd föräldraförsäkring för barnens skull.

Det är heller ingen slump att det i Miljöpartiets valmanifest, det dokument där vår kongress har slagit fast vad vi vill prioritera under nästa mandatperiod, finns flera förslag för att förbättra barnens situation. För oss har barnen alltid varit i fokus. När föräldranätverket Barnverket granskade partierna fick Miljöpartiet bäst betyg.

Vi vill förlänga föräldraförsäkringen från 16 månader till 18. Det ger barnen mer tid med sina föräldrar, och man kan skjuta upp förskolestarten.

Vi vill minska barngrupperna på dagis. Den här mandatperioden har vi varit med om att genomföra en sänkning av avgifterna på dagis genom maxtaxan, och det har gett en viss effekt i form av mer pengar i plånboken till barnens föräldrar. Men det har inte bara varit positivt, utan det har också lett till att barngruppernas storlek på dagis har ökat. Många barn får också tillbringa ännu längre tid på dagis.

Häromdagen var det t.o.m. en professor som kallade de stora barngrupper på dagis som i dag finns i vissa kommuner för barnmisshandel.

Nu måste vi ta tag i detta. En rimlig målsättning är max 16 barn i åldersblandade grupper och ännu färre, helst inte fler än 11, i småbarnsgrupper.

Miljöpartiet kommer att driva en politik för att göra detta möjligt, både i riksdagen och i kommunerna. Vi är beredda att öka bidragen från staten till kommunerna så att de ekonomiska hinder som kan finnas för att satsa på dagis undanröjs.

Vi vill återinföra barnstillägget i studiemedlen för studerande med barn, en grupp som i dag har en mycket utsatt situation. Vi har för många fattiga barn i Sverige. Är det inte dags nu, Göran Persson, att låta barnen stå i fokus i valrörelsen och minska barngruppernas storlek och förlänga föräldraförsäkringen?

Men vi i Miljöpartiet bryr oss inte bara om hur barnen har det nu, vi bryr oss också om deras framtid. Hur kommer den här planeten och det här samhället att se ut när barnen växer upp.

Herr talman! Vi i Miljöpartiet har påverkat miljöpolitiken den här mandatperioden. Vi har ökat satsningarna på miljöfrågor, på att skydda natur och på miljöforskning. Men det är inte tillräckligt.

Enligt en FN-rapport kommer en fjärdedel av jordens däggdjur att vara utrotade om 30 år, om vi inte gör någonting. Det fick häromdagen små notiser i kvällstidningarna, med en bild på en tiger vid sidan av, där det stod att tigern var en av de arter som skulle utrotas.

Enligt FN:s klimatexperter kommer medeltemperaturen att öka med mer än fem grader, med enorma klimatförändringar i form av stormar, översvämningar, stigande havsvattennivåer och torka som följd. Om vi minskar utsläppen av växthusgaser, framför allt koldioxid, kan vi bromsa den globala uppvärmningen.

Torsken i Östersjön håller på att ta slut på grund av hänsynslös fiskepolitik. Förr kunde kustborna dra upp torsk utanför husknuten. Nu är det bara med avancerade trålare som det är möjligt att få upp någon torsk över huvud taget. Sverige är i högsta grad ansvarigt för att torsken håller på att försvinna. Det behövs ett omedelbart stopp för torskfiske i Östersjön under minst två år. Tyvärr är det inte säkert att det räcker. I Kanada väntade man för länge. När torskfisket stoppades för tio år sedan var det för sent. Fisken har inte kommit tillbaka än utanför Newfoundlands kust.

Jag kan inte förstå hur vi ska kunna se våra barn och barnbarn i ögonen när de undrar varför torsken inte finns kvar. Är det okej för Göran Persson att bara skylla ifrån sig på att EU och de baltiska staterna inte ville stoppa fisket?

Herr talman! Det finns många problem i världen som måste tas på allvar för barnens framtid: rasism och främlingsfientlighet, fattigdom och bristen på demokrati. En ny fråga som har blivit aktuell är att världens vattenresurser håller på att köpas upp av multinationella storföretag.

I höst hålls en världskonferens i Johannesburg i Sydafrika. Temat är hållbar utveckling. Där borde Sverige engagera sig för att miljöansvaret och de mänskliga rättigheterna ska få gå före storföretagens kortsiktiga vinstintressen och frihandelsreglerna. Vi måste gå emot privatisering av världens vattenresurser. Vatten är ett grundläggande mänskligt behov och borde lika lite som luften vi andas kunna ägas. Kan Göran Persson garantera att Sverige motsätter sig privatisering av världens vattenresurser?

I den närmaste omgivningen är det främlingsfientligheten som bekymrar mig allra mest. Särskilt bekymmersamt är det, tycker jag, att den svenska regeringen agerar aktivt för att göra flykting- och invandringspolitiken gemensam i hela EU. Är det verkligen läge att, som det heter, harmonisera flyktingpolitiken när Danmark har deklarerat att den danska asyl- och invandringspolitiken ska vara en förebild för EU, när Holland och Italien har uttalat en flyktingfientlig inställning, när Socialdemokraternas partikolleger i Tyskland och Storbritannien vill försvåra för människor att söka asyl och öka förföljelsen av människor med utomeuropeiskt utseende som kan misstänkas befinna sig illegalt innanför EU:s murar och när Frankrike riskerar att få en minoritetsregering med stöd av Nationella fronten? Främlingsfientligheten kommer man inte till rätta med genom att urholka asylrätten, tvärtom gör man den rumsren. Med sådana socialdemokrater som i Tyskland och Storbritannien behövs det kanske inte någon nationell front. Och barnen lär sig att det är skillnad på folk och folk.

Herr talman! Det är för övrigt rejält otaktiskt att försvåra invandring när vi har så lågt barnafödande och alla prognoser tyder på att vi behöver en arbetskraftsinvandring på uppemot en miljon människor det närmaste tiotalet år för att klara den offentliga sektorn och företagens behov. Vill vi att barnen ska leva i ett välfärdssamhälle bör vi tvärtom göra det enklare för människor att komma hit. Jag förstår inte vad Göran Persson är rädd för när det gäller den frågan.

Herr talman! Jag har försökt att ge en bild av vad vi i Miljöpartiet tycker är viktiga frågor inför den kommande mandatperioden. Vi vill ge barnen en nutid och en framtid. För att lyckas med det behövs visioner, nytänkande och nya prioriteringar.

Det sägs att människor, särskilt unga människor, inte vill engagera sig politiskt. Jag ifrågasätter den bilden. När vi, bl.a. i Kalix, har öppnat vägar för människor att påverka har det visat sig finnas ett enormt engagemang. Det gäller bara att släppa fram det. Demokratin kräver att vi alla är delaktiga. Alla partier har ett ansvar för att det engagemang som faktiskt finns hos människor tas till vara. Vi vill förnya demokratin och vara en röst i politiken för dem som inte har någon, för barnen, naturen och kommande generationer.

Ni som lyssnar på den här debatten på radio och ser på TV har en stående inbjudan att delta och engagera er med oss för att skapa ett samhälle där vi inte sliter ut människor och miljö.
(Applåder)

Prot. 2001/02:125
14 juni

Partiledardebatt

Anf. 56 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Först ett varmt tack till riksdagen för den fyraårsperiod vi har arbetat tillsammans. Regeringen har inte alltid fått som vi har velat, men vi har presterat väldigt mycket gott tillsammans, och det är jag tacksam för. Tack för det samarbetet!

Ett särskilt tack till Vänsterpartiet och Miljöpartiet som i många frågor konstruktivt har bidragit till att ge Sverige en bra utveckling.

För mig känns det lite märkligt att lyssna till debatten i dag. Den har ett drag av dåligt humör över sig, en dysterhet, i ett läge där vi faktiskt tvärtom borde se de enorma möjligheter som vårt land har. Här finns en dysterhet och sedan en splittring. Var och en talar om sitt. Ingen gör anspråk på att presentera någonting sammanhållet. Det ska någon annan stå för.

Här finns krav på lägre skatter. Här finns krav på högre löner för lärare och offentlig vårdpersonal. Här finns krav på bättre regionalpolitik, och här finns krav på flera vägar. Här finns krav på barnkonton som tycks växa i storlek varje gång de presenteras. Hela tiden.

En sak vet vi alla, vart och ett av dessa förslag kan man säkert argumentera för. Men vi kommer inte att kunna genomföra alla. Skulle det hända sig så olyckligt att man försökte göra detta till regeringspolitik, att ta med allt, lägre skatter och större utgifter, blir det underskott. Då blir det räntestegringar. Då blir det konkurser i småföretag. Då får alla de som de senaste åren har köpt dyra hus och dyra bostadsrätter se hur månadskostnaden rusar i höjden därför att räntan sticker uppåt.

Missa nu inte det tillfälle vi har lagt som grund för en bra utveckling genom att släppa loss en politik som en gång störtade Sverige i fördärvet!

Jag känner när jag lyssnar av debatten att den risken finns där. Den borgerliga sidan är nu i den totala upplösningen; man presenterar dagligen miljardreformer, uppenbarligen för att på så sätt ta röster från varandra. Det slutar med att små hushåll med små ekonomiska omständigheter kan få sin situation totalfördärvad.

Du som sitter med en nyköpt villa eller bostadsrätt, tänk efter noga vad ytterligare räntestegringar betyder för dig.

Det är lätt att lova olika typer av konton, bidrag och stora skattesänkningar. Vi vet att i slutändan ska allt betalas. Gör vi inte det blir det stigande räntor. Jag vill säga detta eftersom debatten blir lite dyster, en repetition av sådant vi har gått igenom i Sverige.

Socialdemokratin kommer aldrig att medverka till detta. Vi kommer att stå fast och våga säga att vi inte kan få allt på en gång. Vi måste prioritera. Basen för utvecklingen är att så många människor som möjligt arbetar, är i arbete, presterar och producerar. Sedan fördelar vi gemensamt efter våra fastlagda värderingar.

Vi har en mandatperiod bakom oss som har varit framgångsrik i många delar. Vi är stolta, men inte nöjda – som vi brukar säga. Det finns maxtaxor inte bara för barnen men också för de äldre på sina institutioner. Det är höjda pensioner, bättre bostadstillägg för pensionärerna, kraftig

utbyggnad av högskolor, universitet och forskning. Vi har ett starkt förbättrat studiemedelssystem.

Vi har dessutom klarat av att amortera på gamla skulder. Vi har betalat av sådana skulder som har byggts upp tidigare. 320 000 miljoner kronor har vi tillsammans betalat av på gamla skulder.

Vi har knäckt massarbetslösheten. Vi har lyckats ge Sverige en framträdande position i internationellt samarbete, inte minst i Europeiska unionen.

Vi har gjort mycket tillsammans under denna fyraårsperiod som jag känner stolthet över, men jag är inte nöjd med utvecklingen. Det måste bli, och det kan bli, bättre.

Jag tror att folk ser detta. Men jag får det inte att gå ihop med den totala utskåpningen av regeringen och regeringens politik, som ledamöterna i kammaren består oss med. Okej, det är bra med hård kritik, men den bör också bära någonting av verklighetens prägel. Människor runtomkring riksdagen ser hur Sverige utvecklas och förstår att det visst finns problem men att det finns möjligheter, styrka och mycket att vara stolta över.

Jag vågar följande påstående: Vi har aldrig tidigare gått in i en ny fyraårsperiod med så goda förutsättningar som vi har inför den period vi har framför oss. Vi kan mycket väl ha en fyraårsperiod som kan komma att domineras av en fortsatt förmåga, en fortsatt möjlighet, att successivt förbättra på område efter område. Vi har lagt grunden under de år vi har bakom oss.

Folk ser och förstår detta. En och annan är självklart kritisk, men de är rättvisa nog att säga att jobbet som har utförts inte är så uselt som det påstås. Svenska folket är säkert inte stolt över sin regering, inte heller nöjt, men med de alternativ som har redovisats kanske den sittande regeringen rentav kommer ut med lite fördel.

Det blir fullständigt groteskt när man ute i landet möter opinionen, människorna, för samtal, känner optimism och framtidstro, alla idéer och projekt som frodas, allt som går att göra, för att sedan träffa dysterheten i kammaren.

Låt oss göra denna arbetsfördelning: Jag talar gärna om Sveriges möjligheter. Jag talar gärna i optimistiska ordalag om allt vi kan göra och hur saker och ting kan bli bättre, så kan de som tycker att dysterheten är politikens kärna fortsätta med det budskapet valrörelsen ut. Sedan får vi se om inte den som trots allt är gladast vinner!

Nästa gång vi ses kommer vi att mötas på gator och torg i debatter och samtal. Var och en av oss kommer att artikulera, argumentera och agitera för just det som vi och våra partier vill och står för. Vi socialdemokrater vill ha ett förnyat förtroende att leda Sverige även efter valet den 15 september. Om vi får det, ser jag framför mig fyra stora områden som vi kommer att koncentrera våra insatser på. Det handlar om att bygga vidare på det vi är stolta över men inte nöjda med.

För det första: Sverige ska vara ett land i arbete och tillväxt. Arbete är grunden till välbefinnande och välfärd. Därför måste arbetsmarknaden och näringspolitiken ständigt justeras och moderniseras. Det måste ske i samverkan mellan företag och facket, mellan staten och arbetsmarknadens parter.

Jag vill under den kommande mandatperioden se ett nytt samförstånd i Sverige. Låt oss samlas kring en investeringsplan för arbete och tillväxt. Det handlar om investeringar i grundläggande infrastruktur, i vägar och järnvägar, i ny teknik och forskning och inte minst i fler bostäder. Jag hoppas på nya kommunala majoriteter i en lång rad av storstadsregionernas kommuner så att vi får fart på det kommunala arbete som ska möjliggöra bostadsbyggandet.

Jag vill också säga att det handlar om investeringar på arbetsplatserna. Det ska vara investeringar som undanröjer de jobb som bryter ned fysiskt och psykiskt. Det handlar om investeringar i tillväxtregioner och i utsatta bygder. Det handlar om att ta till vara redan gjorda investeringar bättre.

Se på pensionärerna! De är friskare, de är aktivare och kunnigare än några andra tidigare pensionärer. Vi vill att de ska fortsätta att bidra till samhällsutvecklingen på det sätt och i den utsträckning de själva önskar.

För det andra: Sverige ska vara modernt, öppet och kunskapssökande. Sverige är ett av världens rikaste länder. Vi är ett av världens kunnigaste folk. Vi har en förpliktelse mot den fattiga världen, för deras skull men även för vår skull. Jag vill under den kommande mandatperioden höra en än starkare svensk röst i världen, i Europa och i vårt närområde. Inte minst gäller det i arbetet för gemensam överlevnad att låta miljöhänsynen genomsyra alla beslut på alla nivåer. Samtidigt vet vi att världen inte längre finns bara utanför Sveriges gränser. Världen finns här och nu, mitt ibland oss. Den är en enorm möjlighet. Mångfalden berikar samhället. Därför har vi inte råd att invandrarna ställs vid sidan om. Jag vill under den kommande mandatperioden göra integrationspolitiken till en första rangens uppgift för hela vårt land, för regering och riksdag, för facket och näringslivet, för folkrörelser och organisationer, för enskilda människor.

För det tredje: Sverige ska vara ett land i trygghet och frihet.

Det finns inget frihetsvärde större än känslan av trygghet. Så skrev Tage Erlander i sin lilla skrift *Valfrihetens samhälle*.

Det är så sant som det är sagt. Det är bara i trygghet som frihet råder.

Jag vill under den kommande mandatperioden genomlysas hela det svenska samhället, varenda liten vrå. Var finns känslan av otrygghet? Är det på gator och torg? Är det inför hot om våld och brottslighet? Är det inför risken att inte få åldras i värdighet? Är det på den stressiga arbetsplatsen? Är det därför att barngruppen på dagis är för stor? Är det för att köerna i vården är för långa?

Var och en av dessa otryggheters öar måste bekämpas. Det ska ske med ökade resurser. De behövs, och de går före skattesänkningar. Det ska ske med bättre arbetsmetoder där det är nödvändigt. Det ska ske med nya lösningar där så krävs. Grunden till trygghet läggs tidigt, i hemmet där föräldrarna har tid med sina barn, i förskolan, sedan grundskolan, därefter gymnasieskolan, sist högskolan, sedan vidareutbildning under livets olika skeenden.

Vi socialdemokrater vill inte att skolan ska sortera eleverna. Skolan ska lära eleverna att sortera information och inhämta kunskap. Det kan bara trygga elever göra. Skolan ska stimulera lusten att lära.

Jag vill under den kommande mandatperioden ta ytterligare steg i utbildningspolitiken: Fler förskollärare, fler vuxna i skolan, fler lärare, fler

studenter vid universitet och högskolor. Kort uttryckt: fler utbildningsmöjligheter. Fler. Bättre. Högre. Mer. Några andra ambitioner gäller inte för en socialdemokratisk utbildningspolitik. Trygghet är framtid i frihet.

Låt mig säga, herr talman, att när vi talar om kunskap och socialdemokratins kunskapssyn handlar det både om att den enskilde ska frigöras, få maximal möjlighet att växa och utvecklas, och om en insikt i den del av Sveriges befolkning där jag hämtar mitt mandat, där socialdemokratien har sitt ursprung, en insikt om att utan kunskap, inget inflytande i samhället, och utan kunskap, makt åt andra.

Vi släpper aldrig det. Vår strävan kommer att vara att se till att alla är med. Då måste vi ständigt söka nya vägar, så att vi inte tappar de pojkar och flickor som tycker att skolan är pest och pina. Vi kommer ständigt att vara beredda att ompröva politiken för att nå det målet.

Vi vill naturligtvis ha arbetsro och trygghet i skolan, men vi vill också se till att den arbetsron och tryggheten också kommer dem till del som annars lämnar skolan och förlorar för resten av livet.

Kunskap åt alla – då blir den större. Den växer om vi delar den tillsammans.

För det fjärde: Sverige ska vara ett land i liv och lust, i förändring och förbättring. Den moderna människan är nyfiken och kreativ. Hon prövar nya vägar, spränger gränser och vidgar perspektiven. Hon behöver materiell trygghet och försörjning.

Men människan behöver någonting mer. Utan kultur skulle vi inte kunna allt det vi kan. Utan kultur skulle vi inte förstå det vi tror oss begripa. utan kultur skulle vi inte vara de vi är. Ingen skulle se det nya. Ingen skulle förstå det gamla. På en och samma gång är kulturen ett känslspröt mot framtiden och en förankring i historien.

Låt oss tillsammans under den kommande mandatperioden lyfta fram kulturen, arkitekturen, formen och designen, allt det som kännetecknas av skapande och kreativitet, till en gemensam framtida angelägenhet för oss alla. Kulturen blir ett reformområde om socialdemokratien får väljarnas förtroende.

Herr talman! Så blir konturerna av nästa mandatperiods stora arbetsuppgifter alltmer tydliga: de stora investeringarna för arbete och tillväxt, ett nytt samförståndsklimat, arbetet mot de globala miljöhoten, integrationspolitiken, att forma ett arbetsliv som inte sliter ut människor, fler i arbete efter sjukskrivning, bättre sjukvård, intensifierad kamp mot brott och orsakerna bakom brott, en skola som inte sorterar elever utan som sorterar kunskap och information, att bättre ta till vara och trygga pensionärers vilja att bidra till samhällsutvecklingen, växande universitet, kultur och än mer kultur.

Så ser en modern socialdemokratisk agenda ut: både utveckling och jämlikhet, både frihet och trygghet. Det är denna politik som vi socialdemokrater kommer att begära väljarnas förtroende för den 15 september.

(Applåder)

Anf. 57 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag måste säga att det var vackert, Göran Persson. Det var många, många vackra ord.

Men samtidigt hörde ni som lyssnade att det var tydligt att Göran Persson tänker uppträda i valrörelsen som politikens Raskenstam. Det är mängder av vackra ord utan konkret innehåll, mål utan medel. Vi har aldrig tidigare gått in i en fyraårsperiod med så goda förutsättningar – det var ansatsen.

Regeringen räknar själv med att tillväxten kommer att vara så låg de kommande fyra åren med regeringens politik att vi halkar efter andra länder så mycket att hushållens inkomster blir 9 000–31 000 kr lägre. Vi ska fortsätta att halka efter.

Goda förutsättningar, sade Göran Persson.

Skolan har varje år redovisat sämre och sämre resultat. En fjärdedel av våra barn lämnar grundskolan utan de kunskaper som behövs både för att studera vidare och för att klara sig bra i livet.

Goda förutsättningar, sade Göran Persson.

345 000 barn har föräldrar som lever på socialbidrag eller med alltför små marginaler.

Goda förutsättningar, sade Göran Persson.

Mest grundläggande av allt är faktiskt att vi har tillväxt i ekonomin och att fler jobbar. Göran Persson talar om att man har krossat arbetslösheten, att man har löst det problemet. Men hundratusentals människor är ju utan arbete i dag fast de skulle ha kunnat arbeta – uppemot en miljon människor.

Kan Göran Persson konkret tala om vad han är beredd att göra för att vända den utveckling som ni har ställt till med? Man kan ju inte lösa dagens problem med den politik som en gång skapade dem. Det krävs en ny politik, som öppnar för företagande och som öppnar för arbete.

Göran Persson! Vilka konkreta åtgärder tänker du föreslå nästa mandatperiod?

(Applåder)

Anf. 58 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Om jag inte missminner mig var Raskenstam en vacker karl. Redan där faller projektet. Jag får försöka övertyga med andra kvaliteter.

Och, tänk, jag tror att det kommer att gå, Bo Lundgren. Varför då? Jo, därför att vi har hållit det vi har lovat. Det gjorde inte Raskenstam. Hans metod var den motsatta. Han lovade, men han höll ingenting. Ni hörde vad jag räknade upp här förut.

Jag vet inte hur många hundratusen pensionärer som sitter hemma och tittar på den här debatten. Jämför pensionsutbetalningarna! Jag vet inte hur många barnfamiljer som följer den här debatten. Titta på dagisräkningarna! Jag vet inte hur många det är som sitter och väntar på att gå till jobbet och gå på ett skift. Jämför arbetslösheten med hur det såg ut, och kom ihåg hur det en gång var!

Jag skäms inte för det här. Vi skäms inte. Men vi kan bli bättre, mycket bättre.

Då har vi två alternativ. Jag tror på det här med att vi samlar de gemensamma resurserna, alltså håller uppe ett skatteuttag som är högt, kan göra vettiga satsningar på skola och på infrastruktur, alltså bygga ut järnvägar, vägar m.m., forskningen, sådant som ett litet land behöver kraft-

samla kring. Jag tror att det är därifrån som mycket av förutsättningarna för tillväxt kommer.

Bo Lundgren har en annan filosofi. Jag tror att det är väldigt få som tror att människor med låga inkomster känner ökad trygghet om de exempelvis får en karenssdag till. De blir inte friskare av det. Jag tror att det är få människor som kommer att känna att de får en bättre situation om rika får jättelika skattesänkningar.

Det där bygger in motsättningar och spänningar i samhället. Motsättningar och spänningar skapar rädsla. Rädsla driver inte utvecklingen.

Det är trygghet det handlar om. Det är att kunna öka tryggheten i Sverige. Trygghet är någonting som är långt ifrån Raskenstam. Raskenstams ideal får andra utveckla härifrån talarstolen. Varsågod, Bo Lundgren! (Applåder)

Anf. 59 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag skulle aldrig få för mig att döma en person efter hans utseende, inte Göran Persson och inte någon annan heller.

Det intressanta är att Raskenstam var farlig. Han var en förförare. Göran Persson är en folkförförare. Det är det som är likheten mellan Göran Persson och Raskenstam.

"Hållit det man lovat." Jag har för mig att Göran Persson stod i riksdagens talarstol och talade om att man skulle satsa på vård, skola och omsorg.

Hur blev det för Evert, som väntar på sin höftledsoperation? Eftersom det var mycket medier där när jag besökte honom lär det vara så att han nu har fått förtur i Dalarna. Men hur hade det gått annars? Han mådde ju dåligt i den kö som ni har ställt till i de socialdemokratiska landstingen. Ni lovade något annat, men ni höll inte.

Skolan skulle ni satsa på, men resultatet de senaste åren har blivit att fler och fler elever inte har fått de kunskaper de behöver. Det är Göran Perssons ansvar. Det är barnen som förlorar. Alla i hela samhället förlorar på detta. Göran Persson lovade, men han höll inte vad han lovade.

Nu talar han vackert, men det är lite konkret. Det är mål utan medel. Han begär att väljarna ska rösta på honom för de vackra ordens skull, men det är handlingarna som ska avgöra det hela. Era handlingar har gett en utveckling där Sverige har halkat efter.

Det är inte bara så att välståndet för hushållen har minskat jämfört med andra länder, utan det är också så att förutsättningarna att finansiera det som måste vara offentligt blir mindre. Det är miljarder och åter miljarder som annars skulle kunna ha gått till skola och vård och till att anställa de poliser som saknas.

För mig är det viktigt att tro på människan. För mig är det viktigt att se till att vi får en tillväxt i Sverige som gör att vi både kan sänka skatter och klara finansieringen av det offentliga. Vi ger besked till väljarna före valet. Jag uppmanar Göran Persson att göra samma sak.

(Applåder)

Anf. 60 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är icke ens en folkförförare. Jag är en hårt arbetande statsminister i den svenska vingården, som aldrig vänder verkligheten ryggen. En del tycks vilja göra det. En del tycks vilja beskriva Sverige

som om det bara är dysterhet och elände. Det är fel. Det finns väldigt mycket som är bra i vårt land. Det görs fantastiska insatser av lärare, vårdpersonal, ingenjörer, metallarbetare och bönder. Sverige är ett land som på många sätt blomstrar. Se den rikedom. Var stolt över den. Bygg vidare på den.

Beskriv de politiska motståndarna på ett rättvist sätt när ni beskriver dem. Bo Lundgren vet att vi har tillfört mer resurser. Genom neddragningar i försvaret har vi och Centerpartiet tillfört mer resurser till vården. Köerna kortas nu. Vi har tillfört mer resurser till skolan. Lärartätheten ökar. Vi har förbättrat för dem som är arbetslösa genom att a-kassan har höjts. Vi har förbättrat pensionerna. Vi har gått vidare och sett till att biståndet har börjat byggas ut igen. Vi har faktiskt också kunnat anställa fler poliser med hjälp av pengar som vi själva har arbetat ihop i Sverige.

Detta är sant. Det är så det ser ut, samtidigt som vi har bekymmer som vi ska attackera. Väljarna får avgöra vem som är mest trovärdig när vi ska hantera bekymren. Är det vi, som under vår period har tagit Sverige tillbaka i välbästandet igen? Vi har tagit igen de placeringar vi tappade under åren 1991–1994. Vi har kommit tillbaka till den punkt där vi var före 1991.

En regering som har tagit igen det tappet kan väl få fortsätta ett tag till och svinga oss upp ett par positioner ytterligare, utan att för den skull bli beskyddad för att vara folkförförare eller Raskenstam? Jag är ingenting annat än en hårt arbetande socialdemokrat med ambitionen att lyssna till goda råd men också vara trogen mina ideal. Tack ska ni ha!
(Applåder)

Anf. 61 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är sant, det som Göran Persson säger. Det intressanta är att väldigt mycket av de reformer som har genomförts och de pengar som har gått ut till kommuner och landsting inte hade kommit om det inte hade funnits ett samarbete med Vänsterpartiet. Inget annat parti har haft de kraven. Vi har haft dem. Ibland har vi fått nej först, och sedan har de blivit verklighet. Det har varit ett bra samarbete på det viset, för det har möjliggjort ett solidariskt tänkande som också har blivit verklighet under denna perioden.

När det gäller Raskenstam får man ändå konstatera att det är många män som har gjort många kvinnor besvikna många gånger – både förr och nu. I detta avseende pågår det fortfarande, vill jag påstå.

Jag vill fråga Göran Persson om det inte är dags att vi tillsammans gör kvinnor väl genom att höja lönerna inom den sektor där vi är arbetsgivare. Vi ska använda vår makt som ägare och höja kvinnors löner. Det är inte rimligt att en lönediskriminering pågår år 2000. 10 miljarder har vi talat om för kommande mandatperiod. Jag har hört och sett i tidningarna att statsministern tycker att det är för lite. Okej, då tar vi mer. Men jag vill ha ett klart besked nu, så att jag inte behöver vara besviken.

Anf. 62 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är för lite. Det visar också slagordskarakteren på politiken. Varför blev det just 10 miljarder när Vänsterpartiet ska förstöra lönebildningen i landet? Jo, därför att det var en rund och behaglig summa att klippa till med. Det utstrålar något slags kraftfullhet.

Det är inte kraftfullt. För det första är det för lite. För det andra skulle vi som politiker engagerar oss i en lönebildningsprocess där fackliga organisationer och arbetsgivare ska klara ansvaret. Jag skulle gå in i en sådan process enbart om jag visste att det var tillräckligt med pengar och dessutom att vi inte förstörde på arbetsmarknaden i övrigt.

Gudrun Schyman får nog i fortsättningen försöka samarbeta med partier som är mer inriktade på att slå sönder de fackliga organisationernas styrka. Det är exakt det hennes förslag landar i.

Ska kvinnor i utsatta yrken ha någon chans krävs starka fackliga organisationer. Då får inte de politiska partierna ta över rollen som lönebildare. Däremot ska vi se till att landsting och kommuner har gott om resurser, så att de kan ta sitt arbetsgivaransvar. Det är en annan diskussion, och där tänker vi gå i spetsen.

(Applåder)

Anf. 63 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! I denna fråga har fackföreningsrörelsen – åtminstone de organisationer som organiserar dem som arbetar inom den offentliga sektorn – samma uppfattning som Vänsterpartiet. Om Göran Persson tycker att det är för lite tycker jag att vi kan diskutera om det behövs mer. Jag vet att det inte täcker hela lönegapet, som är 3 000 kr i månaden. Det ger en tusenlapp i månaden för varje offentligt anställd. Vi ska naturligtvis låta arbetsgivarens parter göra upp lokalt hur det ska fördelas. Satsa på dem som har de sämsta lönerna först. Detta är en början, och det är att visa, Göran Persson, att det inte bara är vackra ord utan att de också går att omsätta i handling.

Vi är arbetsgivare. Ska det vara någon vits med att vi äger ska vi också kunna ta initiativ och säga att vi har ett ansvar som arbetsgivare. Vill vi ha den offentliga sektorn som en mönsterarbetsgivare måste vi faktiskt betala anständiga löner, Göran Persson.

Anf. 64 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att inlägget från Gudrun Schymans sida är lite märkligt. Matematiken kan vi granska. Jag tror inte ens att det räcker till en tusenlapp brutto med tanke på arbetsgivaravgiften och allt sådant. Men det är en annan sak.

Men börjar vi här i riksdagens talarstol att sätta löner står poliserna snart där. Sedan står hamnarbetarna där. Sedan står piloterna där. Sedan står lokförarna där. Sedan kommer kanske rentav våra ambassadörer att stå där. Vad vet jag? Men har man en gång börjat den utvecklingen är man på ett sluttande plan.

Starka fackliga organisationer, starka arbetsgivarorganisationer, bra ekonomi i landsting och kommuner är den väg vi vill gå och det enda sättet att se till att vi får varaktig ökad rättvisa mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden.

Anf. 65 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Att tala om dåligt humör, dysterhet och splittring är ett gammalt känt sätt för Göran Persson att starta sin debatt. Statsministern tar i regel på sig att vara recensent när han väl kommer upp i talarstolen. Jag lyssnade på Göran Perssons tonläge, och jag kan omöjligt tycka att

han var så väldigt uppsluppen själv. Jag tyckte att han lät väldigt låg. Det var kanske för att på något sätt leva sig in i recensentrollen.

Sedan försökte Persson också nyttja skrämsel och rädsla. Nästa steg i den här metodiken är när Göran Persson talar om små hushåll med nyköpt villa. Han kunde ju ha talat en stund om dem som köpte sin villa för länge sedan och som sitter skrämnda och rädda på grund av fastighets-skatten. Det hade väl passat när Persson ändå var inne på villaområdet.

Jag håller med Lundgren om att det var ett elegant anförande. Persson liksom svävade över vattnen, jordarna och Sverige. Jag tänker gå ned i de skrymslen som ska belysas under den kommande mandatperioden, och det rör sig då om individer.

Det är faktiskt så, Göran Persson, att jag av socialdemokrater – inte varje gång men någon gång – har blivit ombedd att fråga Göran Persson om hans inställning till det beslut som togs den 5 juni emot remissinstan-sernas vilja. Varför?

Jag vill också höra vad Persson säger om de 70 000–71 000 ett- och tvååringar som inte fick något med av maxtaxan – inte en krona. Vi är nu nere i skrymslena. Också dessa barn är människor – 70 000–71 000.

Nu vill vi ha konkreta besked och inte den allt översvävande attityden från Persson. Jag kan komma tillbaka senare med flera frågor, men jag är tacksam om jag får svar på de här två först.

Anf. 66 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte att Alf Svensson känner sig träffad av min recension av debatten. Jag får väl läsa protokollet sedan. Men det kan också vara så att jag förstår varför han känner sig träffad. Det var ett märkligt anförande som Alf Svensson höll som ledande borgerlig politi-ker inför ett valår.

Jag svävar inte över vattnen. Det är det andra som gör. Låt mig börja med att ta upp diskussionen omkring barnkontot. Vi kommer då tillbaka till det kristdemokratiska vårdnadsbidraget. Till det är såvitt jag förstår nu också adderat någon typ av förbättring av föräldraförsäkringen. Man höjer taket i den. Det är kanske också en signal om att man ska höja barnbidraget.

Vi har nu kommit så långt i våra ansträngningar i den här frågan att vi kraftigt har förbättrat föräldraförsäkringen, som Maria Wetterstrand sade. Det kommer att ske ytterligare en förbättring nästa år. Den kommer att gynna de barnfamiljer som Alf Svensson talar om.

Jag vet inte vad den här reformen kostar. Jag gissar att den hamnar någonstans i storleksordningen 4–5 miljarder kronor. Den enda finansie-ring som jag har sett är att Kristdemokraterna tänker höja arbetsgivarav-giften. Det är förstås det bidrag som man har till att driva på tillväxten i landet. I övrigt är det noll i finansiering.

Förra gången det här var uppe sprack en borgerlig regering på vård-nadsbidraget. Kritiken från folkpartister och andra som stod för en annan syn i familjepolitiken var den att man inte kunde acceptera detta därför att det ger inlåsnings effekter och skapar problem för de familjer som vill kombinera arbete och hemmavarande. Inte heller förra gången var refor-men finansierad. Hur betalas detta?

Det var vidare en fråga om rätt för homosexuella att bli prövade för adoption. Jag tycker att det är en fullständigt naturlig reform i den me-

ningen att vi alla inser att varje människa måste bedömas utifrån hennes eller hans förutsättningar och kvaliteter. Vem som är en god förälder avgörs inte av den sexuella läggningen. En homosexuell kan vara en lika bra eller en lika dålig förälder som någon annan. Barnets intresse sätts främst. Den som prövas är den som vill adoptera.

Om det här visar sig vara ett misstag är det väldigt många som har tagit i grunden miste. Om det inte visar sig är det andra som har tagit miste. Just den här typen av svårighet i avvägningen gör att frågan faktiskt inte har varit lätt egentligen för någon av oss att ta ställning till, men jag känner mig trygg med det beslut som vi har tagit, och jag känner förtroende för de myndigheter som ska göra den här granskningen.

(Applåder)

Anf. 67 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är faktiskt ett mycket märkligt sätt att resonera från landets statsminister när Göran Persson nu använder uttryckssättet "om det här visar sig vara ett misstag" från en grupp som röstade si eller så eller ett misstag från den grupp som röstade på det andra sättet. Det är alldeles entydigt sagt i barnkonventionen att om man har de frågeställningarna gäller försiktighetsprincipen. Därom trodde jag att det inte rådde någon tvekan.

Men det var intressant att lägga märke till statsministerns vacklan i det här, som jag tycker, mycket angelägna ärendet, som ju inte ska ses i ett vuxenperspektiv. Det finns inga homosexuella eller heterosexuella vuxna som har rätt till barn, men barnen har rätt till föräldrar. Det perspektivet tog Göran Persson inte upp, och jag kan i och för sig förstå det.

Göran Persson sade inte heller någonting om att han har lagt fram ett förslag och fått igenom ett beslut som han ytterst har ansvar för men som går stick i stäv mot vad remissinstanserna förespråkade.

Vi kommer att sänka arbetsgivaravgifterna, och det visar vi i det budgetförslag som vi har lagt fram. Göran Persson kan känna sig helt lugn. Man måste se till den sammantagna effekten i ett partis budgetförslag eller i en proposition. Det tror jag att vi kan vara rörande överens om.

Det var vidare inte så att regeringen sprack på vårdnadsbidraget. Det var Socialdemokraternas första uppgift att ta bort det. Hade ni inte gjort det, så att vi hade fått igenom vårdnadsbidraget tidigare, hade det blivit så för Göran Persson som för Lipponen i Finland, att det inte hade gått att ta bort det. Men ni var snabba, för ni anade nog att om det fått finnas kvar och rättvisa mellan småbarnsföräldrar bara fått etablera sig, hade ni inte kunnat lyfta bort ett sådant rättvist och solidariskt bidrag.

(Applåder)

Anf. 68 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Vi fick recensionen att vi var dystra, medan ni var glada. Min känsla är den att ni är ganska trötta, medan vi frustar av entusiasm för att rätta till det som ni har ställt till med de här åren. Sanningen är ju den att det har hänt väldigt lite.

Ylva Johansson lovade före förra valet att resultaten i skolan skulle bli bättre. Hon slutade, och nu är de sämre. Margot Wallström lovade att vårdköerna skulle bli kortare. Hon slutade, och nu är de längre. Det är klart att det är vår uppgift att påminna om sådana fakta.

Göran Persson talar fel om den internationella välståndsligan. När han blev statsminister våren 1996 låg Sverige på 15:e plats. Nu ligger vi på 17:e plats, och nu begär ni förtroende för fyra år till. Det är klart att vi måste peka på att Sverige inte utnyttjar sina möjligheter. Sverige faller tillbaka. Sverige har en mycket större dynamik, som vi skulle kunna utnyttja om den inte blockerades av socialdemokratisk trötthet och av de låsningar som bindningarna till era stödpartier skapar.

Låt oss ta skolan som exempel. Jag hade verkligen räknat med att statsministern skulle utnyttja sin långa talartid här till att något utveckla vad han vill göra med skolan. Då kommer han med floskeln att vi inte ska sortera elever. Nej, det är klart att vi ska motarbeta utslagning i skolan. Det är det som är målet. Men hur ska vi kunna bistå dem som behöver hjälp, om vi inte först tar reda på vilka som behöver hjälp?

Här är ju er stora svaghet. Alla de instrumenten har ni avvecklat i skolan. Så länge ni inte visar konkret vad ni vill göra är ni inte trovärdiga.

Anf. 69 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Man får skruva upp sig lite när Lars Lejonborg påstår att han frustar.

Skolan! Lärarna vet mycket väl vilka elever det är som inte presterar. Det tillhör ett professionellt pedagogiskt förhållningssätt. Man vet. Har man resurser att möta pojkarna och flickorna? Nej.

Risken är ju att man inte tillför mer resurser, utan i stället går den andra vägen som ju Folkpartiet och andra vill: att man börjar sortera med prov och betyg. Då kommer vi att tappa.

Prov och betyg ger inte ett dugg ny kunskap till lärarna i klassrummet och heller inte mer information till föräldrarna. Det ska de rimligen redan ha fått.

Den springande punkten är: Är vi beredda att tillskjuta mer resurser? Ja. Fler lärare, fler talpedagoger, fler människor i skolan som stöttar barnen också socialt så att undervisningsmiljön blir uthärdlig. Det är det som det handlar om.

På samma sätt är det inom vården. Mer resurser. Och där vi ser att det här motverkas eller att utvecklingen hålls igen i vissa delar av landet är ju där man i stället väljer att satsa på skattesänkningar i stället för att skjuta till de kommunala resurser som fordras.

Tänk så mycket man skulle ha kunnat göra i Stockholms stads skolor för de pengar man i stället har valt att sänka skatten med! Tänk så mycket man skulle ha kunnat göra i Stockholms läns landsting för de pengar man har sänkt skatten med! Det är ju så det är där! Sedan bygger man upp jättelika underskott – folkpartileda underskott, Lars Lejonborg! – underskott som är så stora att man frustar när man ser dem! Inte av någon entusiasm, utan av ilska. Jag ser det faktiskt som oerhört farligt, det jag bevittnar i Stockholms läns landsting och i Skåne-regionen, med miljardunderskott som bara får löpa på. Och sedan står man här och talar om att ta bort köer! Vad hjälper dessa frustande folkpartister i riksdagens talarstol, om de fälls av andra folkpartister, som varken frustar eller förmår ute i landets landsting?

(Applåder)

Anf. 70 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet är framtidsoptimistiskt. Att gnälla på nuläget är en nödvändig del av det. Jag hade önskat få konkreta svar från Göran Persson när det gäller barnen, miljön och framtiden. Jag lovar att jag ska sluta gnälla när vi löst de problemen. Tack!

Anf. 71 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag fortsätter gärna samtalen med Maria Wetterstrand om både barn och miljö, därför att det är äkta framtidsfrågor.

Själv tänker jag i sommar ägna mig väldigt mycket åt att förbereda Johannesburgstoppmötet, som ju handlar om hållbar utveckling. Jag sade i riksdagens EU-nämnd i går, och jag kan säga det igen till kammaren, att jag hoppas att jag slipper bli angripen i valspurten när jag tänker företräda Sverige på plats i Johannesburg. Det är inte ett sätt att lämna valrörelsen utan ett sätt att leva upp till svenska traditioner i miljöpolitiken internationellt.

Jag menar också vad jag säger: Jag ser fram emot fortsatta debatter med Maria Wetterstrand här i kammaren. Jag hoppas att också andra som har sagt samma sak innefattar tiden efter valet likaväl.

(Applåder)

Partiledardebatten var härmed avslutad.

2 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Förste vice talmannen anmälde att *Amanda Agestav* (kd) den 15 juni skulle återta sin plats i riksdagen varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för Jan Orrenius.

3 § Meddelande om justering av protokoll

Förste vice talmannen meddelade att justeringssammanträde skulle äga rum *torsdagen den 11 juli kl. 15.00* i talmanskonferensens rum.

4 § Meddelande om riksmötet 2002/03

Förste vice talmannen meddelade att riksmötet 2002/03 skulle inledas med upprop *måndagen den 30 september kl. 11.00*. Öppnandet skulle äga rum *tisdagen den 1 oktober kl. 14.00*.

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2001/02:Sf37–Sf44 till socialförsäkringsutskottet

Anmälades

Motioner

med anledning av prop. 2001/02:183 Ändringar i lagen om vägtrafikregister

2001/02:T76 av Göte Wahlström och Lena Sandlin-Hedman (s)

2001/02:T77 av Johnny Gylling m.fl. (kd)

med anledning av prop. 2001/02:184 Extraordinära händelser i kommuner och landsting

2001/02:K94 av Per Unckel m.fl. (m)

med anledning av skr. 2001/02:120 2002 års redogörelse för företag med statligt ägande

2001/02:N65 av Inger Strömbom m.fl. (kd)

2001/02:N66 av Per Westerberg m.fl. (m)

2001/02:N67 av Eva Flyborg m.fl. (fp)

med anledning av skr. 2001/02:176 Kultur och delaktighet

2001/02:Kr12 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m)

2001/02:Kr13 av Lennart Fridén (m)

2001/02:Kr14 av Jan Backman (m)

2001/02:Kr15 av Charlotta L. Bjälkebring m.fl. (v)

2001/02:Kr16 av Inger Davidson m.fl. (kd)

2001/02:Kr17 av Birgitta Sellén m.fl. (c)

med anledning av skr. 2001/02:180 Redovisning av AP-fondernas verksamhet år 2001

2001/02:Fi49 av Gunnar Hökmark m.fl. (m)

med anledning av skr. 2001/02:186 Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete

2001/02:U9 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd)

med anledning av skr. 2001/02:187 Sveriges genomförande av EU:s sysselsättningsstrategi

2001/02:A10 av Elver Jonsson m.fl. (fp)

2001/02:A11 av Mikael Odenberg m.fl. (m, kd, c, fp)

Kammaren biföll talmannens förslag att ovanstående motioner omedelbart skulle hänvisas till berörda utskott enligt nedan:

2001/02:T76 och T77 till trafikutskottet

2001/02:K94 till konsstitutionsutskottet

2001/02:N65–N67 till näringsutskottet

2001/02:Kr12–Kr17 till kulturutskottet

2001/02:Fi49 till finansutskottet

2001/02:U9 till utrikesutskottet

2001/02:A10 och A11 till arbetsmarknadsutskottet

7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 14 juni

2001/02:1342 av *Marianne Andersson* (c) till utrikesminister Anna Lindh

Oroligheterna i Kongo Brazzaville

2001/02:1343 av *Lennart Fridén* (m) till utrikesminister Anna Lindh
Förhållandena i Iran

2001/02:1344 av *Murad Artin* (v) till statsrådet Jan O Karlsson
Främlingspass för irakiska flyktingar

2001/02:1345 av *Holger Gustafsson* (kd) till jordbruksminister Margareta Winberg

Det fjällnära jordbruket

2001/02:1346 av *Jonas Ringqvist* (v) till jordbruksminister Margareta Winberg

Ekologiska livsmedel

2001/02:1347 av *Ann-Marie Fagerström* (s) till näringsminister Björn Rosengren

Den svenska tågproduktionen

2001/02:1348 av *Ester Lindstedt-Staaf* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

EU-standard för aluminium

2001/02:1349 av *Åsa Torstensson* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Provtagning av döda sälar

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll måndagen den 30 september.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 12.26 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Avslutning

8 § Avslutning

Musik:

Serenad ur W.A. Mozarts Don Giovanni

Håkan Dahl (baryton) och Anders Wadenberg (piano), Operahögskolan

Ärade ledamöter! Det är med en blandning av vemod, glädje och framtidstro som jag nu står här i riksdagens talarstol för vad som mänskligt att döma är sista gången. Att ta farväl av riksdagen, som varit en stor del av mitt liv, och av er alla känns speciellt. Samtidigt ser jag med stor glädje tillbaka på min tid i riksdagen. Jag är också övertygad om att riksdagen har de bästa förutsättningar att fortsatt vara den grundpelare i vårt demokratiska statsskick som vår grundlag påbjuder.

Under denna mandatperiod har det väckts 634 propositioner, skrivelser och förslag samt 13 599 motioner. Ni har ställt 1 740 interpellationer och 5 349 frågor. Vi har haft 13 partiledardebatter och 44 aktuella debatter eller andra särskilt anordnade debatter. Vi har behandlat 1 183 betänkanden och 9 935 reservationer. Vi har sammanträtt i kammaren mer än 2 400 timmar och haft drygt 3 500 voteringar med rösträkning. Riksdagsstrycket från den här mandatperioden omfattar nästan 223 000 sidor.

Det är i sanning en imponerande produktion som ni ledamöter och ni statsråd har bidragit med. Men det viktiga är naturligtvis inte antalet sidor, antalet motioner. Det viktiga är att vi fullgör vår demokratiska uppgift att som svenska folkets valda ombud stifta lagar, besluta om statens budget och kontrollera regeringen – att vi utför vårt arbete med den kvalitet och med de resultat som väljarna kan fordra av oss och att vi tar vårt ansvar för oss ålagda uppgifter.

Hur man bäst gör det är inte självklart. Var tid har sin utmaning, och var tid har sitt sätt att arbeta. Ett parlament som stelnar i sina arbetsformer och blir alltför traditionsbundet riskerar att hamna vid sidan av.

Demokratins födelse för 80 år sedan var inte slutpunkten på en lång kamp, utan den var början till något som kunde växa och utvecklas – de inledande stegen på en lång resa. Varje tid lämnar sitt bidrag till utvecklingen. Kontinuitet och förnyelse är honnörsord som även gäller för det demokratiska arbetet.

Vårt samhälle och våra tekniska hjälpmedel må förändras. Men vi ska inte tro att vi i grunden kan förändra demokratins sätt att fungera – det respektfulla samtalet. Vi kan anpassa våra verktyg. Vi kan förändra vårt arbetssätt. Vi kan få nya uppgifter. Men grunden förblir densamma.

Vår riksdag har under min tid som talman kännetecknats av vilja till utveckling och förnyelse, och för det riktar jag ett varmt tack till er alla, ledamöter och tjänstemän.

Demokrati är inte något för de otåliga. Demokrati måste också få ta sin tid. Förmågan att stanna upp och se till helheten i bruset av nyheter, händelser och förändringar – att inte bli fartblind – är en förutsättning för en stabil demokrati. Att utvärdera, följa upp och se långsiktigt borgar för god kvalitet i lagstiftningen och för att våra gemensamma resurser används på bästa sätt. Det borgar för att våra beslut är väl underbyggda och förankrade hos medborgarna.

Lagstiftningsprocessen och budgetprocessen är just vad orden säger: processer där riksdagen kommer in i olika skeden, inte bara vid tiden för det formella beslutsfattandet. Detsamma gäller naturligtvis EU-frågorna och annat internationellt samarbete som i allt högre grad blivit en del av vår nationella verklighet. Samtidigt är det självklart ett ansvar för riksdagen att ta sig an de frågor som är aktuella i samhället – att vara ett nationellt debattforum.

Hur kan man kombinera detta? Och kan man göra det? Jag är övertygad om att det inte bara går utan också går alldeles utmärkt. Det ena förutsätter det andra. Det går inte att debattera aktuella frågor utan att se till helheten. Det går heller inte att se till helheten utan att ta hänsyn till det aktuella.

Riksdagens förmåga att vara ett nationellt debattforum är i grunden en fråga om intresset och förtroendet för det demokratiska arbetet hos väljarna, medborgarna. Kammaren är endast en spegel av riksdagsarbetet och samhället. Ändrade debattregler och debattformer bör sättas in i ett större sammanhang som handlar om riksdagens arbetsformer och roll i stort.

Det är också så våra ansträngningar att utveckla riksdagsarbetet ska ses. Vi får inte låta oss begravas i det dagliga arbetet. Vi måste ge oss tid till eftertanke och fördjupning. Det formella får aldrig ta över sakfrågorna. Riksdagskommitténs arbete var i sig en sådan fördjupning, en sådan möjlighet till eftertanke. Kommitténs arbete har också gett resultat. Nästa år får vi en ny oberoende riksrevision under riksdagen. Diskussionen om den statliga revisionen har pågått i flera decennier, men först nu var tiden mogen att ta steget fullt ut.

Vi har fått en ny parlamentarisk ledningsorganisation med riksdagsstyrelsen. Vi har stakat ut en ny färdriktning, som syftar till att skapa mer utrymme för fördjupning och långsiktighet i arbetet, mer utrymme för EU-frågor och det internationella samarbetet och därmed också större inflytande för riksdagen och medborgarna.

Jag har redan hört många uppskattande ord här i kammaren från ledamöter, som satt stort värde på att de i utskottet fått tid till att fördjupa sig och möjlighet att arbeta på ett nytt sätt. Men det är också viktigt att vi förmår att synliggöra detta nya arbetssätt. Jag har läst flera motionsbetänkanden, som på ett mycket bra sätt behandlat ett viktigt område ur ett fördjupat helhetsperspektiv. På det sättet kommer vi ett steg längre i sakfrågan än att med ett rutinartat, nästan domstolsliknande, förfarande behandla och avslå motioner.

Vi har också kommit en bra bit på väg med att utveckla vårt arbete med EU-frågor. Det är självklart så att riksdagen också i dessa frågor har ett ansvar inför väljarna. Att de nationella parlamenten har möjlighet att påverka utvecklingen inom EU är en grundläggande demokratifråga. Det är också naturligt att ett nationellt parlaments huvuduppgift i sin befattning med EU-frågor ligger på det nationella planet och utövas i relation till den egna regeringen. Men det räcker inte med att vi samråder med regeringen inför besluten i ministerrådet. Det räcker inte heller med att vi genomför EU-besluten i vår nationella lagstiftning. För att kunna påverka och öppet debattera frågorna måste vi komma in tidigt i processen – ibland redan innan det föreligger något förslag. Det är en viktig uppgift för utskotten i just dessa frågor.

Ärade ledamöter! Demokratins pionjärer i vårt land såg och utvecklade sambandet mellan demokrati och internationellt samarbete för mer än ett sekel sedan. De visste att hållbar demokratisk utveckling är möjlig bara genom fred och internationellt samarbete och att detta i sin tur förutsätter folklig förankring. Det är i dag, mer än någonsin, vår stora utmaning att se till att demokrati, folkstyre, fred och internationellt samarbete kan förenas och utvecklas tillsammans. Folkstyrets möjligheter i dagens

Europa, i dagens globaliserade värld, är att vi beslutsamt tar hem de frågor som ska avgöras i Europa, i Johannesburg, i FN-huset i New York och gör dem till en del av vår demokratiska vardag. Den uppgiften har i hög grad präglat den svenska riksdagen under min tid som talman och måste fullföljas.

Det är ni – ledamöter och partier – som svarar för kontinuiteten och förnyelsen i riksdagens arbete. Det är ni som borgar för en levande demokrati.

Jag sade, när jag valdes till talman 1994, att jag ville göra allt som står i min makt att, med den oväld och det ansvar uppdraget kräver, leda riksdagens arbete och hävda det svenska folkstyret. Det är talmannens uppdrag. Men det är ni, ledamöter och partier, som utövar folkstyret. Det är ni som fattar de för svenska folket avgörande besluten. Genom omsorgsfullhet och eftertänksamhet, genom att lyssna respektfullt på varandra och diskutera sakfrågorna, genom att se till både helheten och den enskilda människan, genom att alltid värna de mänskliga rättigheterna – det är så vi försvarar vår demokrati, det är så vi vinner förtroende och förnyat förtroende hos medborgarna.

De ledamöter, som nu lämnar riksdagen efter minst en valperiod får, som minnesgåva en litografi av konstnären Philip von Schantz eller konstnären Göran Gidestam. De är ett synbart tack för insatserna i riksdagen. Men jag vill också här och nu, på riksdagens vägnar, varmt tacka er för de insatser som ni gjort i riksdagen för det demokratiska arbetet och folkstyret.

Catharina Hagen, Matz Hammarström, Lena Olsson, Jonas Ringqvist och Carlinge Wisberg kom in i riksdagen vid valet 1998. Det var första gången vi hade möjlighet till personval till riksdagen. Nästan 30 % av väljarna utnyttjade den möjligheten. Tolv ledamöter valdes in på personrösterna, men många andra fick sina mandat bekräftade genom personrösterna.

Tullia von Sydow kom in som statsrådsersättare efter valet, men blev snabbt ordinarie. Anders Berglöv har varit statsrådsersättare under hela mandatperioden. Margareta Nachmanson och Boel Lindén har tillhört riksdagen kortare tid än en period.

Om många riksdagsår har det sagts att de varit historiska. Sällan har dock uttrycket haft större grund än under det första riksmötet efter valet 1994. Under detta riksmöte beslutade riksdagen om svenskt medlemskap i Europeiska unionen. Aldrig tidigare hade heller så många kvinnor tagit plats i riksdagen. I den nya regering som tillträdde efter valet fanns lika många kvinnliga som manliga statsråd. Miljöpartiet kom återigen in i riksdagen, medan Ny demokrati försvann. Torgny Danielsson, Märta Johansson, Ingemar Josefsson, Thomas Julin, Rolf Åbjörnsson och Anna Åkerhielm kom alla in vid valet 1994 och har tillhört riksdagen i åtta år. Marianne Nilsson, kanske mer känd av oss som Marianne Jönsson, kom också in 1994. Carl-Erik Hedlund har varit här i nästan åtta år, Agneta Brendt och Laila Bäck i drygt sju år. Harald Bergström har varit i riksdagen i två omgångar – han började 1991 och började på nytt 1998. Det blir sju år i riksdagen, eftersom vi före 1994 hade treåriga mandatperioder.

Något mer än två mandatperioder bakom sig har Erik Arthur Egervärn. Han kom in vid valet 1994 men hade tidigare tränat som ersättare flera gånger, första gången redan 1981. Mer än åtta år har också Karin

Jeppson, som började i mars 1994. Hans Hjortzberg-Nordlund började i oktober 1993 och Hans Andersson i oktober 1992. Lika många riksdagsår bakom sig som Hans Andersson, tio år, men med några ytterligare månader har våra två nya landshövdingar, Maggi Mikaelsson och Ingegerd Wärnersson, som båda kom in vid 1988 års val och gjorde en paus 1991–1994 för att börja på nytt och som nu slutat på nytt.

Christina Pettersson kom in som ersättare redan 1986. Hon kan nog dela med sig mycket erfarenhet om hur det är att bli inkallad som ersättare under både kortare och längre perioder – en erfarenhet hon för övrigt delar med bl.a. Filip Fridolfsson.

Många av de ledamöter som nu slutar kom in vid valet 1991 och har således tre mandatperioder, eller elva år, i riksdagen bakom sig. Valet ledde till en förändrad politisk verklighet. Det blev inte bara regeringsskifte, utan riksdagen fick sju partier i stället för sex. Miljöpartiet slogs ut, medan Ny demokrati och Kristdemokratiska samhällspartiet, som det då hette, valdes in. In vid valet kom Jan Backman, Inga Berggren, Ulf Björklund, Lars Björkman, Åke Carnerö, Lennart Daléus, Rose-Marie Frebran, Lennart Fridén, Henrik Landerholm, Fanny Rizell, Birgitta Wistrand och Liselotte Wågö. Nästan lika lång tid i riksdagen har Lars Hjertén, men han kom in som ledamot första gången redan 1982. Några månader mer än elva år har Eva Zetterberg, Stig Rindborg, som blev ledamot första gången redan 1985, och Carl Fredrik Graf.

Drygt tolv år i riksdagen har Sven Hulterström, som började första gången 1985, och Per-Richard Molén, som redan avgått. Björn Kaaling har drygt 13 år.

De ledamöter som kom in vid valet 1988 har nu fyra mandatperioder bakom sig och 14 riksdagsår. Vid valet skrev Miljöpartiet politisk historia och tog sig som första nya parti på 70 år in i riksdagen. In vid valet kom Tom Heyman, Maj-Inger Klingvall, Carl G Nilsson, Bertil Persson och Lisbeth Staaf-Igelström. Det gjorde även Karin Wegestål, men hon hade pryat en månad 1984. Karin Falkmer och Jerry Martinger har båda uppnått något mer än 15 riksdagsår.

Ett antal ledamöter, som alla förenas av ett starkt engagemang, inte minst internationellt, och som varit mycket aktiva i sina utskott, i kammarens debatter och utanför riksdagen, kom in vid 1985 års val. De har nu, när de slutar, aktningsvärda fem mandatperioder och 17 år i riksdagen bakom sig. Det är Marianne Andersson, Karl-Göran Biörsmark, Maud Björnemalm, Eva Johansson, Kaj Larsson och Siw Persson. Något kortare tid får Monica Öhman, eftersom hon lämnar riksdagen redan i morgon.

Riksdagen är dess ledamöter. Ni har alla var och en, på ert sätt, med era tankar och idéer, med era erfarenheter, ert engagemang och lidelse, bidragit till att skapa den riksdag som nu närmar sig sitt slut. Några av er har haft ett speciellt ansvar för att bringa reda i alla tankar och idéer, ett ansvar för helheten. Jag vill på kammarens vägnar rikta ett speciellt tack till de fyra utskottsordförande som nu lämnar oss: Tanja Linderborg i lagutskottet, Ulf Björklund i miljö- och jordbruksutskottet, Henrik Landerholm i försvarsutskottet och Monica Öhman i trafikutskottet. Stort tack vill jag också säga till ordföranden i Riksdagens revisorer, Ingemar Josefsson, och till fem vice utskottsordförande: Rolf Åbjörnsson i lagutskottet, Carl Fredrik Graf i skatteutskottet, Bertil Persson i utrikesutskot-

tet, Barbro Andersson Öhrn i näringsutskottet och Hans Andersson i arbetsmarknadsutskottet. Slutligen vill jag säga ett varmt tack till ett tidigare språkrör, Matz Hammarström, och en tidigare partiledare, Lennart Daléus.

Ytterligare tre ordförande och två vice ordförande finns bland de 17 ledamöter som nu slutar efter 20 år eller mer i riksdagen – 17 ledamöter med sammanlagt 462 års riksdagserfarenhet. Till var och en av er vill jag gärna säga några personliga ord. Det ska också ses som ett unisont tack till alla ledamöter som nu slutar. I var och ens historia återfinns drag av någon annans historia.

In vid valet 1982 med början som statsrådsersättare kom Bengt-Ola Rytta, som har sina rötter i Dalarna sedan Gustav Vasas tid. Bengt-Ola Rytta hör till den betydelsefulla och stora grupp ledamöter som har en stark lokal förankring och där vägen till riksdagen har gått genom ett engagemang på det lokala planet. Han är därtill en av riksdagens EU-pionjärer. När vi i januari 1995 blev medlemmar i unionen utsågs han till en av våra första 22 EU-parlamentariker före EU-valet. Som vi vet är Bengt-Ola Rytta inte precis någon EU-entusiast – tvärtom. Utanför riksdagen är han ordförande i EU-kritiska rådet. EU är nu en del av vår nationella verklighet och inte längre en exklusiv utrikespolitik som ska diskuteras i slutna salonger. Det är därför viktigt att vi öppet inför väljarna och i vårt EU-arbete i riksdagen, som Bengt-Ola Rytta, visar att det liksom i andra politiska frågor finns delade meningar i EU-frågor och att vi anstränger oss för att se till att debatten förs öppet och tydligt.

Lisbet Calner, som också kom in i riksdagen 1982, är likaledes känd för att säga rakt på sak vad hon tycker och tänker. Hon är en färgstark person, också i sitt klädval. Det senare kan möjligen bero på hennes stora intresse för konst. Det bohuslänska är hon rädd om och slår vakt om – jag behöver nog bara nämna utbyggnaden av E 6:an. Riksdagen drog stor nytta av Lisbet Calners långa erfarenhet – 17 år – som ledamot i finansutskottet när hon som ordförande ledde Riksdagskommitténs referensgrupp för budgetfrågor. Alla stenar vändes på i detta arbete. Kommittén fick ett mycket bra underlag för sitt fortsatta arbete och riksdagen för kommande utvärderingar av de beslut vi just sjösat.

En annan ledamot som gärna kommer in på frågan om utbyggnaden av E 6:an är Kenth Skårvik, också han med bohuslänsk anknytning. Några av hans första motioner handlade följdriktigt också om Gullmarsfjorden, skärgården och båttrafik. Han har länge varit ideellt engagerad i folkbildningsfrågor. Det har också avsatt sig i hans arbete i riksdagen. Men under de senaste 14 åren har han som ledamot i trafikutskottet – de senaste elva som ensam folkpartist i utskottet – hela tiden fått mötas av nya utmaningar, inte minst på IT-området. De mindre partierna i riksdagen har en nog så tuff uppgift att täcka in alla frågor och utskott. Kenth var ledamot i Riksdagskommitténs referensgrupp för uppföljning, utvärdering och revision. Med sin insikt grundad på lång erfarenhet av riksdagsarbetet bidrog han till det goda resultatet genom att visa stor vilja att förändra riksdagsarbetet.

Margit Gennser har varit suppleant i både lagutskottet, skatteutskottet och finansutskottet. Men sin tid har hon framför allt ägnat åt socialförsäkringsutskottet där hon nu har suttit i 14 år. Socialförsäkringsfrågor är inte lätta vare sig att förstå eller förklara. De griper in på många områ-

den. De rör människor direkt. De är ekonomiskt mycket stora och komplicerade i fråga om lagstiftning. Inget undgår Margit Gennsers granskande öga. Detta och hennes konstruktiva läggning, generositet att dela med sig, envishet och långa yrkeserfarenhet har varit en stor tillgång för riksdagen och i många olika utredningssammanhang, inte minst vid utformningen av det nya pensionssystemet. Margit Gennser är också känd som en person med en stark personlig integritet och förmåga att stå för sin egen ståndpunkt. Med kraft har hon hävdat sin syn på EMU och EU:s framtida utveckling även om flertalet i hennes parti har motsatt uppfattning.

Ingvar Johnsson, med hemort Trollhättan, är i ordens bästa bemärkelse en självbildad man som i hela sitt liv arbetat med folkbildningsfrågor. Därför var han mycket starkt engagerad och drivande vid tillkomsten av högskolan Trollhättan–Uddevalla som ett sätt att sprida bildningen och utvecklingsresurserna över hela landet. Med goda förberedelser och gott underlag i sann folkbildningsanda förstärker han sina argument. Ingvar Johnsson räds inte att ta fram stora mängder statistik för att belysa en frågeställning. Han delar gärna och generöst med sig av all information. Vi är många här i riksdagen som under de senaste veckorna fått högst påtagliga bevis på att bakom en ledamot döljer sig för många helt okända talanger. Ingvar är en mycket uppskattad och produktiv författare av visor och limerickar.

Göte Jonsson valdes in i riksdagen första gången redan 1979, men han gjorde en paus mellan 1988 och 1991. Han har därför också sammanlagt 20 år i riksdagen. Med sin långa yrkeserfarenhet som polis placerades han foljdriktigt till en början i justitieutskottet. Hans starka intresse för sociala frågor förde honom sedan till socialutskottet och hans djupa engagemang för miljön slutligen till miljö- och jordbruksutskottet – även om det en tid bara hette jordbruksutskottet. Hans första fråga i riksdagen handlade om avfallsanläggningar. Som riksdagsledamot har Göte Jonsson tagit för vana att debattera lugnt och sakligt i förening med viss humor. Jag minns med uppskattning många debatter som vi har fört med varandra. Han har också den gamla klassiska bakgrunden med en gedigen kommunalpolitisk erfarenhet. Han har under flera omgångar varit kommunalråd i Jönköping.

Inge Carlsson har varit här något längre tid än 20 år. Han började på våren 1982. Det är framför allt jordbruksfrågorna som har engagerat Inge Carlsson under hans långa gärning som riksdagsledamot. Genom åren har det blivit många och hårda debatter, men Inge Carlsson har alltid haft den goda förmågan att skilja mellan sak och person. Envishet är ett annat utmärkande drag för hans agerande, men för den skull har han aldrig förlorat glimten i ögat. Inge Carlsson kom in i politiken via SSU redan vid 14 års ålder. Alltsedan dess har han varit aktiv både i politiken och i fackföreningsrörelsen. Begåvad med en stor familj med barn och barnbarn tycker han, säger han själv på sin hemsida, att livet leker!

Sören Lekberg började i riksdagen redan 1975 som statsrådsersättare under ett år. Han kom tillbaka 1982 och har nu samlat på sig nästan 21 år av riksdagskunskap. Sören Lekberg har företagit en unik resa som riksdagsman. Han började sitt riksdagsliv som förespråkare för HSB och nu står han här som Mr. Europa. Från att ha börjat som suppleant i trafikutskottet har han vandrat genom konstitutionsutskottet, bostadsutskottet,

finansutskottet, EU-nämnden och utrikesutskottet och slutar nu som ordförande i EU-nämnden. På vägen har han också hunnit med EES-utskottet, Europarådet, EG-Sverige-kommittén och OSSE. Sören Lekberg har ihärdigt och systematiskt flyttat fram och förstärkt riksdagens positioner i EU-arbetet, både i EU-nämnden och som ordförande i Riksdagskommitténs referensgrupp för EU-frågor. Han fortsätter nu också att som representant för riksdagen arbeta i konventet om EU:s framtidsfrågor – ett arbete som är av stort intresse för riksdagen att följa.

Häromveckan hörde jag Elisabeth Fleetwood i en interpellationsdebatt säga att det var riktigt att hon ställt samma interpellation flera gånger. Men det berodde inte på att hon var tjatig – eller det kunde man kanske också säga att hon var, eftersom hon ännu inte hade fått det svar hon ansåg nödvändigt. Detta är politikens villkor och vardag i en ask. Om man vill åstadkomma förändring är man tvungen att gång på gång argumentera för sin sak. Ibland ger det resultat, ibland inte, men en politiker måste vara målmedveten och envis i sin kamp för det hon tror på och anser vara rätt. Elisabeth Fleetwood kom in i riksdagen 1979 och kallades då den röda grevinnan, eftersom hon ansågs mycket radikalare än många av sina manliga partibröder. Hon har nästan alltid suttit i kulturutskottet, under en period som vice ordförande. Hon har genom sina insatser och sin långa erfarenhet haft ett stort inflytande på den svenska kulturpolitiken. Vi behöver politiker med lång erfarenhet av riksdagsarbetet likaväl som vi behöver ledamöter som kommer in i riksdagen med nya erfarenheter. Kontinuitet och förnyelse är fina ord även i riksdagen. Det är därför viktigt att vi underlättar arbetet för de nya ledamöterna. Elisabeth Fleetwood har alltid frikostigt bistått nya ledamöter i deras funderingar om både stort och smått i riksdagen.

Ingvar Eriksson har, liksom Elisabeth Fleetwood, 23 riksdagsår. Inom sitt parti är han känd som landstälaren. Han har under alla år rest runt i landet och besökt ett otal platser. Han har en karta över landet, där han med en nål markerat var han varit. Den är nu täckt med nålar. Att vara ledamot är inte bara ett uppdrag som är begränsat till riksdagshuset, tvärtom. Att företräda väljarna innebär också att samtala med väljarna, att förklara politiken, att få idéer och tankar som kan och bör omsättas politiskt. Förtroendet för politiken ökar om avståndet minskar. På hemmaplan har Ingvar Eriksson genom åren alltid haft en stark förankring, bl.a. som styrelseledamot i Ängelholms brottarklubb. Ingvar har i riksdagen varit trogen socialutskottet och miljö- och jordbruksutskottet, även om han liksom Göte Jonsson också fick börja som suppleant i trafikutskottet.

Det finns mycket man nuförtiden hittar på Internet. Det finns mycket man inte hittar heller, Knut Billing t.ex. Sidan du sökte kunde inte hittas, blir svaret när man försöker ta sig in på Knut Billings hemsida. 1979, när han började i riksdagen, var det ingen som hade en aning om www, e-demokrati eller e-mail. Ingen kunde heller förutse vad som komma skulle. I dag kan man både hitta hus och inreda rum på Internet. Det är just bostadspolitik som engagerat Knut Billing i riksdagen. Han har i alla år varit bostadsutskottet trogen, även om utskottet fram till 1983 gick under namnet civilutskottet. När han blev utskottets ordförande 1994 bröt han den tidigare traditionen att alltid ha en centerpartist som ordförande i detta utskott. Bostadsutskottet är lite speciellt. Det täcker ett brett område med många ansvariga ministrar, och lagstiftningsfrågorna är komplice-

rade. EU-frågorna lyser nästan helt med sin frånvaro. Svenskt vardagsliv är desto mer närvarande, liksom Heby! Knut Billing är en ofta anlitad talare runtom i landet. Han är också Europarådsdelegat och kan – det ska erkännas, det har vi hört talas om – ibland ha problem att boka in även utskottet i kalendern. Trots allt detta är utskottet känt för sin goda stämning, vilket i mångt och mycket är en ordförandes förtjänst. Han har också varit engagerad i riksdagens inre liv, i förvaltningsstyrelsen och den tidigare lokalkommittén.

Bengt Silfverstrand har drygt 26 år i riksdagen. Han kom in i valet 1976 men var ersättare ett par tidigare perioder. Det finns få personer som är så engagerade i politiken som Bengt Silfverstrand. Det finns heller inga frågor som är för små för honom att ge sig i kast med. Han väjer inte för en debatt, och han ger sig aldrig. Detta engagemang visar sig bl.a. i att han jobbar dygnet runt. Ledamöter i hans närhet har många gånger störts av knattrande tangenter natten igenom. Det han knattrar ned är ofta finurligt skrivet, vilket både skapar beundran och irritation, men det är väl meningen.

De fyra första månaderna som ersättare avsatte inga spår i riksdagstrycket. Men första året i riksdagen motionerade han om så vitt skilda ting som bilbälten, vattenföreningar, systembutiker, skatteregler, samåkning och leasing. I år har han avlämnat 23 motioner, och provkartan är ännu bredare: från cyklister, ekobrott, sjöfartsstöd, nedskräpning och Helsingborg till Jugoslavien, isocyanater och elsäkerhet – och naturligtvis hans alltid återkommande fråga om inlösen av historiska arrenden. Bengt Silfverstrand har haft sitt hemvist i flera utskott, nu senast i finansutskottet. Ända sedan 1979 har han varit engagerad i Riksdagens revisorer, först som suppleant och sedan 1988 som ledamot.

Fem ledamöter som nu slutar har mer än 30 riksdagsår bakom sig.

Elver Jonsson kom in i riksdagen 1971 efter det första valet till enkammarriksdagen hösten 1970. Elver Jonsson har en fast förankring i hemlänet och är själva sinnebilden för en folkrörelsemänniska. Han har varit ordförande både i Missionsförbundet och i Motorförarnas helnykterhetsförbund. Han har även verkat som scoutledare, och det gör han även i riksdagen. Jag har en känsla av att Elver Jonsson är en av de – få, det måste erkännas – ledamöter som har en mycket hög närvaro i kamraren. Han deltar inte bara i sitt utskotts debatter utan bevakar när hans motioner ska behandlas och alla de debatter som på något sätt kan tänkas beröra hans hemlän eller alkohol. Till yttermera visso infinner han sig ofta på bordlägningsdebatter, av pur vänlighet, men när han ändå är där kontrollerar han gärna att allt går rätt till.

Att trogen vinner visar det faktum att till slut, efter många års träget motionerande, bifölls hans fempartimotion om promillegräns vid sjöfylteri. Elver Jonsson har haft många uppdrag i riksdagen; han har täckt in åtta olika utskott. I sammanlagt 17 år har han varit ordförande eller vice ordförande i arbetsmarknadsutskottet och både där och i andra sammanhang varit mycket pådrivande i jämställdhetsfrågor. I den nya enkammarriksdagen, som Elver Jonsson kom in i 1971, fanns det 48 kvinnor – 14 %. Nordiska rådet har han tillhört sedan 1979, först som suppleant och sedan 1985 som ledamot, men det internationella engagemanget har med åren blivit allt vidare. Han haft flera uppdrag i statliga kommittéer, både som ordförande och som särskild utredare, bl.a. i Museijärnvägsut-

redningen 1977. Elver bär inte den vackra titeln postiljon för syns skull – han utövar också yrket på lediga stunder.

Fyra avgående ledamöter, däribland jag själv, kom in i andrakammarvalet 1968, men vi fick börja först i januari 1969. Fram till hösten 1975 öppnades riksdagen i januari, och valet fick genomslag i riksdagen först efter nästan fyra månader. Vi kom in på den tiden då finansminister Gunnar Sträng höll entimmesanföranden – minst – under remissdebatten med anledning av statsverkspropositionen. Någon tidsbegränsning var det inte tal om.

Medelåldern i andra kammaren före 1968 års val var 55,4 år. Efter valet hade medelåldern sjunkit till 51,4. Många unga – i alla fall efter den tidens mått – valdes in i riksdagen 1968. Det kom t.o.m. in fyra ledamöter under 30 år: Anders Björck, Åke Gustavsson, Lena Hjelm-Wallén och Jan Bergqvist. Jag själv var precis 30 år.

Jag börjar med Åke Gustavsson. Han är yngst i kullen från 1968 års val av dem som nu slutar. Han har sedan han började av någon anledning alltid betraktats som yngst. Hans ungdomliga yttre kanske förleder. Han är och har alltid varit den ständige ungdomskandidaten, vilket han själv inte sticker under stol med. I alla fall kvalificerade det honom till att bli ordförande i ungdomspolitiska kommittén 1996, alltså nu. Det kan möjligen också ha berott på hans stora erfarenhet just som ordförande i och utanför riksdagen, bl.a. i Statens ungdomsråd, nu senast också som ordförande i en utredning om det svenska språket och som vice ordförande i kulturutskottet.

I riksdagen placerades han som sig bör till en början som suppleant i ett utskott – i bevillningsutskottet – och fick namnet Gustavsson i Nässjö, detta för att skilja ut honom från alla andra herrar Gustavsson i kammaren. Jungfrutalet ägde rum i remissdebatten i februari – vi nya bröt mot traditionen att man blygt skulle hålla sig borta från talarstolen i minst en period. I sitt anförande talade han om Vietnam, trafikpolitik och Anders Björck – också han från Nässjö och en gammal meningsmotståndare i ungdomsförbunden på hemmaplan. Efter 18 år som ledamot i försvarsutskottet tog han 1989 klivet in i kulturen, först som vice ordförande i kulturutskottet, sedan som ordförande och nu igen som vice ordförande.

Åke Gustavsson är en stor folkrörelse- och folkbildningsmänniska, som envetet kämpat och fortfarande kämpar för en kultur för alla i hela landet. Han var ordförande i kulturutskottet när riksdagen 1996 antog det stora beslutet om nya mål för kulturpolitiken. Riksdagen antog då inte bara regeringens förslag utan gjorde ett självständigt ställningstagande, som Åke Gustavsson rakryggat stod upp och försvarade i den maratonliknande 10-timmarsdebatten i kammaren. I Nordiska rådet arbetar Åke Gustavsson också med kulturfrågor.

Det finns mycket som en ledamot arbetar för som inte syns i pappren. Åke Gustavsson har stöttat sin hemstad Nässjö i många sammanhang, gjort stora insatser på turismens område och intresserat sig mycket för mediefrågor. Han har också en mycket god förmåga att hålla bra tal utan manus!

Lena Hjelm-Wallén fick också börja som suppleant i ett utskott – i konstitutionsutskottet. Hennes tidiga krav på en sänkning av rösträttsåldern och myndighetsåldern kan kanske tillskrivas både utskottstillhörigheten och hennes ungdom.

När riksdagen öppnade den 10 januari 1969 höll Tage Erlander hälsningsanförandet i egenskap av den ledamot som bevisat de flesta riksdagarna. Han uttryckte förhoppningen att de många nya ledamöterna – inte mindre än 63, dvs. 27 % – skulle finna arbetet i kammaren stimulerande och meningsfullt. Han pekade på att riksdagens viktiga arbete skedde mot bakgrunden av ett internationellt läge som gav ett nästan förlamande intryck av en söndersliten värld i färd med att förbereda sin egen undergång. Det innebar föga tröst att vi hade upplevt liknande situationer tidigare. Men det fanns anledning till hopp. FN var ett bättre fredsinstrument än det gamla Nationernas förbud, och medvetandet om lägets allvar var mera utbrett. Det fanns en växande insikt om att de sociala klyftorna utgjorde direkta hot mot freden. Kampen mot världsnöden hade blivit en angelägenhet av högsta vikt inte minst för dagens unga. Detta engagemang var så starkt att det tog över det lilla landets benägenhet att betrakta sig självt som maktlöst.

I denna tidens anda började Lena Hjelm-Wallén i riksdagen; i denna dagens anda har hon fortsatt att verka. Lena Hjelm-Wallén slutar nu i riksdagen – hon har visserligen en ersättare här, men hon är ledamot – som vice statsminister med ett mycket brett ansvar för dagens och framtidens frågor.

Hur framtiden ter sig vet ingen, men ser man bakåt kan man förstå varför framtiden blev som den blev. Lena Hjelm-Walléns första motioner 1969 handlade om utvecklingsbistånd och information i internationella frågor, hennes första fråga om elevdemokrati! Att hon sedan blev både utbildningsminister, bistandsminister och utrikesminister var inte så underligt.

I sin första debatt – den om elevdemokrati – sade hon sig vara glad åt att problemen uppmärksammades i Utbildningsdepartementet. Hon fick ju sedan möjlighet att ordna upp det själv som minister. Och det gjorde hon. I debatten tog hon också exempel från västmanländska Arboga och Köping – närliggande till det Sala som hon nu återvänder till efter en mycket lång och framgångsrik bana. Det är en gåva att ha en fast plats här i livet. Cirkeln sluts nu när Lena Hjelm-Wallén återvänder till vardagen i Sala. Men som regeringens representant i konventet om EU:s framtidsfrågor har hon fått en ny utmaning. Jag är övertygad om att där kommer allt hennes kunnande och långa erfarenhet, goda internationella kontakter och frejdighet att gagna Sveriges intressen.

Jag är lite osäker på vart Jan Bergqvist tänker ta vägen. Han fick också börja som suppleant i konstitutionsutskottet. Jan Bergqvist var både ivrig och flitig redan från början. Hans första anförande återfinns i riksdagens första protokoll 1969. Redan fem dagar efter öppnandet läste han – som brukligt var på den tiden – upp sin interpellation, bemängd med fakta och siffror, om aktievinstbeskattningen. Han inte bara läste, han bad också om kammarens tillstånd att få ställa interpellationen. Svar fick han den 20 maj – visserligen samma år, men fyra månader senare – av finansminister Gunnar Sträng. Sträng sade i sitt svar att det i interpellationen förekom vissa siffersammanställningar som han inte ville låta stå alldeles oemotsagda. Jan Bergqvist vidhöll att de siffror han presenterat var giltiga, även om han inte ville bestrida att finansministern tillfört debatten värdefulla synpunkter.

Hans första riksdagsår innehöll allt från socialpolitisk forskning, internationella handelshinder – GATT och Rhodesia – till handel med begagnade bilar, beskattning av pensionsförsäkringar och aktier.

Sådan är han, Jan Bergqvist. Ett brett, djupt och stort engagemang, både i politikens vardagsfrågor, i miljöfrågorna, som vi kunde höra också i den ekonomiska debatten i går, och i nationella och internationella solidaritetsfrågor. Alltid påläst och grundlig, alltid envis i det han kämpar för. Han sliter dygnet runt, och det kan man förstå när man ser hans meritlista. Den är lång, mycket lång, både i och utanför riksdagen.

Jan Bergqvist har varit gruppleddare, suttit i sex utskott och i otaliga utredningar, ofta som ordförande. Jag hade som miljöminister stor nytta av Jan Bergqvist i den egenskapen. Jan Bergqvist har varit ordförande i skatteutskottet och slutar nu både som ordförande i Europarådets svenska delegation och som mäktig ordförande i finansutskottet. På det sättet har cirkeln även slutits för honom – från tvisten om siffrorna med finansminister Gunnar Sträng till tvister om siffrorna för hela landets finanser här i kammaren.

I dag vill jag på kammarens vägnar särskilt tacka Jan Bergqvist för de insatser han gjort inom riksdagen. Han har varit ledamot både i Riksdagsutredningen i början av 1990-talet och i Riksdagskommittén, två utredningar av stor betydelse för utvecklingen av riksdagens arbetsformer. Han har där bidragit inte bara med sin långa erfarenhet av och kunskap om riksdagsarbetet utan också med sina djupa funderingar och frågor, ifrågasättande och förslag. Det är så jag önskar att riksdagsarbetet även framöver kommer att granskas. Det är så vi utvecklar vårt arbete i denna riksdag. Det är så vi värnar om demokratins arbetssätt.

Som avslutning på detta anförande får jag nu be Elver Jonsson, Åke Gustavsson, Lena Hjelm- Wallén och Jan Bergqvist att komma fram och motta kammarens särskilda hyllning till er, som varit trogna riksdagen i så många år.

(Applåder)

Musik:

Juvelarian ur C. Gounods Faust

Karin Nybom (sopran) och Anders Wadenberg (piano), Operahögskolan

Anf. 73 TALMÄNNEN:

Ärade kammarledamöter! Med detta riksmöte avslutar även jag mitt arbete i Sveriges riksdag. Jag vill framföra mitt varmaste tack för det förtroende som kammarens ledamöter visat mig genom att välja mig till det hedrande uppdraget som riksdagens talman. Det har varit en ynnest att efter så många år som aktiv politiker få leda riksdagens arbete i åtta år. Det har varit ett ansvarsfullt värv, både krävande och berikande för mig personligen.

Min uppgift har varit att skapa goda förutsättningar för ert arbete. I detta arbete har jag haft gott stöd av många.

Enligt en gammal ordalydelse i riksdagsordningen ”skola” talmännen ”tillse, att nödig skyndsamhet och största möjliga planmässighet iakttagas vid riksdagsarbetets bedrivande”. Jag vill varmt och hjärtligt tacka de vice talmännen för det goda samarbete i detta syfte vi haft genom åren.

Avslutning

Vi har broderligt och systerligt delat på arbetet i kammaren och med hjälpsamheten som förtecken gemensamt klarat ut våra mer än fulltecknade almanackor. I det internationella arbetet har ni in i det sista varit en stor tillgång. Det är nog unikt att tre av fyra talmän är kvinnor. Anders Björck har på detta sättet varit sällsynt privilegierad! På hela kammarens vägnar tackar jag er för det utomordentliga arbete ni har lagt ned på att leda kammarens sammanträden. Ni har med bravur och ansvarskänsla tillförsäkrat er de egenskaper en talman behöver: fasthet, rättvisa och vänlighet, förmågan att förmedla stöd och uppmuntran liksom att klart visa missnöje med en talare som långt överskridit sin talartid.

Jag vill gärna vända mig personligen till de två vice talmän som nu, liksom jag, lämnar riksdagen. Både Eva Zetterberg och Rose-Marie Frebran kom in i riksdagen vid 1991 års val, men Eva Zetterberg har tidigare också varit ersättare i ett par omgångar. Eva Zetterberg har haft många uppdrag i riksdagen; i flera utskott, talmanskonferensen, förvaltningsstyrelsen, riksdagsstyrelsen och Utrikesnämnden. Hon har ett mycket genuint engagemang för mänskliga rättigheter, internationell solidaritet och social rättvisa. Det var dessa frågor som förde henne in i politiken, och det är dessa frågor hon har arbetat lidelsefullt för i riksdagen. Hon har också, har jag förstått, ett mycket stort och livaktigt internationellt nätverk och får nu mer tid att fördjupa sitt internationella engagemang, där Sydamerika har en särskild plats i hennes hjärta. Jag tror inte – det tror jag inte någon av oss gör – att Eva Zetterberg när hon nu slutar i riksdagen kommer att ägna sig bara åt de fem barnen, de två, snart tre, barnbarnen, huset på Gotland med gott om plats för alla, familj och vänner, kanske t.o.m. en vävstol. Politik är ett livslångt engagemang och intresse, inte ett arbete man slutar när riksdagsuppdraget upphör.

Detta gäller även för Rose-Marie Frebran, som är känd för att arbeta långt in på natten, inte bara i kammaren. Men nu under sitt sabbatsår får hon välförtjänt mer tid för sönerns fotbollsmatcher, mer utrymme för att meka med bilar. Hon har också haft många uppdrag i riksdagen; i flera utskott, förvaltningsstyrelsen och riksdagsstyrelsen, talmanskonferensen, Utrikesnämnden. Hon har varit en kunnig och engagerad debattör i många riksdagsdebatter. Som ordförande i Sällskapet Politik & Näringsliv har hon fungerat som en viktig länk mellan riksdagens ledamöter och svenskt näringsliv. Rose-Marie Frebrans välstrukturerade sätt, förmåga att hålla huvudet klart hur rörigt det än blir och smittande skratt kommer att vara en stor tillgång i vad hon än nu kommer att företa sig.

Jag vill till er båda med tack från oss alla överlämna dessa blommor. Tack!

Att leda riksdagens arbete är ett ansvar jag delar med gruppledarna och riksdagsstyrelsen. Jag vill tacka gruppledarna för vårt goda samarbete under årens lopp. Det är ett samarbete som bygger på att vi gemensamt och med hänsyn till olika uppfattningar strävar efter att komma fram till lösningar som kan accepteras av alla och som är bra för riksdagen. Det kräver mycket av alla. Gruppledarna har ibland en envis och inte alltid enig riksdagsgrupp bakom sig. Om riksdagsarbetet finns det ju lika många uppfattningar som ledamöter.

Jag vill i dag särskilt tacka Sven Hulterström som nu slutar i riksdagen. Han avgick i höstas som gruppledare efter sju år i detta värv. Prestigelöst, med humor och utan stora åthävor har han bidragit till att skapa

den atmosfär av öppenhet, kamratskap och humor, som präglar gruppledarkretsen. Sven Hultström har med sin långa politiska erfarenhet – mer än 40 år på det kommunala planet och på rikspanet – skaffat sig ett unikt sätt att ta ställning i olika frågor. Han går aldrig in i en fråga för tidigt och heller aldrig för sent. Han ”vet” när det är dags att kliva in och fatta beslut eller hjälpa andra att fatta beslut. Det är alltid klokt, speciellt som gruppledare, att spara sig själv så länge som möjligt för att alltid ha en nivå kvar när alla andra har försökt. Tack!

Det finns gott om svåra uppdrag i riksdagen. Ett sådant är kvittningsmännens – rättvisa, hårdhet och medkänsla präglar ert arbete. Tack för det! Ett speciellt tack till dem av er som nu slutar i riksdagen.

Låt mig också här nämna de fem ledamöter där ögat nyss spelade mig ett spratt så att jag inte nämnde de som kom in i riksdagen 1994 och nu slutar: Per Lager, Tanja Linderborg, Gudrun Lindvall, Nalin Pekgul och Stig Sandström. Tack också ni för ert arbete.

Under min tid som talman har vi tillsammans i stor enighet reformerat riksdagens ledning och inrättat den parlamentariska riksdagsstyrelsen, det ledamotsnära rådet och ordförandekonferensen. Jag vill tacka riksdagsstyrelsens ledamöter och ledamöterna i ledamotsnära rådet för ert engagemang och det stora arbete ni har lagt ned på att säkerställa att riksdagen fungerar som institution och till ledamöternas fromma. Jag vill också tacka utskottens ordföranden som i ordförandekonferensen medverkat till att skapa ett forum för utbyte av erfarenheter mellan utskotten, inte minst om förnyelsen av utskottens arbetsformer.

Jag vill också uttrycka min stora erkänsla och tack till riksdagsdirektören, Anders Forsberg, och alla hans medarbetare, som på ett föredömligt sätt inte bara sett till att allt fungerar som det ska här i husen utan också med stort engagemang arbetat för att utveckla och förnya verksamheten. Det har varit en glädje att arbeta tillsammans. Mitt eget mycket personliga och varma tack vill jag också rikta till min sekreterare, Ann-Kathrin Sandblom, som har betytt mer för mig än någon annan i det dagliga arbetet. På kammarens och mina egna vägnar vill jag också rikta ett speciellt tack till kanslichefen på kammarkansliet, Tom T:son Thyblad, som slutar efter valet i höst. Han har inte bara ansvarat för planeringen av riksdagsarbetet och det dagliga kammararbetet. Han har också på sitt lakoniska och rättframma, alltid pålitliga, sätt sett till av vi – talmän och ledamöter – iakttar regeringsformens och riksdagsordningens bestämmelser eller, i brist på sådana, den praxis som Tom Thyblad själv har hittat på under sina mer 27 år i kammarkansliet. Vi är dig tacksamma för väldigt mycket av det du har stått för under dina många år i riksdagen.

Jag vill slutligen uttrycka min och ledamöternas stora uppskattning av riksdagens personal – kammarkansliet med utredningstjänsten, utskottskanslierna, administrativa kontoret i alla dess delar, informationsenheten och internationella kansliet, liksom köket och restaurangen, lokalvårdarna, resebyrån, bevakningspersonalen och andra som har stått oss nära i vårt dagliga arbete. Inget parlament i världen kan fullgöra sina konstitutionella uppgifter utan goda resurser. Den samlade kompetens, serviceanda och vänliga omtanke som finns här i huset är unik. Att ge det parlamentariska arbetet stöd och resurser är att stärka demokratin.

Ärade ledamöter! Kära vänner! Det har varit en mycket stor förmån för mig att få arbeta i och för den svenska riksdagen under så många år. Jag har aldrig sagt att det var bättre förr, för sanningen är att det mesta har blivit bättre. Jag är övertygad om att det kommer att bli så också framöver. Jag vill tacka er alla för att jag – på ert uppdrag – har fått förmånen att lämna mitt bidrag till utvecklingen av arbetet i riksdagen.

Jag önskar er alla, ledamöter och tjänstemän, allt det bästa i fortsättningen och en varm, skön och avkopplande tid innan stegen tas till att forma nästa riksdag.

Och låt mig så – som jag, som ni vet, har för sed – avsluta och sammanfatta med en dikt. Denna gång är det en dikt som jag fick i födelsedagshälsning i höstas från en av mina ungdomsvänner, som jag upprätthållit kontakten med i alla år och som jag nu hoppas få mer tid med igen, som i vår ungdom.

Dikten beskriver den verklighet som jag nu hoppas få uppleva varje år, efter att i 34 år varit instängd i riksdagen under årets vackraste veckor.

Det är Alf Henriksons Sommarpsalm, från 1970 – ett av mina första år i riksdagen.

Att vakna en morgon när himlen är blå
och finkarna gny som besatta
och öppna sin stugdörr och barfota gå
på vildgräsets daggiga matta
kan låta de saligas fröjd slippa lös
och göra den trögaste själ religiös.

(Applåder)

Anf. 74 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Kammarrens ledamöter ber att få tacka för de varma välgångsönskningarna. Vi gläder oss åt den goda omtanken. Vi ska bära med oss talmannens som vanligt ovanligt tankvärda ord om riksdagen, demokratin och det politiska vardagsarbetet.

Det finns stor risk att det kommer att gå politik i höstens valrörelse. Därför ser vi med stor förväntan fram mot valet. Vi som är gamla i gården vet att inget parti har ett läge som är så dåligt att det inte kan vändas till en katastrof. Men jag tror att det överallt finns en glad tillförsikt inför valet. När valdebatten bränner till hoppas jag att vi alla kommer ihåg det gyllene ordet: Tro inte att din meningsmotståndare har lägre motiv än du själv.

För Birgitta Dahl återstår mer än 100 dagar som riksdagens talman. Vi vet alla hur otroligt mycket hon kommer att hinna uträtta på den tiden. I dag är det knappast fråga om att sammanfatta Birgitta Dahls beundransvärda dagsverke som talman, eller ens definitivt avsked. Men jag vill framföra ett särskilt tack från oss ledamöter, när vi i dag för sista gången under den här mandatperioden är samlade här i kammaren.

Vår talman är ett lysande exempel på hur nödvändigt det är att engagera sig. Hennes gärning är full av framtidstro och raka motsatsen till misströstarnas tappade sugar.

Birgitta Dahl låter sin ande brinna. Hon arbetar okuvligt för det hon tror på. Hon drar sig aldrig för det slitsamma tunga vardagsarbetet. Och tänk att vår talman också räcker till för att visa omtanke om enskilda

riksdagsledamöter som blir sjuka, som mister en nära anhörig eller som får andra svåra bekymmer.

Alltid helhjärtat, aldrig halvhjärtat – en talman med hjärtats varma språk och språkets varma hjärta.

Om Wagners musik har det sagts att den nog är mycket bättre än den låter. Riksdagens arbete kanske också är mycket bättre än det låter när vi hör kritiken. Men det får naturligtvis inte hindra oss från att göra allt vi förmår för att komma till rätta med de brister som finns.

Talmannen har visat vad som kan göras, och hon har också själv gjort stora insatser till gagn för demokratin, jämställdheten, det internationella samarbetet och en bättre miljö. Vi har fått en ny organisation, effektivare arbetsformer, en större öppenhet. I kampen för jämställdhet har vår talman varit ett föredöme för oss alla. Talmannens nätverk, riksdagens barnverksamhet och de särskilda familjedagarna är goda exempel på talmannens ihärdiga insatser för att stödja och stärka arbetet för jämställdhet. Ju mer jämställdhet, desto starkare demokrati.

Jag tror att den bästa hyllning som vi kan ge till Birgitta Dahl är att vi alla aktivt deltar i kampen för jämställdhet.

Låt mig få läsa detta:

”Hon var runt fyra fem år, den lilla flickan som stod där i trädgårdslandet mittemot sin mamma en vacker vårdag. De hjälptes åt att med ett spänt snöre dra upp raka och fina sårader. De hade räfsat och bränt löv. De hade plockat bär och svamp tillsammans, matat kaninerna och grisarna. Trädgården, och den självklara närheten till det som växte, byggde ett rum redan i barndomen, ett skapande rum.”

Den lilla flickan som stod i trädgårdslandet var Birgitta Dahl. Hon fick på detta sätt del av livets och växandets villkor i ett skapande grönt rum. För Birgitta är trädgården en källa till frid och skaparkraft.

Här har jag en bukett av trädgårdens blommor. De är folkvalda, och de är som ni ser bordlagda. De har jämställda stjälkar som är upptagna med särskilt ROT-avdrag. Låt mig nu utan minsta betänkande få lämna dessa blommor från kammarens ledamöter. Vi önskar att vår talman med alla mödor som återstår ska få en riktigt skön och ljuvlig sommar. Ett stort och varmt tack från oss alla.

(Applåder)

Anf. 75 TALMANNEN:

Ärade ledamöter! Så vill jag till slut än en gång ställa frågan: Behagade kammarens ledamöter åtskiljas? Svaret är ja.

Trevlig sommar!

Prot. 2001/02:125
14 juni

Musik:

Lippen schweigen ... ur F. Lehars Glada Änkan
Karin Nybom (sopran), Håkan Dahl (baryton) och Anders Waden-
berg (piano), Operahögskolan

Anf. 76 TALMANNEN:

Ärade ledamöter! Det var inte första gången i mitt liv jag var lite för
ivrig. Därför måste jag nu än en gång ställa frågan: Behagade kammarens
ledamöter åtskiljas? Svaret är ja.

9 § Kammaren åtskildes kl. 15.25

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till 1 § anf. 44 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.26 och
av talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Monica Gustafson

1 § Partiledardebatt.....	1
Anf. 1 BO LUNDGREN (m).....	1
Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	4
Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik	4
Anf. 4 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	5
Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik	6
Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	6
Anf. 7 TALMANNEN.....	6
Anf. 8 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	6
Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik	7
Anf. 10 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	8
Anf. 11 BO LUNDGREN (m) replik	8
Anf. 12 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	8
Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik	9
Anf. 14 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	9
Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik	10
Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (v)	10
Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik	13
Anf. 18 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	13
Anf. 19 BO LUNDGREN (m) replik	13
Anf. 20 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	13
Anf. 21 LENA EK (c) replik	14
Anf. 22 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	14
Anf. 23 LENA EK (c) replik	15
Anf. 24 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	15
Anf. 25 LARS LEIJONBORG (fp) replik	16
Anf. 26 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	16
Anf. 27 LARS LEIJONBORG (fp) replik	16
Anf. 28 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	17
Anf. 29 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	17
Anf. 30 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	18
Anf. 31 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	18
Anf. 32 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	19
Anf. 33 ALF SVENSSON (kd)	19
Anf. 34 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	22
Anf. 35 ALF SVENSSON (kd) replik	22
Anf. 36 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	23
Anf. 37 ALF SVENSSON (kd) replik	23
Anf. 38 LENA EK (c)	24
Anf. 39 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	27
Anf. 40 LENA EK (c) replik	27
Anf. 41 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	28
Anf. 42 LENA EK (c) replik	28
Anf. 43 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	29
Anf. 44 LENA EK (c) replik	29
Anf. 45 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	30

Anf. 46	LENA EK (c) replik.....	30
Anf. 47	FÖRSTE VICE TALMANNEN	30
Anf. 48	LARS LEIJONBORG (fp).....	30
Anf. 49	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	34
Anf. 50	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	34
Anf. 51	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	34
Anf. 52	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	35
Anf. 53	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	35
Anf. 54	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	36
Anf. 55	MARIA WETTERSTRAND (mp).....	36
Anf. 56	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	39
Anf. 57	BO LUNDGREN (m) replik	42
Anf. 58	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	43
Anf. 59	BO LUNDGREN (m) replik	44
Anf. 60	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	44
Anf. 61	GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	45
Anf. 62	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	45
Anf. 63	GUDRUN SCHYMAN (v) replik.....	46
Anf. 64	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	46
Anf. 65	ALF SVENSSON (kd) replik.....	46
Anf. 66	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	47
Anf. 67	ALF SVENSSON (kd) replik.....	48
Anf. 68	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	48
Anf. 69	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	49
Anf. 70	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	50
Anf. 71	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	50
2 §	Anmälan om återtagande av plats i riksdagen.....	50
3 §	Meddelande om justering av protokoll.....	50
4 §	Meddelande om riksmötet 2002/03	50
5 §	Hänvisning av ärenden till utskott	50
6 §	Anmälan och hänvisning av motioner	51
7 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	52
	Ajournering.....	52
	Återupptagna förhandlingar	52
8 §	Avslutning	52
	Anf. 72 TALMANNEN	53
	Anf. 73 TALMANNEN	63
	Anf. 74 JAN BERGQVIST (s).....	66
	Anf. 75 TALMANNEN	67
	Anf. 76 TALMANNEN	68
9 §	Kammaren åtskildes kl. 15.25	68

